

**İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ PROGRAMLAR ENSTİTÜSÜ
HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**SOSYAL MEDYA YARGILAMASI:
AYŞEGÜL TERZİ OLAYI**

**Ceyda ULUKAYA
114612019**

Dr. Öğr. Üyesi Seda KALEM BERK

**İSTANBUL
2019**

SOSYAL MEDYA YARGILAMASI: AYŞEGÜL TERZİ OLAYI
TRIAL BY SOCIAL MEDIA: THE CASE OF AYSEGUL TERZI

Ceyda ULUKAYA

114612019

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Seda Kalem Berk (İmza)
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Ash Tunç (İmza)
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Doç. Dr. Ülker Yükselbaba (İmza)
İstanbul Üniversitesi

Tezin Onaylandığı Tarih : 12.06.2019

Toplam Sayfa Sayısı : 86

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) Kamusal alan
- 2) Medya yargılaması
- 3) Sosyal medya yargılaması
- 4) Ayşegül Terzi
- 5) Kamuoyu ve ceza yargılaması

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Public sphere
- 2) Trial by media
- 3) Trial by social media
- 4) Aysegul Terzi
- 5) Public opinion and criminal justice

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
I. KLASİK VE GÜNCEL KAMUSAL ALAN TARTIŞMALARI.....	9
1.1. Kamusal Alan Kavram.....	9
1.2. Kamusal Alan ve İnternet.....	16
1.3. Kamusal Alan ve Sosyal Medya.....	18
II. MEDYA ETKİLERİ VE SUÇ İLİŞKİSİ.....	23
2.1. Haber Olarak Suç.....	23
2.2. Medya Etkileri Bağlamında Suça Yaklaşımlar.....	25
2.2.1. Davranışsalcı yaklaşım.....	25
2.2.2. Toplumsalcı yaklaşım.....	26
2.2.3. Çoğulcu yaklaşım.....	29
2.2.4. Postmodernist yaklaşım.....	29
2.3. Medya Yargılaması.....	30
2.4. Sosyal Medya Yargılaması.....	35
III. VAKA İNCELEMESİ: AYŞEGÜL TERZİ OLAYI.....	40
3.1. Örneklem Seçimi.....	48
3.2. Analiz.....	52
3.3. Değerlendirme.....	60
SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA.....	70

TABLO LİSTESİ

- Tablo 3.1.1.** 1 Eylül - 1 Aralık 2016 tarihleri arasında paylaşılan #AyşegülTerzi etiketli tweet örneklemindeki tweet, mention ve retweet sayı ve yüzdeleri
- Grafik 3.1.1.** 1 Eylül-1 Aralık 2016 tarihleri arasında paylaşılan #AyşegülTerzi etiketli tweet örnekleminin günlere göre dağılımı
- Tablo 3.1.2.** 1 Eylül - 1 Aralık 2016 tarihlerinde paylaşılan #AyşegülTerzi etiketli tweet örnekleminde yer alan diğer etiketler
- Tablo 3.1.3.** #AyşegülTerzi etiketli tweetlerden en fazla retweet edilen beş tweet
- Tablo 3.3.1.** #AyşegülTerzi etiketli tweetlerin belirlenen kategorilere dağılımı

Özet

Bu çalışma, haber medyasının sahip olduğu bir tür cezalandırma gücü olarak tanımlanan medya yargılaması kavramının, sosyal medya üzerinden gerçekleşen bir versiyonunun mümkün olup olmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bunun için vaka çalışması olarak 2016 yılı Eylül ayında gerçekleşen ve medyada “Şortlu hemşireye tekme” olarak anılan Ayşegül Terzi olayı seçilmiş, olayın Twitter kullanıcıları tarafından hangi kavramlarla tartışıldığı analiz edilmiştir.

Bu çerçevede çalışmanın ilk bölümü, klasik ve güncel kamusal alan tartışmalarını özetleyerek Twitter’ın bu tartışmalar ekseninde nasıl konumlandırıldığı sorusuna yanıt aramaya odaklanmıştır. İkinci bölümde, suç ve suçla ilişkili haberler özelinde medya etkileri teorilerinin nasıl bir gelişim gösterdiğine değinildikten sonra araştırma sorusuna kaynaklık eden medya yargılaması kavramı tanımlanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise suça verilen kamusal tepkiyi anlama motivasyonu ile #AyşegülTerzi etiketiyle paylaşılan tweetler içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır. Sonuç bölümünde, medya yargılaması parametrelerinden hareketle Ayşegül Terzi olayının bir sosyal medya yargılaması olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışılmış ve geliştirilmeye çalışılan sosyal medya yargılaması kavramının taşıdığı potansiyel ve risklere işaret edilmiştir.

Abstract

This study aims to explore the concept of trial by media -as a kind of punitive power of the news media- as it relates to social media. For this purpose, the case of Ayşegül Terzi, also known as the case of “a nurse kicked for wearing shorts”, was analyzed in the context of how it has been discussed by Twitter users.

In this framework, the first part of the study looks into the question of how Twitter can be situated within classical and contemporary debates on the public sphere. Next chapter starts with a discussion on how media effect theories have been used in the field of crime and crime-related news and then goes on to a discussion of the concept of trial by media as the main idea behind the research question. The third chapter is devoted to the content analysis of tweets tagged as #AyşegülTerzi for an understanding of the public reaction against crime. In the conclusion, in light of the main features of trial by media, it is discussed whether the ways in which the public has reacted to Ayşegül Terzi case on Twitter can be considered a new type of trial, i.e. *trial by social media*. The last part also looks into the potential benefits and risks of this new concept.

GİRİŞ

İletişim ve siyaset bilimi alanındaki çalışmaların önemli bir bölümünün yoğunlaştığı “kamusal alan” kavramının çıkış noktası, Habermas’ın 1962’de yazdığı “Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü: Burjuva Toplumunun Bir Kategorisi” adlı kitabına dayanmaktadır. Habermas bu çalışmasında, 18. yüzyıl ve 19. yüzyıl başındaki tarihsel gelişmelerden hareketle burjuva kamusal alanın ortaya çıkışı ve dönüşümünü anlatır.¹ Kitaptan iki yıl sonra yazdığı ansiklopedik maddede ise kamusal alanı, “toplumsal yaşamımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturulabildiği bir alan”² olarak tarif eder. Bu alan, tüm yurttaşların erişiminin garanti altına alındığı, eleştirel akıl ve rasyonel rızaya dayalı katılımın sağlanması yoluyla kamuoyunun içinde olduğu alan olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda, devletten ayrı ve devlete karşı eleştirel söylemlerin üretildiği ve dolaşıma girdiği bir alan olması itibariyle pazar ilişkilerinin değil, söylemsel ilişkilerin alanıdır. Habermas’a göre kamu yararına ilişkin bilginin muhataplarına aktarılmasını ve onların etkilenmesini sağlayan gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçları da kamusal alanın iletişim araçlarıdır ve devlet etkinliklerinin demokratik kontrolü bu araçlar yoluyla mümkün kılınmıştır.³

Habermas’ın burjuva kamusal alanını idealize ettiği yönünde eleştiriler getiren birçok araştırmacı ise kamusal alanın bir dizi dışlamaya dayandığı, hatta bu dışlamalar aracılığıyla oluşturulduğunu söylemiş, dışlamanın eksenini ise başta toplumsal cinsiyet olmak üzere çeşitli sosyal, kültürel, sınıfsal farklılıklar temelinde belirtmişlerdir.⁴ Örneğin Fraser, Habermas’ın liberal ya da burjuva olmayan,

¹ Jürgen Habermas, Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü, (çev. Tanıl Bora, Mithat Sancar), İletişim Yayınları, İstanbul, 2017

² Jürgen Habermas, “Kamusal Alan”, Kamusal Alan, (Ed. Meral Özbek), Hil Yayınları, İstanbul, 2015, s. 95

³ Habermas, Kamusal Alan, s. 96

⁴ Craig Calhoun, “Introduction: Habermas and the Public Sphere”, Habermas and the Public Sphere, MIT Press, Cambridge, 1992, s. 3

öteki, rakip kamusal alanları incelemeyi ihmal ettiğini ve tanımını tekil bir sınırlamaya hapsettiğini söyler.⁵ “Alt ya da madun karşıt kamular”⁶ (subaltern counter-publics) olarak tanımladığı kadınlar, derilerinin rengi farklı olanlar ve LGBTİler gibi toplumsal grupların, ihtiyaç ve hedefleri doğrultusunda alternatif kamular oluşturmayı kendi yararlarına bulduklarını ve söz konusu madun karşıt kamuların çoğalmasının da söylemsel mücadele alanlarının genişlemesi anlamına geleceğini anlatır. Negt ve Kluge ise gelişmiş kapitalist toplumlarda ortaya çıkan çelişkilerin karşıt kamusal alan açısından taşıdığı potansiyeli sorunsallaştırmış ve tüm toplumu temsil ettiği iddia edilen burjuva kamusal alanın proleter kamusal alanı dışladığı eleştirisini getirmişlerdir.⁷ Arendt’in kamusal alan modeliyle Habermas’ın modelini karşılaştıran Benhabib ise gözle görülür, bir araya gelebilen insanların oluşturduğu kamu anlayışından söylemsel katılıma dayanan modele geçildiğine işaretler, Habermas’ın kamusal alanını kolektif politik kararlardan etkilenenlerin söyleme katılım yoluyla her an her yerde oluşturabileceğini ifade etmiştir.⁸

İnternetin ortaya çıkması ve internet tabanlı yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle, Habermas’ın kamusal alan tanımı yeniden tartışmaya açılmış ve okuyucunun/izleyicinin pasif bir “tüketici” olarak konumlandırıldığı klasik yaklaşımın aksine okuyucu/izleyici artık hem üretici hem tüketici konumuna erişmiştir. İnternet bazlı iletişim, erişimdeki eşitsizlik ve çevrimiçi söylemin niteliğine ilişkin eleştirilere rağmen kamusal alanın gerekliliklerine daha fazla yanıt verebilme ve böylece kamusal alanın yeniden demokratikleşmesine katkı sunma

⁵ Nancy Fraser, “Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek: Gerçekte Var Olan Demokrasinin Eleştirisine Bir Katkı”, Kamusal Alan, (Ed. Meral Özbek), Hil Yayınları, 2015, s. 109

⁶ Fraser, Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek, s. 117

⁷ O. Negt & A. Kluge, “Kamusal Alan ve Tecrübe’ye Giriş”, Kamusal Alan, (Ed. Meral Özbek), Hil Yayınları, İstanbul, 2015, s. 133

⁸ Seyla Benhabib, “Kamu Alanı Modelleri: Hannah Arendt, Liberal Gelenek ve Jürgen Habermas”, Çev. Doğan Şahiner, Cogito, 8, 1996, s. 251

potansiyeliyle öne çıkmaktadır.⁹ Geleneksel medyada temsil alanı bulmakta zorlanan karşıt kamuların, dijital ve çevrimiçi teknolojiler aracılığıyla güçlü bir ağ (network) oluşturma fırsatını yakaladığı ve bu sayede çevrimiçi ve çevrimdışı haber üretiminde etkili olabildiği dile getirilmektedir.¹⁰ Bu anlamda kullanıcıların, kamu yararına ilişkin meselelerde görüşlerini özgürce ifade ettiği, temsiliyet ve erişim problemi yaşamadığı ve eleştirel akla dayalı kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunmasını sağlaması bakımından sosyal medya mecraları da günümüzün kamusal alanları olarak kabul edilmektedir.¹¹ Bu görüşü destekleyecek şekilde, Reuters Enstitüsü'nün 2016 Dijital Haber Raporu, Türkiye'de geleneksel medya kuruluşları üzerindeki siyasi baskı sonucu sosyal medyanın alternatif haber alma araçlarından biri olduğunu ortaya koymuştur. Rapora göre, 2016'da Türkiye'de habere ulaşım yüzde 73 oranında sosyal medya kanalıyla sağlanmış, bunun yüzde 30'u da Twitter üzerinden gerçekleşmiştir.¹² Bununla birlikte Türkiye, 2016 yılı boyunca Twitter'a toplamda 5000'in üzerinde içerik kaldırma talebinde bulunarak bu alanda sansür konusunda dünya birinciliğini korumuştur.¹³

Günümüzde en genel anlamıyla medya, hem kamusal ilgiyi belirlemede hem de yönlendirmede oynadığı rol bakımından kamusal alanının inşasında temel aktörlerden biridir. Haber medyasının öncelikli iddiası, ortak yarara ilişkin meseleleri kamunun dikkatine sunmaktır ve bunu yaparken de kişilerin ilk elden deneyimleme fırsatına sahip olmadığı gruplar ve yaşam tarzlarına dair kanaatleri üzerinde etkili olabilmektedir. Bu anlamda suç haberleri, hem suçla ilişkilendirilen gruplara dair bir temsil içermesi hem de kurumların suça yönelik yaklaşımlarını görünür kılması bakımından ayrı bir kategori oluşturmaktadır. Gazetecilikte haber değeri

⁹ Zizi Papacharissi, "The virtual sphere: The Internet as a public sphere", *New Media & Society*, 4 (9), 2002

¹⁰ M. Salter, "Justice and revenge in online counter-public: Emerging responses to sexual violence in the age of social media", *Crime Media Culture*, 9(3), Sage, 2013, s. 228-229

¹¹ Lisa M. Kruse, Dawn R. Norris & Jonathan R. Flinchum, *Social media as a public sphere? Politics on social media*, *The Sociological Quarterly*, 59:1, Routledge, 2018

¹² "Sosyal medya Türkiye'de en çok kullanılan ikinci haber kaynağı", Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160615_turkiye_sosyal_medya

¹³ Twitter Şeffaflık Raporu, Kaldırma Talepleri, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, <https://transparency.twitter.com/tr/removal-requests.html>

olarak tanımlanan olağandışılık, dramtizasyon, kişiselleştirme, basitleştirme, duyguları uyarma gibi özelliklerin¹⁴ birçoğunu barındıran bu haberler, yalnızca suç olayına ilişkin bilgi vermekle kalmaz, aynı zamanda topluluk duygusu ve ahlaki değerlerinin dile getirilmesine de hizmet eder.¹⁵ Cohen, belli bir grup ya da davranış biçiminin toplum nezdinde “sapkın(lık)” olarak damgalanmasında medyanın ağırlıklı rol oynadığına değinerek bu sapkınlığın nasıl “ahlaki panik” hali yarattığını ve bir sosyal kontrol süreciyle sonuçlandığını anlatmıştır.¹⁶

Medya etkisi bağlamında suç haberleriyle ilişkili bir kavram da kişi veya kurumların medya aracılığıyla sağlanan “kamuoyu mahkemesi”nde yargılandığı popülist bir adalet biçimi olarak medya yargılamasıdır.¹⁷ Greer ve McLaughlin tarafından, özellikle tabloid ve dijital gazetecilik pratikleriyle birlikte geliştirilen medya yargılaması kavramı, gücünü, çok güçlü ve negatif toplumsal reaksiyon yaratarak kültürel, siyasi gündemi yeniden belirleyebilmesinden alır. Amaçları; yasalara, ahlaki değerlere ya da kendi sorumluluklarına karşı hareket eden kamu figürlerini ya da kurumlarını ifşa etmek ve utandırmak; suça ilişkin süren soruşturmanın sonucunu etkilemek; ceza adaleti sisteminden kurtulduğu düşünülenleri yeniden yargılamak gibi farklı ya da çok boyutlu olabilmektedir. Bu anlamda ‘adalet’i, talep edildiği mahkemelerden alıp medya aracılığıyla temsil edilen yurttaşlara vermesi dolayısıyla demokratik bir potansiyel taşıdığı ifade edilmektedir.¹⁸

¹⁴ Yvonne Jewkes, “The Construction of Crime News”, *Media & Crime*, London, Sage, 2015, s. 44-78

¹⁵ Jack Katz, “What makes crime ‘news’?”, *Media, Culture and Society*, 9, Sage, 1987, s. 51-52

¹⁶ Stanley Cohen, *Folk Devils and Moral Panics*, Oxon, Routledge, 2011, s.1-20

¹⁷ C. Greer & E. McLaughlin, “News power, crime and media justice”, *Oxford Handbook of criminology*, Oxford University Press, 2017. Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019, http://openaccess.city.ac.uk/17016/1/2017_OHB_Greer%20and%20McLaughlin_News%20Power%20Crime%20and%20Media%20Justice.pdf

¹⁸ C. Greer & E. McLaughlin, “Media justice: Madeleine McCann, intermediatization and ‘trial by media’ in the British press”, *Theoretical Criminology*, 16(4), 2012, s. 397

Öte yandan, medya yargılaması kavramı, kamuoyu ve yargı pratiklerinin ilişkisine de ışık tutmaktadır. Ceza politikalarının belirlenmesi sürecinde kamuoyunun dikkate alınıp alınmayacağı konusu, hukukçular arasında da tartışmalıdır. Ceza politikalarının sertleştirilmesi, çoğunlukla halkın talebinin bu yönde olduğu argümanına dayandırılrsa da halkın yargı süreçleri ve ceza adaleti sistemine dair bilgisinin sınırlılığı birçok araştırmancının konusu olmuştur.¹⁹ Ayrıca halkın belli bir konuda doğru bilgilendirilmemesi ya da bir gruba karşı düşmanca duygular beslemesi durumunda korku ya da endişelerinin ceza politikalarına yön vermesinin adaletsizliğe neden olacağı görüşü dile getirilmektedir.²⁰ Bu görüşü destekleyecek şekilde, halkın yargılama süreçleri konusunda derinlikli bilgi sahibi olmadığı, hatta bilgisinin medyayla sınırlı olduğunu birçok araştırma ortaya koymuştur.²¹ Konuyla ilgili çalışmalar, medyanın suç haberlerine olan ilgisi ve yaygın bir şekilde yer vermesi nedeniyle suçla ilgili mevcut oranları yansıtmaktan uzaklaşıp daha abartılı bir tablo çizdiği, bu durumun da ceza adaleti sisteminin etkisiz, başarısız olarak algılanmasına yol açtığı eleştirisini içermektedir.²² Bunun sonucu olarak, toplum genelinde infial uyandıran olaylar karşısında kamuoyunun “cezanın sertleştirilmesi” yönünde görüş bildirmesi kolaylaşabilmektedir. Bu durum, politikacıların verili gerçekliğe dayalı önleyici politikalar üretmek yerine kamuoyunun daha sert cezalar talep ettiğine yönelik varsayımı tatmine yönelmesiyle sonuçlanmakta ve araştırmacılar bu durumu “cezai popülizm” (penal populism) olarak tanımlamaktadır.²³

¹⁹ J. V. Roberts ve diğerleri, “Public Opinion about Crime and Punishment”, *Penal Populism and Public Opinion: Lessons From Five Countries*, J.V. Roberts, L.J. Stalans, D. Indermaur ve M. Hough, Oxford University Press, New York, 2003, s. 21

²⁰ Golash & Lynch, *Should public opinion guide sentencing policy?*, *Federal Sentencing Reporter*, Vol.12, 1999, s. 30-31

²¹ Türkiye’de konuyla ilgili araştırma için bkz. Seda Kalem, Galma Jahic, İdil Elveriş, “Adalet Barometresi: Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.

²² J.V. Roberts, “Public opinion, crime and criminal justice”, *Crime and Justice*, 16, 1992, s. 139-141.

²³ Berry & Philo, Tiripelli, Docherty, Macpherson, “Media coverage and public understanding of sentencing policy in relation to crimes against children”, *Criminology & Criminal Justice*, 12(5), 2012.

Greer ve McLaughlin'in çerçevelediği medya yargılaması kavramı, son yıllarda iletişim teknolojilerinin gelişimi ve sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Bu çerçevede, kullanıcıların herhangi bir konuda doğrudan görüşlerini ifade etme ve tartışmaya katılımını mümkün kılan sosyal medya platformlarının, medya yargılamasının yeni bir versiyonunu üretebilme kapasitesi de mercek altına alınmıştır. Son birkaç yıllık dönemle sınırlı ve farklı odaklara sahip bu çalışmalar, konuyla ilgili kavramsallaştırma sürecinin devam ettiğini göstermektedir.

Sosyal medya yargılaması kavramını ilk ananlardan Milivojevic ve McGovern, sosyal medya kullanıcılarının suça konu olayla ilgili yoğun ve kitlesel paylaşımda bulunma pratiğinin, geleneksel medyanın gündemini belirlemede etkili olma, hatta doğrudan polis veya savcı gibi adli otoriteleri harekete geçirebilme kapasitesine işaret etmiştir.²⁴ Bunun yanı sıra sosyal medya üzerinden hızla organize olabilen nefret gruplarının adil yargılanma ilkesi için bir tehdit oluşturabileceğine değinmiştir. Bu anlamda sosyal medyanın yargıyı etkileme potansiyeli ifade edilmekle birlikte temel olarak geleneksel medyanın gündemini belirlemedeki etkisine odaklanılmıştır.

Sosyal medyanın yargılama süreçlerine etkisiyle ilgili diğer çalışmalar, özellikle kadına yönelik şiddet, cinsel saldırı gibi suçlarda doğrudan mağdur veya yakını tarafından başlatılan çevrimiçi adalet arayışı kavramıyla da birlikte anılmaktadır.²⁵ Bu çalışmalarda, resmi kurumlar yoluyla adalete erişemeyen mağdurların sosyal medya üzerinden adalet talebini dile getirmeleri ve kitlesel destek toplamaları konu edilmiştir. Bu bağlamda mağdurun, kurumların ürettiği adalet anlayışına özne olarak karşı çıktığı, karşıt söylemlerin üretilmesine ön ayak olduğu ve böylece yargı kurumlarını etkileyebildiği bir süreç söz konusu olmaktadır.²⁶ Bu

²⁴ Sanja Milivojevic, Alyce McGovern, "The Death of Jill Meagher: Crime and Punishment on Social Media", *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 2014, s.22-39

²⁵ Anastasia Powell, "Seeking rape justice: Formal and informal responses to sexual violence through technosocial counter-publics", *Theoretical Criminology*, 19(4), 2015, s. 572-573

²⁶ Salter, *Justice and revenge*, s. 229-232

süreç, sosyal medyanın, özellikle şiddet mağduru kadınların karşıt kamusal alanlar oluşturma ve bu yolla yerleşik normlara, kurumların cinsel saldırıya verdiği yetersiz yanıtta meydan okumakta araçsal bir rol oynadığını göstermektedir. Bununla birlikte bu sürecin, kullanıcıların faile yönelik suçlamada bulunma, suçun delillerini yayma ve fail hakkında olumsuz kampanya yürütmesine dayanması bakımından medya yargılamasıyla benzerlikler taşıdığına da dikkat çekilmiştir.²⁷

Tüm bu tartışmalar, sosyal medya kullanıcılarının resmi soruşturma ve ceza yargılaması süreçlerini etkileme girişimi olarak tanımlanabilecek yeni bir pratiğin oluşumuna işaret etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, söz konusu girişimin medya yargılaması modeline uygun biçimde bir sosyal medya yargılaması olarak ele alınıp alınamayacağı sorusuna yanıt aramaktır. Bunun için, medyada “Şortlu hemşireye tekme” olarak anılan Ayşegül Terzi olayı seçilmiş, konuyla ilgili Twitter’da yürütülen tartışma içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

12 Eylül 2016 tarihinde İstanbul’da bir otobüste gerçekleşen olay, Abdullah Çakıroğlu adlı kişi 23 yaşındaki hemşire Ayşegül Terzi’ye “Şort giyenler ölmeli” diyerek tekme atması olarak basına yansımıştır. Birkaç gün sonra yakalanan Çakıroğlu’nun ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılması üzerine Twitter üzerinden konuya ilişkin yürütülen tartışma büyümüş, iki gün sonra yeniden gözaltına alınan Çakıroğlu tutuklanmıştır. 37 günlük tutukluluğun ardından ilk duruşması görülen Çakıroğlu tekrar serbest bırakılmış, ertesi gün karara yapılan itiraz üzerine 28 Ekim 2016’da tekrar gözaltına alınarak tutuklanmıştır. Bu süreçte olay, kullanıcıların sadece #AyşegülTerzi etiketiyle (hashtag) toplamda 75 bin civarı tweet paylaştığı bir gündem oluşturmuştur.

Bir kadının kıyafeti nedeniyle kamuya açık bir alanda saldırıya uğraması ve saldırganın “Her şey İslam hukukuna göre oldu”, “Kıyafeti ortama uygun değildi” diye

²⁷ Salter, Justice and revenge, s. 231

ifade verdikten sonra serbest bırakılmasının gerek içerdığı suç unsuru gerek saldırganın sansasyonel ifadesi bakımından haber değeri taşıdığı açıktır. Ancak Ayşegül Terzi olayı, haber değeri taşıyan herhangi bir olay olarak kalmamış, kullanıcıların yorumları tekil olarak Ayşegül Terzi olayını içermekle birlikte onu aşmış, geçmişte yaşanan başka/ benzer olay ya da durumlara referansla daha genel bazı meselelerin tartışıldığı, hukukun işleyişine dair görüşlerin beyan edildiği bir başlığa/ etikete dönüşmüştür.

Bu çerçevede, çalışmanın analiz bölümü, kullanıcıların #AyşegülTerzi etiketli tweetlerinin hangi koşullarda medya yargılamasına dönüşebildiği, hangi noktalarda medya yargılamasını aşabileceği ve bu sürecin ne tür bir adalet anlayışının gelişimine sahne olabileceği soruları ekseninde yürütülmüştür. Elde edilen bulgular ışığında, medya yargılamasından farklı olarak tek tek kullanıcıların yargılamanın bir parçasına dönüştüğü sosyal medya yargılamasının adaletin sağlanması sürecindeki rolü tartışılmıştır. Bu tartışma üzerinden sosyal medya yargılamasının, kamusal alana katılım bağlamında taşıdığı potansiyel ve riskler değerlendirilmiştir.

I. KLASİK VE GÜNCEL KAMUSAL ALAN TARTIŞMALARI

1.1. Kamusal Alan Kavramı

Kamusal alan kavramının tarihsel kökenleri Antik Yunan'a dek uzansa da, kavramı literatüre kazandıran 1962 tarihli "Kamusallığın Yapısal Dönüşümü" başlıklı kitabıyla Habermas olmuştur. Kitabında, kamusal alanın "burjuva toplumunun özgül bir aşamasında" ortaya çıktığını anlatan Habermas, 17. ve 18. yüzyılda kamusal alanı ortaya çıkararak tarihsel koşullara ve buna bağlı olarak kamusal alanın yapısal dönüşümüne ilişkin bir analiz sunar. Habermas, 13. yüzyıldan itibaren Avrupa'da ilk dönem ticaret kapitalizmiyle birlikte yeni bir toplumsal düzenin unsurlarının oluştuğunu anlatır. Buna göre, uzun mesafeli ticaretle birlikte yeni pazarların ortaya çıkması sonucu mal dolaşımına paralel olarak uzak-taki gelişmeler hakkında bilgi ihtiyacı da artmıştır. Habermas, borsaların oluşmasıyla posta ve basının kurumlaşmasının aynı zamanlara rastladığını ancak düzenli haber akışının halk için erişilebilir hale geldikten sonra tam anlamıyla bir basının varlığından söz edilebileceğini söyler. Bu da 17. yüzyılın sonuna tekabül etmektedir.²⁸ Habermas, haber dolaşımının sadece mal dolaşımının ihtiyaçlarına bağlı olarak gelişmediğini; basının kısa süre içinde idarenin çıkarları hizmetine girdiğini, hükümdarın seyahatlerinden halkın yararına düzenlemelerin duyurulması amacıyla kullanıldığını ve bu yolla kamu erkinin muhatabının ilk kez gerçek anlamda halk haline geldiğini anlatır.²⁹ Bu sürece paralel olarak Avrupa'da edebiyat, felsefe ve sanatı izleyen ve eleştiri üreten burjuva bireyler, salon ve kahvehanelerde bir araya gelerek Habermas'ın "edebi kamular" olarak nitelendirdiği ve tarihsel olarak politik kamusal alanın öncülü sayılan kültürel kamusal alanı oluşturmaya başlar. 18. yüzyılın ilk on yıllık döneminde Londra'da 3000'i aşkın kahvehane açılmıştır.³⁰ Söz konusu mekanlar, sanat ve edebiyat tartışmalarının yanı sıra ekonomik ve siyasal içerikte de yürütülür ve zamanla orta sınıfı da kapsayacak şekilde genişler. Böylece edebi kamular, akıl yürüten özel şahıslar

²⁸ Habermas, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, s. 74-77

²⁹ Habermas, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, s. 84

³⁰ Habermas, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, s. 100

tarafından ve kamusal erke karşı bir eleştiri alanı olarak inşa edilir. Burjuvanın yurttaş olarak katıldığı bu alan, devlet iktidarına karşı yaşam ve mülkiyet hakkı taleplerine dayalı kamuoyunun oluştuğu bir özgürlük mücadelesi alanına dönüşür. Kamusal alan, kamusal otorite olarak devlet ile özel bireylerden oluşan burjuva toplumu arasında bir ara alan olarak gelişerek yurttaşların eleştirel-rasyonel tartışma sonucu ulaştıkları akla dayalı konsensüs uyarınca devleti denetlemeleri işlevi kazanır. Bu anlamda burjuva kamusal alanı, modern devlet iktidarının meşruiyetini, politik bir sınıfın keyfi işi olmaktan rasyonel rızaya dayandırması bakımından tarihsel bir ilerlemeyi temsil eder.³¹

Habermas, “toplumsal yaşamımız içinde kamuoyuna benzer bir şeyin oluştuğu alan” olarak tanımladığı kamusal alan için “Yurttaşlar ancak, genel yarara ilişkin meseleler hakkında kısıtlanmamış bir tarzda, yani toplanma, örgütlenme, kanaatlerini ifade etme ve yayınlama özgürlükleri garantilenmiş olarak tartışabildiklerinde kamusal bir gövde biçiminde davranmış olurlar. Bu tür bir iletişimin daha genel bir kamusal gövde içinde gerçekleşmesi, bilginin muhataplarına aktarılmasını ve onların etkilenmesini mümkün kılacak özgül araçları gerektirir. Günümüzde gazeteler, dergiler, radyo ve televizyonlar kamusal alanın iletişim araçlarıdır” der.³² Bu anlamda kamusal alan, özel bireylerin “genel yarar”ı temsil eden kamusal meseleler üzerine devletle müzakerede bulunduğu bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tanıma uygun olarak Habermas’ın 18. yüzyıl burjuva toplumunu resmettiği şemada da özel alan, mal dolaşımı ve toplumsal emek ile aile alanını kapsamaktadır. Devlet ve saray kamu erkinin alanını oluştururken bu ikisi arasında kalan alan, toplumun ihtiyaçlarının kamuoyu yoluyla devlete iletiildiği siyasal kamu alanı olarak tarif edilmiştir.³³

Yukarıda anılanlar doğrultusunda kamusal alanın birkaç önemli özelliği öne çıkmaktadır: Birincisi, kamusal alanın, statü farklarından bağımsız olarak tüm

³¹ Meral Özbek, (2015). “Kamusal Alanın Sınırları”, Kamusal Alan, (ed. Meral Özbek), Hil Yayınları, İstanbul, 2015, s. 50-51

³² Habermas, Kamusal Alan, s. 95-96

³³ Habermas, Kamusal Alan, s. 97-98

yurttaşların erişimine açık olmasıdır. İkincisi, kamu otoritesi olarak devletten ve tek tek özel bireylerin çıkarlarından bağımsız bir “genel yarar” ilkesine dayanmasıdır. Üçüncüsü ise devlet etkinliklerinin kamuya açık kılındığı ve yurttaşların özgür tartışmaya dayalı katılımı yoluyla politikanın rasyonelleştirilmesine katkı sağlayan alan oluşudur. Bu yönüyle kamusal alanın işlevi, aleniyet kazandırdığı devlet pratiklerini yurttaşların eleştirel muhakemesine sunma ve böylece iktidarın genel yarar ilkesince denetlenmesini sağlamak olarak özetlenebilir. Habermas, tarihsel olarak ortaya çıktığı özgül döneme işaretle “burjuva kamusal alanı” olarak da andığı kamusal alanın, 19. yüzyıl sonlarından itibaren dönüşüme uğradığını anlatır. Tekelci kapitalizm ve devlet müdahaleciliğinin yanı sıra sosyal refah devleti uygulamaları da kamusal alanın özel alanla kaynaşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, genel yarara ilişkin tartışma yürüten yurttaşlardan tüketici bireylere, özgür tartışmaya dayalı konsensüse varılmasından devletle aracı örgütler arasında pazarlık yürütülmesi aşamasına geçilmiştir.³⁴ Bu sürece paralel olarak basın da ticarileşmiş, kamusal alanın ticari tanıtım amaçlı kullanılması ölçüsünde kamuoyu da yönlendirici bir reklam aracına dönüşmüştür. Bu bağlamda, “Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü” kitabında anlatılan, aynı zamanda kamusal alanın yükseliş ve düşüş hikayesi olarak da yorumlanmaktadır.

Habermas’ın burjuva kamusal alan modeli, birçok eleştiriye uğramasına rağmen günümüz toplumlarında demokrasinin sınırlarına dair tartışmanın bir parçası olarak güncelliğini korumaya devam etmektedir. Eleştirilerin ana ekseninde, Habermas’ın burjuva kamusal alanı idealize ettiği ve öteki ya da alternatif kamusal alanları dışladığı eleştirisi yer almaktadır. Habermas’ın kamusal alan kavramını, dört ana varsayımından hareketle eleştirel bir sorgulamaya tabi tutan Fraser, öncelikle kamusal alanın ayrıcalıksız herkesin erişimine açık olduğu anlayışını reddeder, toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin kamusal alana erişime de eşitsiz biçimde yansıdığını söyler. Bu bakımdan, Habermas’ın tek ve kuşatıcı bir kamusal alan olarak idealize ettiği yapının gerçekçi olmadığını savunan Fraser, kamusal

³⁴ Özbek, Kamusal Alanın Sınırları, s. 60

alandan dışlanan kadınlar, işçiler, derilerinin rengi farklı olanlar gibi çeşitli bağımlı grupların, kendi çıkar ve ihtiyaçları doğrultusunda karşıt söylemler üreterek madun karşıt kamuları (subaltern counterpublics) meydana getirdiğini anlatır. İkinci olarak, kamusal alanın tam da bu çoklu kamular arasındaki mücadele ve müzakere ilişkisinden doğacağını ve Habermas'ın "tek ve kuşatıcı" kamusal alanı olumlayan anlayışının, kamuların çeşitliliğindeki çoğalmayı demokrasiye doğru bir ilerleme olarak yorumlamasına engel olduğunu söyler. Üçüncü olarak, Habermas'ın kamusal ve özel alan arasında katı bir ayrıma gitmesini eleştiren Fraser, özel mülkiyet ve eviçi yaşamın "özel" alan sınırlarına dahil edilerek kamusal alandan, dolayısıyla genel yarara ilişkin tartışmadan dışlanmasının hakimiyet ve bağımlılık ilişkilerinin sürdürülmesini sağladığını söyler. Bu yüzden kamusal ve özel arasında baştan belirlenmiş sınırların olamayacağını, neyin kamusal alana taşınıp neyin taşınmayacağına sadece katılımcıların karar verebileceğini savunur.³⁵

Fraser, tüm bu eleştirilerinin sonucu olarak, devlet ve sivil toplum arasında keskin bir ayrıma gidilmesine karşı çıkar ve müzakere pratiği fikir oluşturma sürecinden ibaret olan zayıf kamular ile fikir oluşturma yanında karar verme niteliğine de sahip güçlü kamular ayırımına gider. Savunulabilir bir kamusal alan anlayışının, hem güçlü hem zayıf kamulara ve aralarında gelişebilecek olası ilişkilere izin vereceğini öne sürer. Özetle, çoklu ve eşitsiz kamulardan oluşan ve kamular arasındaki ilişkinin niteliğinin belirleyici olduğu bir kamusal alan tahayyülü geliştirir.³⁶

Fraser'ın eleştirileriyle kimi açılardan ortaklık taşıyan bir diğer çalışma da, Negt ve Kluge'den gelmiştir. Burjuva kamusal alanına karşı etkili olabilecek bir kamusal alan biçimi olarak proleter kamusal alan kavramını geliştiren ikili, merkeze toplumsal üretim ilişkileri ve tecrübeyi koymuştur. Buna göre, birbirinden farklı

³⁵ Fraser, Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek, s. 112-127

³⁶ Fraser, Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek, s. 127-132

ve eşitsiz kamulardan oluşan daha genel bir kamusal alan içinde konumlanan haliyle proleter kamusal alan, kendi çıkarlarının ifade ve temsilini yaratmak üzere diğer kamusal alanlarla sürekli bir ilişkisellik içindedir. Bu anlamda karşıt kamular, konjonktürel değişim ve öteki kamularla ittifaka dayalı, dinamik ve öngörülemez bir ilişkisellik içinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla kamusal alan, sınırları belli bir alan olmaktan çok bir süreç olarak olarak tanımlanmış ve farklı kamuların ancak bu koşullar altında kendilerine ait bir moment kazanabileceği savunulmuştur.³⁷

Kamusal alanı kavramsallaştırırken Eski Yunan'ı hareket noktası alan Arendt ise özel alan olarak haneyi zorunlulukların, kamusal alan olarak kent devleti 'polis'i ise özgürlüklerin sahası olarak nitelendirmiş ve ikisi arasındaki ilişkiyi "Polis'in özgürlüğünün koşulu, hanede yaşamın zorunluluklarına hakim (efendi) olmaktan geçer" diye tanımlamıştır.³⁸ Bu anlamda kamusal alana katılım, hanenin reisine özgü bir ayrıcalıkken, hanede eşitsiz bir hakimiyet ilişkisine tabi olan kadınlar ve köleler bu ayrıcalıktan mahrumdur. Özgürlük de ailenin dahil olduğu özel alanda değil; hane reislerinin ne yöneten ne yönetilen olarak katıldığı kamusal alanda mümkündür. "Politikanın varlık nedenini özgürlük, deneyim alanını da eylem" olarak tanımlayan Arendt³⁹, bu anlamda politikayı, kamusal alana özgü bir deneyim olarak söz konusu özgür yurttaşların etkinliği olarak görür. Daha sonra "toplumsalın yükselişi" olarak tanımladığı moderniteyle birlikte hane ve ekonomik etkinliklerin kamusal alana dahil olduğunu; daha önce özel alan kapsamındaki bu meselelerin kolektifleştiğini anlatır.⁴⁰ Dolayısıyla Arendt'in kamusal alan kavrayışında, zorunluluk ve tahakküm ilişkilerinden azade, özgürce hareket edilen

³⁷ Miriam Hansen, M. (2015). "Yirmi Yılın Ardından Negt ve Kluge'nin 'Kamusal Alan ve Tecrübe'si: Değişken Karışımlar ve Genişlemiş Alanlar", Kamusal Alan, (Ed. Meral Özbek), Hil Yayınları, İstanbul, 2015, s. 174-175

³⁸ Hannah Arendt, İnsanlık Durumu, Bahadır Sina Şener (Çev.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 68

³⁹ Fatmagül Berktaş, "Hannah Arendt: 'Çoğulluk Yeryüzünün Yasasıdır'", Kamusal Alan, (Ed. M. Özbek), Hil Yayınları, İstanbul, 2015, s. 709

⁴⁰ Arendt, İnsanlık Durumu, s. 71

ve ancak bu yolla özgürlüğün sağlandığı bir politika anlayışı yatmaktadır.⁴¹ Arendt ve Habermas, kamusal alan kavrayışları bakımından sıklıkla karşılaştırılan ve birlikte anılan iki isimdir. Burada, iki düşünürün kamusal alan anlayışını temellendirirken, bağlamından koparılamayacak şekilde tarihin özgül bir dönemini referans aldıklarını da hatırlamak gerekir. Bu bakımdan, belli ortaklıklar söz konusu olsa da, Eski Yunan’da kamusal ve özel arasında kesin ve güçlü bir ayırım varken, burjuva kamusal alanı devlet otoritesiyle ilgili meseleleri tartışmak üzere bir araya gelen özel bireylerden oluşur. Dolayısıyla kamusal alanı oluşturan özel bireyler, başta aile olmak üzere önce özel alanda varlık bulur. Buna ek olarak özel alan, devletin dominasyonuna karşı savunulan özgürlüklerden biri olarak anlaşılır.⁴²

Kamusal alan kavramını, Batı politik düşüncesinin üç ana akımına karşılık gelecek şekilde ele alan Seyla Benhabib ise “agonistik”, “legalistik” ve “söylemsel” olmak üzere üç farklı kamu alanı anlayışı geliştirmiştir. Arendt’in Eski Yunan ‘polis’ine uzanan “agonistik” modeli için Benhabib, herhangi bir yerin kamu alanı haline gelmesinin ön koşulunun, “konuşma ve ikna yoluyla ortak eylem ve iktidar yerleri haline gelmesi” olduğunu söyler. Bu anlamda bir kent meydanının Arendtçi anlamda kamu alanı sayılmazken, insanların gösteri amacıyla toplandığı bir ormanın kamu alanına dönüşebileceğini vurgular.⁴³ Liberal politik düşüncenin hakim olduğu legalistik ya da liberal kamu anlayışını ise “iletişim kısıtlaması”na dayanan pragmatik yaklaşımı nedeniyle eleştiren Benhabib, bu anlayışın iyi yaşamla ilgili belli konuları kamusal tartışma gündeminden çıkarıp özelleştirmekle sonuçlandığını; bunun da kimi gruplar için baskıcı bir özellik taşıyan kamu/özel ayırımını sürdürmeye hizmet ettiğini anlatır: “Demokratik politikalar, iyi ile adil, ahlaki ile hukuki, özel ile kamusal arasındaki mevcut ayrımlara meydan okur, bunları yeniden tanımlar ve yeniden tartışır. Zira bu ayrımlar, modern devletlerde toplumsal ve tarihsel mücadelelerin ürünü olduklarından, içlerinde tarihsel

⁴¹ Berktaş, Hannah Arendt, s. 711

⁴² Calhoun, Introduction, s. 6-7

⁴³ Seyla Benhabib, “Kamu Alanı Modelleri”, s. 241-242

uzlaşmaların sınırlarını barındırırlar.”⁴⁴ Benhabib’in son olarak ele aldığı söylemsel kamu alanı modeli ise Habermas’ın “Kamusallığın Yapısal Dönüşümü”nden sonraki eserleriyle birlikte bir değerlendirmeye dayanır. Odağında söylemsel katılım ilkesinin yer aldığı bu model, katılımın dar bir şekilde politikayla sınırlanmak yerine toplumsal ve kültürel alanlarda da gerçekleşebilecek bir etkinlik olarak görülmesini ifade eder. Dolayısıyla hiçbir konunun kamusal tartışmanın gündemi dışında olmadığı ve toplumsal ya da siyasi herhangi bir eylem normundan etkilenenlerin söyleme katılım yoluyla her an her yerde kamu alanını oluşturduğu bir model söz konusudur. Benhabib, “radikal prosedüralizm” olarak tanımladığı bu yönüyle söylemsel model için “yeni toplumsal hareketlerin özgürleşme arzularıyla uyumlu tek model” demiştir.⁴⁵

Habermas, “Kamusallığın Yapısal Dönüşümü” kitabına getirilen eleştiriler doğrultusunda sonraki yıllarda yaptığı revizyonlara rağmen çalışmasının genel hatlarıyla doğru olduğunu savunmuştur: “Yapılan itirazlara rağmen, çalışmayı bir bütün olarak yönlendiren niyete hala bağlıyım. Toplumsal refah devletleri, oluşturduğu kitle demokrasilerinin kendilerine ilişkin normatif yorumları itibarıyla liberal anayasal devletin ilkelerini yerine getirme iddiasını sürdüreceklerse eğer, politik işlevler gören kamusal alan mahkemesini ciddi ciddi yaşatmak durumundadırlar.”⁴⁶ “Politik işlevler gören kamuoyu mahkemesi” ifadesiyle Habermas kamusal alanı, bilgiye erişimi olan insanların rasyonel tartışma yoluyla siyasete katılımına dayanan, demokrasi geleneğinin temsil edildiği bir alan olarak resmetmiştir. Bu anlamda söz konusu “kamuoyu mahkemesi”nin işlevi, eşit katılım ve ifade özgürlüğüne dayalı olarak genel yarara ilişkin rasyonel tartışmanın yürütülmesi ve bu yolla politik kararlar üzerinde etki yaratılması olarak özetlenebilir.

⁴⁴ Benhabib, Kamu Alanı Modelleri, s. 247

⁴⁵ Benhabib, Kamu Alanı Modelleri, s. 251-258

⁴⁶ Aktaran Özbek, Kamusal Alanın Sınırları, s. 66-67

1.2. Kamusal Alan ve İnternet

Habermas'ın "Kamusal Alanın Dönüşümü" kitabının 27 yıl sonra İngilizce'ye çevrilip dünyada tartışılmaya başladığı '90'lı yıllardan itibaren iletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak kamusal alan tartışması da farklı bir boyut kazanmıştır. İnternetin yaygınlık kazanması sonucunda insanların, bilgiye hızlı ve ucuz erişim sağlamanın yanında coğrafi, kültürel ve ekonomik sınırları aşarak bir araya gelme yetenekleri de artmıştır. Ayrıca çeşitli blog ve forumların yanı sıra hızla gelişen çevrimiçi teknolojiler, kitle iletişim araçlarının bilginin aktarıcısı olmaya dayalı, merkeziyetçi ve tek yönlü iletişim modelinde kırılmaya neden olmuş; her bireyin kamusal tartışmanın potansiyel katılımcısına dönüşebileceği genişletilmiş bir iletişim alanı yaratmıştır.⁴⁷ Bu gelişmeler, Habermas'ın idealize ettiği anlamda bir kamusal alanın hayata geçebileceğine dair argümanları güçlendirmiş, internetin kanaatlerin özgürce dolaşımını kolaylaştıran bir mecra olarak demokrasi kültürünü sağlamlaştırdığı fikri ağırlık kazanmıştır. Bununla birlikte çalışmalar, çevrimiçi teknolojilerin "dijital uçurum" nedeniyle herkesçe eşit şekilde erişilebilir olmadığını da ortaya koymuştur. Başlangıçta söz konusu teknolojilere fiziksel erişimle sınırlı olarak ifade edilen dijital uçurum kavramı, zaman içinde dijital beceri ve kullanım alışkanlıklarını kapsayacak şekilde genişlemiş ve kamusal alana dijital anlamda da eşit bir erişimin sağlanmadığını göstermiştir.⁴⁸

Buna ek olarak, farklı sosyoekonomik ve kültürel arkaplanlardan bireyleri bir araya getirme kapasitesiyle internetin demokrasiye katkı sağlayacağı argümanı da eleştirilmiş, farklılıkların bir aradalığının otomatik olarak insanları birbirine karşı daha anlayışlı hale getirmediği, dolayısıyla tartışmayı demokratik ideallere yaklaştırmayı garanti etmediği dile getirilmiştir. İnternet tabanlı teknolojilerin daha önce kendine ifade alanı bulamayan kişi veya grupların sesinin duyulmasını

⁴⁷ Terje Rasmussen, "Internet and the Public Sphere", *Sociology Compass*, 8/12, 2014, s. 1315-1320

⁴⁸ Jan A.G.M. van Dijk, "The Evolution of the Digital Divide", *Digital Enlightenment Yearbook*, IOS Press, Amsterdam, 2012, s. 58-60

sağladığı argümanı da başkaları tarafından dinlenip dinlenmedikleri ya da sözlerinin bir fark yaratıp yaratmadığı bağlamında tartışmaya açıktır. Nitekim bu alandaki çalışmalar, bilgiye ulaşma ve görüşlerini ifade etme konusunda eşit erişime sahip olduğu kabul edilen kesimler arasındaki çevrimiçi tartışmaların çoğunlukla belli bir azınlığın hakimiyeti altında olduğunu göstermiştir.⁴⁹ Dolayısıyla daha geniş ve birbiriyle bağlantılı bir iletişim alanı sunma iddiası taşıyan internet, daha küçük tartışma grupları arasında parçalanmış bir yapıya dönüşerek kapsayıcı olmaktan uzaklaşmıştır. Bu anlamda Papacharissi, “dışlayıcı, elitist ve ideal olmaktan uzak” diye tanımladığı internetin, 17. ve 18. yüzyılın burjuva kamusal alanından pek bir farkı olmadığını dile getirmiştir.⁵⁰

Yeni teknolojilerin yaygınlık kazanmasının otomatik olarak kamusal alanı güçlendirmeyeceğini vurgulayan Dahlberg ise kamusal alanı tanımlamada belirleyici olanın o alanda gerçekleşen iletişimin formu olduğunu savunmuştur. Habermas’a dayanarak rasyonel iletişimin altı kuralını doğruluk iddialarının akılcı eleştirisi, düşünümsellik, ideal rol üstlenme, samimiyet, söylemsel katılım ve eşitlik, devlet ve şirket iktidarından özerklik olarak belirleyen Dahlberg, çevrimiçi gruplar arasındaki tartışmaların bu kurallardan yoksun olduğuna işaret etmiştir. Buna göre, söz konusu sanal gruplar arasındaki etkileşim, dalga geçme, dedikodu, iftiradan oluşan bir ortak paydada buluşmuş ve katılımcılar çoğunlukla kendileri gibi düşünen insanlara yönelerek kendi değerleri ve önyargılarını test etmek yerine sağlamlaştırılmayı tercih etmiştir. Bu bağlamda internetin, kendi içinde homojen fakat birbirini dışlayan sanal topluluklardan oluşan bir kamusal alan manzarası sunduğu dile getirilmiştir.⁵¹ Tüm bu tartışmalar, siyasi arenanın bir parçası olarak medya ve iletişim süreçlerini anlamak için hâlâ bir model teşkil eden kamusal alan kavramının dönüşümünün de devam ettiği düşüncesini güçlendirmiştir.

⁴⁹ Papacharissi, *The virtual sphere*, s. 13-14

⁵⁰ Papacharissi, *The Virtual Sphere*, s. 14

⁵¹ Lincoln Dahlberg, “The Internet and Democratic Discourse: Exploring The Prospects of Deliberative Forums Extending the Public Sphere”, *Information, Communication & Society*, 4/4, 2001, s. 617-624

1.3. Kamusal Alan ve Sosyal Medya

Habermas'ın kahve salonlarından kitle medyasına uzanışını tarif ettiği kamusal alanın dönüşümü, bugünün dünyasında birbiriyle bağlantılı, dinamik ve çeşitli mikro kamusal alanların bir aradalığına işaret eden karmaşık bir medya ortamı aşamasına karşılık gelmektedir. 2000'li yılların ilk yarısından itibaren web 2.0 tabanlı bilgisayar teknolojilerinin gelişmesiyle yaygınlık kazanan Facebook, Twitter, Youtube gibi çevrimiçi platformlar, kullanıcıların içerik yaratmaya, yaymaya ve birbiriyle sosyal bağ kurmasına izin veren özellikleriyle bu karmaşık medya ortamının bir parçası olmuştur.⁵² Söz konusu platformların, 2009'da İran'da seçimlerin protestosu ve ardından Arap Baharı olmak üzere kolektif protesto eylemlerinde bilgi alışverişinin sağlanması ve protestocuların organize olmasında oynadığı rol bakımından toplumsal hareketlerin inşasında oynadığı rol birçok çalışmaya konu olmuştur.⁵³

Sosyal medya araçlarının kamusal alanı güçlendiren uzun vadeli araçlar olarak düşünülmesini öneren Shirky, bu araçların kişilerin birbiriyle daha hızlı ve yaygın şekilde iletişim kurmalarını sağladığını, kullanıcıların bilgiye erişimini ve koordine olmasını kolaylaştırdığını; buna bağlı olarak değişim talep etme ve kolektif eylemde bulunma kabiliyetlerini artırdığına dikkat çekmiştir.⁵⁴ Bu görüşe karşı çıkanların başındaki isimlerden Morozov ise sosyal medya platformlarını, hiçbir siyasal ve sosyal etkiye sahip olmayan "pasif eylemcilik" olarak adlandırdığı çevrimiçi aktivizmi yaygınlaştırmakla eleştirmiştir.⁵⁵ Sosyal medya platformları arasında hızlı ve anlık bilgi akışı sağlama özelliğiyle öne çıkan Twitter kullanımını, Mısır devrimi üzerinden inceleyen Fuchs da Twitter'ın, protesto

⁵² Christian Fuchs, "Sosyal Medya Nedir?", Sosyal Medya: Eleştirel bir Giriş, (Çev. İ. Kalaycı, D. Saraçoğlu), Notabene Yayınları, İstanbul, 2014, s. 53-57

⁵³ Zeynep Tüfekçi ve Deen Freelon, "Introduction to the Special Issue on New Media and Social Unrest", American Behavioral Scientist, 57(7), 2013, s. 843-844

⁵⁴ Clay Shirky, "The Political Power of Social Media", Foreign Affairs, 90/1, 2011, s. 32

⁵⁵ Evgeny Morozov, "The brave new world of slacktivism", Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, <https://foreignpolicy.com/2009/05/19/the-brave-new-world-of-slacktivism/>

iletişiminde bir rol oynadığını ancak “Twitter devrimi” türünden bir fenomenin mümkün olamayacağını savunur.⁵⁶ Fuchs ayrıca Twitter’ı kullanıcı profilleri, eğilimler ve etkileşim yapısı bakımından da analiz eder ve platformun öne çıkan konularına ağırlıklı olarak eğlencenin hakim olduğunu, ayrıca ün veya maddi güce sahip etkili aktörlere asimetrik bir görünürlük sunarak homojen bir iklim yarattığını ve genç, eğitilmiş, orta sınıfa hitap ettiğini dolayısıyla kamusal alan olarak kabul edilemeyeceğini söyler.⁵⁷

Bununla birlikte, Twitter’ın yazılım ve kuralları çerçevesinde sağladığı iletişimsel alanı kamusal alanla bağlantılı olarak yorumlama çabasına dayanan çalışmalar da mevcuttur. Kullanıcıların, internet sitesi veya akıllı telefon uygulamaları üzerinden, 2017 yılında 280’e çıkarılana dek 140 karakterle sınırlı olan kısa mesajlar dağıtmasını sağlayan platform, temel olarak takip etme fikrine dayalı bir sosyal ağ oluşturmaktadır. Kullanıcıların retweetleyerek ya da “@” işaretini izleyen kullanıcı adını yazarak mention özelliğiyle belirli bir kullanıcıyla etkileşime geçmesi ya da “#” sembolüyle oluşturulan etiketler aracılığıyla kendi takipçi/takip edilen ilişkisi olmayan kullanıcılardan gelen tweetleri görüntüleyebilmesi ve konuya ilişkin tartışmaya dahil olması mümkündür. Schmidt, hem tweetlenecek içeriğin kişisel kriterlere göre seçimini sağlaması hem kullanıcının kendi izleyici grubunun boyutuna dair bilgi sahibi olması hem de gönderici ve alıcı arasında katı bir enformasyon aktarımından ziyade sohbete varan bir ortam sunması dolayısıyla Twitter’ın kişisel kamuların doğuşuna aracılık ettiğini söyler. Kullanıcıların hedeflenen izleyiciye yönelik ve kişisel kriterlerine göre seçtiği bilgiyi paylaşması, birçok kullanıcının tatil anıları ya da duygusal durumu gibi mahrem sayılabilecek alanlara erişimi de mümkün kılmıştır. Dolayısıyla kişisel kamular, kullanıcılara hem kişisel hem toplumsal düzeyde ifade ve katılım potansiyelleri sunan yeni bir tür kamusal alan olarak yorumlanmaktadır.⁵⁸

⁵⁶ Christian Fuchs, “Twitter ve Demokrasi: Yeni Bir Kamusal Alan?”, Sosyal Medya: Eleştirel bir Giriş, (Çev. İ. Kalaycı, D. Saraçoğlu), Notabene Yayınları, İstanbul, 2014, s. 271-274

⁵⁷ Fuchs, Twitter ve Demokrasi, s. 276-279

⁵⁸ Jan Hinrik Schmidt, “Twitter ve Kişisel Kamuların Doğuşu”, Twitter ve Toplum, (Der. Weller, Bruns ve diğerleri), Kafka Yayınları, İstanbul, 2016, s. 47-61

Bugünün medya ekolojisinin farklı kamusal alan türlerinin bir aradalığına dayandığına işaret eden Bruns ise Facebook, Twitter gibi sosyal medya ortamlarını tarif ederken “mesele kamuları” (issue publics) kavramına başvurur. Habermas’ın da ilerleyen yıllarda öngördüğü bu kavram⁵⁹, kullanıcıların kısa vadeli konu başlıkları altında etrafında toplanarak yarattıkları dinamik ve geçici alanlara işaret eder. Spesifik bir tema etrafında, kamusal alan hatta kamusal alancığın (public sphericule) bir tür alt kümesini oluşturan mesele kamularının ayırt edici özelliği ise ortaya çıktıktan sonra değişken sürelerde var olup bir süre sonra dağılmaları olarak özetlenebilir.⁶⁰

Mesele kamularının ortaya çıkması ve birbiriyle ilişkilmesini sağlayan temel özellik ise etiket kullanımı olmuştur. Kullanıcılardan gelen tweetleri birbiriyle bağlantılandıran ve böylece filtrelenen belirli temalar etrafında enformasyon alışverişini koordine etmeyi kolaylaştıran etiket özelliği, doğal afetlerden flaş haberlere, protestolardan eğlence programlarına geniş bir spektrumda kullanılmaktadır. Potansiyel anlamda aynı konuya ilgi duyan herkesle birlikte geniş bir iletişimsel sürece katılmayı sağlayan etiketler, kullanıcıların, olayların gelişimine paralel olarak plansız bir şekilde hızla kurulan “ad hoc” mesele kamularına dahil olmasını sağlamaktadır.⁶¹ Bruns ve Moe da etiket kullanımına dair açıklamalarını şöyle bir analogiyle desteklemiştir: “Belli bir konuyla ilgili tweet atmak katılımcıların illa ki birbirlerini tanımadıkları ancak ortak bir tema, ilgi ya da düşünceyle bir araya getirilmiş bir kamuya açık toplantıda -bir protesto mitinginde, plansız bir toplanmada- yapılan konuşmaya benzemektedir. Burada,

⁵⁹ Jürgen Habermas, “Political Communication in Media Society: Does democracy still enjoy an epistemic dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research”, *Communication Theory*, 16, 2006, s.422

⁶⁰ Axel Bruns ve Tim Highfield, T. (2015). “Is Habermas on Twitter? Social Media and the Public Sphere”. *The Routledge Companion to Social Media and Politics*, (Ed. Bruns, Enli ve diğerleri), Routledge, London 2015, s. 107-110

⁶¹ Axel Bruns ve Jean Burgess, “Twitter hashtags from ad hoc to calculated publics”, *Hashtag Publics: The Power and Politics of Discursive Networks*, (Ed. N. Rambukkana), Peter Lang Publishing, New York, 2015, s. 20-25

birçok ses duyulabilmek için birbiriyle yarışabilir ve seslerini harala gürelenin içinden duyurabilme becerileri büyük oranda, etraflarında bulunup da mesajı alan ve ötekilere aktaranlara bağlı olmaktadır - Twitter’da bu aktarım retweetleyerek yapılmaktadır.”⁶²

Bu anlamda Twitter, kullanıcıların aralarında yüksek oranda etkileşim kurabilmelerini desteklemesiyle öne çıksa da kullanıcı davranışlarını merkeze alan çalışmalar, bu tür etkileşimlerin benzer siyasi görüş ya da toplumsal gruba aidiyetin sözü konusu olduğu kullanıcılar arasında yoğunlaştığına işaret etmiştir.⁶³ Yankı odası etkisi olarak tanımlanan bu olgu, kullanıcıların kendilerine benzer görüşteki diğer kullanıcılarla etkileşimine dayalı olarak belli kanaatlerin dijital kanallar vasıtasıyla tekrarlanarak güçlendirilmesini anlatmaktadır. Benzer şekilde, filtre balonu kavramı, sosyal medya kanallarının kullanıcıları kendi görüşleriyle çelişen fikirlerden izole ederek homojen topluluklar yarattığı fikrine dayanmaktadır.⁶⁴ Bu çerçevede, Twitter’ın ve genel olarak kişiselleştirilmiş bilgi akışı sunan sosyal medya kanallarının, farklı görüşlerin özgürce ifade alanı bulduğu bir müzakere ortamı sunmaktan çok kullanıcıların kendisi gibi düşünenlerin arkasında saf tuttuğu bir kutuplaşma kültürüne katkı sağladığı da savunulmuştur.⁶⁵

Bu bölümde, kamusal alana dair tartışmalar ve sosyal medyanın bu tartışmalardaki yerini genel hatlarıyla özetlemek amaçlanmıştır. Dönüşümü devam etmekte olan kamusal alanın bir parçası olarak çevrimiçi teknolojiler ve özellikle sosyal medya platformlarının, katılım, temsil, ifade özgürlüğü gibi ilkeler doğrultusunda ne tür olanaklar sunduğu çok sayıda çalışmanın konusu olmuştur. Bu çalışmalar,

⁶² Axel Bruns, ve Hallvard Moe, “Twitter’da İletişimin Yapısal Katmanları”, Twitter ve Toplum, (Der. Weller, Bruns ve diğerleri), Kafka Yayınları, İstanbul, 2016, s. 64-66

⁶³ Lei Guo, Jacob A. Rohde ve H. Denis Wu, “Who is responsible for Twitter’s echo chamber problem? Evidence from 2016 U.S. election networks”, Information, Communication & Society, 2018, s. 13-14

⁶⁴ Eli Pariser, The Filter Bubble, The Penguin Press, New York, 2011, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019, https://www.academia.edu/34426834/The_Filter_Bubble_Eli_Pariser

⁶⁵ Elanor Colleoni, Alessandro Rozza ve Adam Arvidsson, “Echo Chamber or Public Sphere? Predicting Political Orientation and Measuring Political Homophily in Twitter Using Big Data”, Journal of Communication, 64, 2014, s. 319-320

günümüz kamusal alan(cık)ları olarak sosyal medya platformlarının mevcut siyasi/ toplumsal pratikleri şekillendirmeye yönelik etkisini anlayabilmek için de birer referans niteliğindedir. Bu çerçeveden bakıldığında, toplumsal bir fenomen olarak suç ve suça verilen yanıt bağlamında sosyal medya platformlarında yürütülen tartışmalar, kamusal alanda adalet kavramının nasıl inşa edildiği üzerine yeniden düşünme fırsatı sunmaktadır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, Habermas'ın kamusal alanla bağlantılı olarak ifade ettiği “politik işlevler gören kamuoyu mahkemesi” kavramıyla da ilişkili olarak suç haberlerinin yapısı, medya etkileri bağlamında önemi ve medya yargılaması kavramları tartışılacaktır.

II. MEDYA ETKİLERİ VE SUÇ İLİŞKİSİ

Kitle iletişim araştırmalarının temel ilgi alanları, kitle iletişim araçlarının toplum, kültür, siyaset, davranış biçimleri, ahlaki değerler gibi toplumsal olgular üzerindeki etkisinden insanların bu araçları hangi motivasyon ve beklentilerle kullandığına, medyanın tktm alışkanlıklarına etkisinden ideolojik işlevlerine uzanan geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Alanın en uzun soluklu akademik merak konularından birini de medyanın izleyici/ okuyucu üzerindeki etkilerine odaklanan çalışmalar oluşturmuştur. Medya etkileri araştırmaları olarak bilinen bu alan, ortaya çıkan her yeni iletişim aracıyla birlikte farklı bir yön kazanarak gelişen teorilerle şekillenmiştir. Genel olarak 20. yüzyılın ilk yarısında güçlü etkiler, ikinci yarısında zayıf etkiler paradigması olarak ortaya çıkan ve çeşitli ekonomi-politik, kültürel ve teknolojik yaklaşımların eşlik etmesiyle gelişen kültürel çalışmalar alanında kendine önemli bir yer edinen çalışma konularından biri de, suç olaylarının medyadaki temsili ve okuyucu/ izleyici üzerindeki etkileri olmuştur.

2.1. Haber Olarak Suç

Medya etkileri bağlamında geliştirilen teorik yaklaşımlarda suç ve suçla ilişkili olarak sapkınlık içeren olayların önemli bir yer edinmesi tesadüf değildir. Haber denilen medya ürünü, gerçeğin kültürel olarak belirlenen ve haber kuruluşlarının gazetecilik pratiklerine bağlı olarak üretilen bir versiyonudur. Gazeteciler, hem haber üretiminde yapısal olarak belirleyici olagelen kimi kriterler hem haber kuruluşlarının ideolojik pozisyonları hem de izleyiciye dair varsayımları doğrultusunda hikayeyi erevelendirerek haber üretir. Bu anlamda, neyin haber olup olmayacağına karar verirken başvurulan temel kriterlerden biri, olayın haber değeri taşıyıp taşımadığı sorusudur. Galtung ve Ruge'un haber değerinin sınıflandırılmasına ilişkin 1965 tarihli çalışması, suç haberciliğiyle ilgili olmadığı halde haber değeri ve suç arasındaki bağı göstermesi bakımından bu alanda bir mihenk taşı olmuştur. Norveç'te yayınlanan dört gazetede Kongo, Küba ve Kıbrıs

krizlerinin temsilini inceleyen çalışma, olayların beklenmedik, bağ kurmaya elverişli, belli bir dramatik etkiye sahip ve özü itibarıyla olumsuz olması halinde haberleştirildiklerini göstermiştir.⁶⁶

Jewkes ise İngiltere medyasını temel almakla birlikte genel olarak günümüz medyasında suç içerikli haberlere hakim olan haber değeri kriterlerini tanımladığı çalışmasında, toplam on iki kriterden bahseder. Bunlar;

- içerdiği dram ya da risk öğelerine göre uyarıcı bir eşik olması,
- öngörülebilirlik unsuru,
- yoruma yer bırakmayacak şekilde basitleştirme,
- siyasi ve kültürel bağlamından kopararak bireye indirgeme,
- potansiyel mağdurluğa dair risk vurgusu,
- cinsel saldırı içermesi,
- ünlü ya da yüksek statüye sahip kişilerle ilgili olması,
- kültürel ya da coğrafi yakınlık,
- şiddet ya da çatışma,
- görsel bir gösteri sunabilme kapasitesi,
- mağduriyeti derinleştirme işlevi gören çocuk faktörü ve
- suça karşı daha fazla cezai yaptırım yönünde destek çağrısı taşıyan muhafazakar ideolojidir.⁶⁷

Söz konusu kriterler, yalnızca suç haberlerinin nasıl üretileceğini belirlemekle kalmayıp kamunun suç problemine yönelik sahici bir anlayış geliştirip geliştirmemesinde ve buna bağlı olarak ceza adalet sisteminin işleyişinde, yasaların politize olmasında, marjinal grupların kriminalize edilmesinde ve adaletin yerini bulması yönünde daha sert cezalandırıcı politikalarının yürürlüğe girmesinde de etkili olmaktadır. Bu anlamda Chibnall, medya kuruluşları için suç haberlerinin,

⁶⁶ Johan Galtung ve Mari Holmboe Ruge, "The Structure of Foreign News", *Journal of Peace Research*, 2(1), 1965, s. 69-70

⁶⁷ Jewkes, *The Construction of Crime News*, s. 44-70

kamunun nabzını ölçen bir barometre işlevi gördüğünü söyler: “Suç haberleri, ortak ahlaki değerler ve topluluk duygusunun dile getirilmesi bakımından bir odak işlevi görür. Sadece topluluğa konuşmak değil, topluluk için konuşmak; tehdidin boyutlarını tarif etmek, yanıt vermenin savunuculuğunu üstlenmek, yerleşik norm ve değerleri övmek ve sapkınlığın sonuçlarına dair uyararak için bir fırsattır. Kısacası, suç haberleri gazetelere okuyucunun ahlaki bilincini kendine mal etmek için bir fırsat sağlar.”⁶⁸

2.2. Medya Etkileri Bağlamında Suça Yaklaşımlar

20. yüzyıl başlarından itibaren, medya ve kriminoloji teorilerinin tarihsel gelişimini izlediği çalışmada Jewkes, medya etkileri bağlamında dört temel evreden bahseder.⁶⁹ Bunlar, kitle toplumu teorisiyle psikoloji ve sosyoloji disiplinlerinden çeşitli yaklaşımların ana kaynağını oluşturduğu davranışsalci yaklaşım, toplumsalcı yaklaşım, çoğulcu yaklaşım ve postmodernist yaklaşım olarak özetlenebilir.

2.2.1. Davranışsalci yaklaşım

1960'lı yıllara kadar süren ve davranışsalci yaklaşımın benimsendiği ilk evrede çalışmalar, kitle iletişim araçlarının izleyici üzerinde doğrudan ve güçlü etkilere sahip olduğu ve izleyicinin pasif bir alıcı olarak konumlandırıldığı bir çerçeve sunmaktadır. Propagandanın kitlelerin düşünce ve davranışlarını değiştirmede oynadığı role vurgu yapılan bu dönemde, medyanın bazı bilgi, görüş ya da değerleri izleyiciye enjekte ettiği görüşü hakimdir. *Davranışsalci yaklaşımı* benimseyen bu görüş, başta şiddet görüntüleri olmak üzere çeşitli medya içeriklerinin

⁶⁸ Aktaran C. Greer, “News Media, Victims and Crime”, Victims, Crime and Society, P. Davies, P. Francis ve C. Greer (Ed.), Sage, London, 2017, s. 48-65. Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, <http://openaccess.city.ac.uk/16998/1/3%20Greer%20-%20News%20Media%20Victims%20and%20Crime%20CRO.pdf>

⁶⁹ Yvonne Jewkes, “Theorizing Media and Crime”, Media & Crime, Sage, London, 2015, s. 11-13

gösterildiği kişilerin davranışlarının laboratuvar ortamında gözlemlendiği deneylerle de desteklenmiş; şiddet barındıran içeriklerin doğrudan şiddet, öfke ya da anti-sosyal davranışlar doğuracağı kabul edilmiştir. Bandura'nın Bobo Bebek deneyi olarak bilinen ve plastikten yapılmış Bobo bebeğe şiddet uygulanan görüntülerin izletildiği çocukların saldırgan davranışlarında artışın kaydedildiği deney, bu yaklaşımın en önemli örneklerindedir.⁷⁰ Deney, olumsuz eylemlere ilişkin herkesin aynı fikre sahip olduğunu varsayması ve buna maruz kalmanın herkesi, kendine özgü anlam üretim süreçleri gözetilmeksizin aynı şekilde etkileyeceğini savunması bakımından eleştirilse de, bu yönde bir genel kabul bugün dahi kısmen mevcuttur ve bu durum; özellikle intihar, seri katil, okulda şiddet gibi vakaların yayınına ilişkin bazı kısıtlamaları beraberinde getirmektedir.⁷¹

2.2.2. Toplumsalçı yaklaşım

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1960'lı yıllara gelindiğinde ise araştırmacılar, medyaya çok fazla güç atfedip sosyal bağlam ve izleyici çeşitliliğini hafife aldığı gerekçesiyle davranışsalcı yaklaşıma sırt çevirmişlerdir. Vurgunun bireyden topluma kaydığı bu ikinci evre. Marksizmden güç alan çalışmalara sahne olmuş, yönetici sınıfın kendi eylemlerine ilişkin toplumsal onayı zorla değil rızayla kazanmasında medyanın kritik rol oynadığı "hegemonya" kavramıyla temellendirilmiştir.⁷² Marx'ın fikirlerinin yeniden keşfi, suça bakışta *da toplumsallığın öne çıktığı yaklaşımların* doğmasını sağlamıştır. Bu çalışmaların odağında, Wilkins'in "sapkınlığın amplifikasyonu" (deviancy amplification)⁷³ kavramından hareketle Cohen tarafından popülerleştirilen "ahlaki panik" kavramı yer almaktadır. Ahlaki panik kısaca, üzerinde toplumsal mutabakata varılmış değerlere ya da

⁷⁰ Albert Bandura, Dorothea Ross ve Sheila A. Ross (1961). "Transmission of Agression through Imitation of Agressive Models", Journal of Abnormal and Social Psychology, 63, 1961, s. 575-582, Erişim tarihi: 6 Mayıs 2019, <https://psychclassics.yorku.ca/Bandura/bobo.htm>

⁷¹ 5187 Sayılı Basın Kanunu, Madde 20, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5187-20080320.pdf> Ayrıca bkz. Türkiye Psikiyatri Derneği 51. Ulusal Psikiyatri Kongresi Basın Toplantısı-İntihar ve Medya Sorumluluğu <http://www.psikiyatri.org.tr/basin/408/tpd-51-upk-basin-toplantisi-intihar-ve-medya-sorumlulugu>

⁷² Jewkes, Theorizing Media and Crime, s. 21

⁷³ "Deviance amplification and how the media perpetuates it", Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, <https://www.thoughtco.com/deviance-amplification-3026252>

çıkarlara bir tür tehdit olarak görülen belli bir azınlık ya da marjinalleştirilmiş gruba ya da kişilere yönelik kamusal ve siyasi tepki olarak tanımlanabilir.⁷⁴

Cohen, 1960'lı yıllarda İngiltere'de iki farklı gençlik alt kültürü arasında yaşanan çatışmaların (The Mods and Rockers) medyadaki temsilini ele aldığı 1972 tarihli çalışmasında, belli bir grup ya da davranış biçiminin toplum nezdinde "sapkın(lık)" olarak damgalanmasında medyanın ağırlıklı rol oynadığına değinir ve bu sapkınlığın nasıl "ahlaki panik" hali yarattığını ve bir sosyal kontrol süreciyle sonuçlandığını anlatır.⁷⁵ Buna göre, her toplum sapkınlığın nedenleri ve tipik bir sapkın imgesine dair bir takım yerleşik fikirlere sahiptir ve bu fikirler büyük oranda medya kanalıyla edinilen bilgilere dayanmaktadır. Bu da söz konusu bilginin haber değeri süzgecinden geçmesi, çeşitli ticari ve siyasi sınırlandırmalara göre şekil alması ve aktörlerin çoğunlukla kalıpyargılara dayalı bir şekilde sunulması anlamına gelir. Cohen, "ahlaki panik üreticisi" olarak tanımladığı medyanın, belli sosyal problemlere dair olguları aktarırken dahi endişe, öfke ya da panik duyguları yarattığını söyler. Bu tür duyguların, toplumdaki belli norm ve değerlerin tehlike altında olduğu ve korunması gerektiği algısıyla örtüşmesi durumunda ise toplumsal sorun tanımlı yapmak ya da yeni bir kural koymak için ön koşullar oluşmuş demektir. Bundan sonraki süreçse, tanımlanan sapkınlık derecesinin azalarak sorunun tehdit boyutunu yitirmesi gibi bir tür geçiş olarak yaşanabileceği gibi, geride "Bir şey yapılmalı", "Böyle gitmez" türünden daha muğlak duygular bırakmak yoluyla da gelişebilir. Bu muğlak duygular, medyaya toplumun normatif endişelerine seslenmek ve sapkınlığı kontrol altına alma yönünde atılacak adımlar konusunda kamunun desteğini sağlamak konularında zemin hazırlar. Cohen, ahlaki panik sürecinin, önceden beri var olan yaygın bir sorunun adının konması olarak yaşanabileceği gibi ilk defa gündeme getirilen bir problem üzerine de başlayabileceğini, kamunun konuyla ilgili duyduğu kaygı üzerine "sembolik mücadele"nin yürütülmesinde etkili olduğunu ve bu sürecin sonunda; düzenleme,

⁷⁴ Yvonne Jewkes, "Media and Moral Panics", Media & Crime, Sage, London, 2015, s. 82

⁷⁵ Cohen, Folk Devils and Moral Panics, 12-21

kural ya da yasa değişikliği yoluyla toplumun ahlaki anayasasının yeni bölümünün yazıldığını söyler.⁷⁶

Benzer şekilde Hall ve diğerlerinin “Policing the Crisis” adlı çalışması ise ahlaki paniğin daha politik bir çerçevede yorumlanmasına dayanır. Çalışma, 1970’li yıllarda basının gasp olaylarıyla ilgili ahlaki panik yaratması ve hemen ardından polisin siyah saldırganlara karşı yoğun bir şekilde harekete geçme sürecini ele almaktadır.⁷⁷ Hall’a göre, bunun en net sonucu, sansasyonel haberciliğin katkısıyla siyahilere yönelik artan düşmanlık ve kamunun yaşadığı panik üzerine daha fazla siyahinin tutuklanması olmuştur. Olayların aynı zamanda dönemin ekonomik ve yapısal krizleri için bir tür fon oluşturduğuna dikkat çeken Hall, bu yolla eski günlerin, geleneksel, düzenli yaşam biçiminin ortadan kaybolmasıyla göçmenler arasında bir ilişki kurulduğuna ve yönetici sınıfın kaybettiği gücü tekrar elde ettiğine dikkat çeker. Böylece yasa ve düzen toplumu, azınlık topluluğunu hedef alan sosyal kontrolü tırmandırma, kamunun dikkatini ekonomik ve yapısal krizlerden saptırma ve kamusal korkuyu siyah bir gaspıda kristalize edip daha sert cezai yaptırımlar için popüler bir söylem oluşturmak şeklinde işleyen bir sistematik içinde hayata geçirilmiş olur.⁷⁸ Bu bağlamda medya, ahlaki paniği yönetme yoluyla devletin daha fazla kontrolüne dayalı uygulamalara kamunun rızasını kazandırma işlevi görmektedir. Medya desteğiyle hayata geçirilen tüm bu aşamalar, hegemonik gücü elde tutmak için en önemli araçlardan birinin medya olduğunu göstermiştir. Bu anlamda söz konusu çalışmalar, medyanın bazı kişi veya grupların suçlulaştırılması (criminalization) süreciyle ilgili anlayışımızı şekillendirmedeki rolünü en sistematik ve dikkatli biçimde sorgulayan ilk çalışmalar olarak nitelendirilmektedir.⁷⁹

⁷⁶ Cohen, *Folk Devils and Moral Panics*, s. 3-12

⁷⁷ Aktaran Jewkes, *Theorizing Media and Crime*, s. 18-19

⁷⁸ Jewkes, *Theorizing Media and Crime*, s. 24

⁷⁹ Jewkes, *Theorizing Media and Crime*, s. 23

2.2.3. Çoğulcu yaklaşım

Üçüncü evrede, 1980'lerden itibaren medya alanında serbestleşme, özelleştirme ve teknolojik ilerlemelere bağlı olarak ortaya çıkan *çoğulcu yaklaşım* ise medyanın devletin düzenleme alanından çıktığını ve medya kuruluşları arasındaki rekabet sonucu izleyiciye seçme özgürlüğü tanındığını savunur. Bunun sonucunda, görüşleri resmi söylemle çatışsa da toplumun farklı kesimlerinden insanlar ya da kuruluşlar, farklı medya kanalları aracılığıyla seslerini duyurabilmiş, böylece siyasal ve kültürel yaşam daha demokratik hale gelmiştir. Bununla birlikte, medya sektöründeki liberalleşme daha fazla satma ve izlenme kaygılarını beraberinde getirmiş, bu durum ciddi fikir gazetelerinin yerini tabloid gazetecilik denen türün almasına yol açmıştır. Şok edici olaylar, sansasyonel haberler, atipik suçlar, dehşet verici hikayeler, ünlülerin özel yaşamı gibi, karmaşıklıktan uzak ve doğrudan izleyicinin dikkatini çekmeye yönelik içeriklerin başı çektiği bu tür, habercilik anlayışının bilgi ve eğlencenin iç içe geçtiği "infotainment" (bil-eğlence) kavramına kaymasına işaret eder.⁸⁰ İzleyicide şaşkınlık, merak ve korku duygularını tetiklemesi ve reyting lehine sonuç vermesi dolayısıyla suç haberleri, medya kuruluşları için popüler ve karlı bir alan olma özelliğini korumuş, bu nedenle tabloid gazeteciliğin de vazgeçilmez unsurlarından biri olmuştur. Bu sürece paralel olarak medya etkileri çalışmaları da, medyayı izleyicinin kontrolünün ötesinde bir güç olmak yerine izleyici tarafından bilinçli olarak kullanılan/ tüketilen bir kaynak olarak tanımlamaya başlanmıştır; medyanın insanlara ne yaptığı sorusu, yerini insanların medyayla ne yaptığı sorusuna bırakmıştır.⁸¹

2.2.4 Postmodernist yaklaşım

Dördüncü ve son evre olarak 1990'lı yıllar itibarıyla yaygınlık kazanan, modernizmden büyük bir kopuşa işaret eden ve sosyal bilimlerde paradigma değişikliği olarak yorumlanan *postmodernist yaklaşımdan* söz etmek gerekir. Medya

⁸⁰ Ayşe İnal, "Tabloid habercilik", Televizyon Haberlerinde Etik, Fersa Matbaacılık, Ankara, 2010, s. 163-164, Erişim tarihi: 6 Mayıs 2019, <http://ilefarsiv.com/etik/wp-content/uploads/ayse-inal-tabloid-habercilik.pdf>

⁸¹ Jewkes, Theorizing Media and Crime, s. 27-31

etkileri bağlamında postmodernist yaklaşım, bazı açılardan kendisinden önceki teorilere yakın bir pozisyon benimsemekle birlikte erişilebilir bilgi ve eğlencenin aşırılığıyla ilgilenir. Jewkes, Debord'un "Gösteri Toplumu"na atıfla gerçek ile imaj arasındaki ayrımın ortadan kalktığı bu "hiper gerçeklik" çağında medyanın sorumluluğunu eğlendirmek ve izleyiciye doyum yaşatmak olarak tanımlar.⁸² Bu anlamda suç haberleri, yüksek dram ögesi içeren seyirlik bir performans olarak sunulur. Suçun nedenleri ve sonuçlarına ilişkin geleneksel kriminolojik bakışı reddeden postmodernist yaklaşım, suçu tesadüfileştirir ve izleyiciyi suça maruz kalma anlamında potansiyel mağdurlukta eşitler. Dolayısıyla suç haberleri, izleyici için korku ve endişe kaynağı olmaktan çıkıp haz, merak ve heyecan duygularına hitap eden gösterinin bir parçasına dönüşür. Bu perspektif, suçu katılımcı bir performans olarak ele alan kültürel kriminoloji gibi yeni yaklaşımların gelişiminde de merkezi rol oynamıştır.⁸³

2.3. Medya Yargılaması

Suç haberleri hem suçla ilişkilendirilen gruplara dair bir temsil içermesi hem de kurumların suça yönelik yaklaşımlarını görünür kılması bakımından ceza adaleti sisteminin bir fotoğrafını sunmaktadır. Bu haberler, kamunun suç, ceza, yasalar, yargı sistemi ve adalet konularında ortak bir anlayış geliştirmesinde önemli rol oynar; çünkü adalet sistemini doğrudan deneyimleyenler halkın görece küçük bir bölümüdür ve bu yüzden de halkın çoğunluğu, adalet sistemiyle ilgili bilgi sahibi olma konusunda büyük oranda haber medyasına bağımlıdır.⁸⁴ Bu bakımdan suç haberlerinin, toplumsal ölçekte adaletin yerini bulup bulmadığının izlendiği bir sahne olma işlevi de gördüğü söylenebilir. Türkiye'de de konuyla ilgili yürütülen araştırma, yargı süreçleri ve özellikle ceza pratikleri konusunda derinlikli bilgi sahibi olmadığını, hatta bilgisinin medyadan edindikleriyle sınırlı olduğunu ortaya

⁸² Jewkes, *Theorizing Media and Crime*, s. 31-35

⁸³ Jeff Ferrell, "Cultural Criminology", *Annual Review of Sociology*, 25, 1999, s. 397

⁸⁴ Aslı Tunç, "Mediated Justice: Turkish Newspapers' Coverage of Controversial Criminal Cases", *Turkish Studies*, 11(4), 2010, s. 643-644

koymuştur.⁸⁵ Bununla birlikte medyanın, suç haberlerine yaygın bir şekilde yer vermesinin suçla ilgili mevcut tabloyu yansıtmaktan uzaklaşıp abartılı bir görünüm sunduğu, bu durumun da ceza adaleti sisteminin etkisiz, başarısız olarak algılanmasına yol açtığı eleştirisi getirilmektedir.⁸⁶ Ayrıca suç haberlerinin, mağdur ve faile ilişkin çoğunlukla önyargılara dayanan bir yaklaşımla aktarılması da kamunun suç ve adalete ilişkin hatalı bir perspektif edinmesinde etkili bir faktör olarak yorumlanmıştır.⁸⁷ Bunun sonucu olarak, toplum genelinde infial uyandıran olaylar karşısında kamuoyunun “cezanın sertleştirilmesi” yönünde görüş bildirmesi kolaylaşabilmektedir. Bu durum, politikacıların verili gerçekliğe dayalı önleyici politikalar üretmek yerine kamuoyunun daha sert cezalar talep ettiğine yönelik varsayımını tatmine yönelmesiyle sonuçlanmakta ve araştırmacılar bu durumu “cezai popülizm” (penal populism) olarak tanımlamaktadır.⁸⁸

Bu çerçevede cezai popülizmle ilişkilendirilebilecek olan kavram, medya yargılamasıdır. Suça verilen kamusal tepki anlamında ahlaki paniğin kilit rol oynadığı medya yargılaması, suça konu olan bireylerin ya da kurumların medya ortamının şekillendirdiği (intermediatized) kamuoyu mahkemesinde yargılandığı popülist bir adalet formu olarak tanımlanmaktadır.⁸⁹ Burada bir parantez açmak ve her suç haberinin ahlaki panik duygusuna yol açmadığını veya suç içermeyen bazı haberlerin de genel bir panik yaratabildiğini hatırlamak gerekir. Garland, küresel ısınmadan kuş gribine birçok konunun toplum genelinde endişe ve panik duygusuna yol açabileceğine işaretlerken, ahlaki panik kavramının ayırt edici iki özelliğine dikkat çeker: Birincisi, söz konusu olaya karşı gelişen toplumsal tepkinin

⁸⁵ S. Kalem, G. Jahic, İ. Elveriş, Adalet Barometresi, s. 5

⁸⁶ Julian V. Roberts, “Penal Populism in Context”, Penal Populism and Public Opinion: Lessons From Five Countries, J.V. Roberts, L.J. Stalans, D. Indermaur ve M. Hough, Oxford University Press, New York, 2003, s. 4-5

⁸⁷ J. T. Pickett, C. Mancini, D. P. Mears ve M. Gertz, “Public (Mis)Understanding of Crime Policy: The Effects of Criminal Justice Experience and Media Reliance”, Criminal Justice Policy Review, 26(5), 2015, s. 500-505

⁸⁸ John Pratt, Penal Populism, Routledge, Oxon, 2007, s. 12-20

⁸⁹ Greer ve McLaughlin, News Power, Crime and Media Justice, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, http://openaccess.city.ac.uk/17016/1/2017_OHB_Greer%20and%20McLaughlin_News%20Power%20Crime%20and%20Media%20Justice.pdf

hakim ahlaki değerlerle ilişkili olması; ikincisi ise tartişmaya konu olan sapkın davranışın daha geniş bir problemin semptomu olarak görülmesidir.⁹⁰ Bu anlamda, suç olayları doğası gereği haber değeri taşımakla birlikte toplum genelinde infial yaratabilmesi, ortak kabul edilen ahlaki değerlerin tehdit altında olduğu algısının gclendiği ve bunun bir sosyal değişim sürecinin işareti olarak yorumlandığı durumlarda yaşanmaktadır. Critcher, ahlaki panik sürecinin, “biz” olarak kabul edilen topluluğun ahlaki sınırlarını belirginleştirmesine hizmet ettiğini şöyle anlatır: “Kabul edilemez bulunan davranışı tanımlamak, etiketlemek ve cezalandırmak, bizim kim olduğumuzu, neye inandığımızı ya da savunduğumuzu ve topluluk olarak sınırlarımızı onaylamamızı sağlar. Böyle bir onaya ihtiyaç ise yerleşik ahlaki kabullerin artık korunamadığı zamanlarda artar.”⁹¹

Bu bakımdan Greer ve McLaughlin, ahlaki paniği medyanın toplumun suç bilincini şekillendirmekteki gücünü en dramatik şekilde gösterdiği pratik olarak tanımlar ve medya yargılaması (trial by media) kavramını. toplumun ahlaki sınırlarının yeniden belirlenmesinde etkili olan ahlaki panikle yakından ilişkilendirerek geliştirir. Buna göre, bireylerin ya da kurumların medya ortamının şekillendirdiği kamuoyu mahkemesinde yargılanması sürecine işaret eden medya yargılaması, gücünü yğun bir kamusal reaksiyon yaratarak kültürel ya da siyasi gündemi yeniden belirleyebilmesinden alır. Özellikle suç, ahlaka aykırılık ve resmi kurumların başarısızlığının söz konusu olduğu süreçlerde etkili olan medya yargılamasında amaç; (i) yasalara, ahlaki değerlere ya da kendi sorumluluklarına aykırı hareket eden kamu fiğrleri ya da kurumları işa etmek ve utandırmak (naming and shaming), (ii) suça ilişkin süren soruşturmanın sonucunu etkilemek, (iii) ceza adaleti sisteminden kurtulduğu düşünülenleri yeniden yargılamak da dahil çeşitlidir. Düşünce beyan etmekten delil sunmaya, kamunun aktif katılımını

⁹⁰ David Garland, “On the Concept of Moral Panic”, *Crime, Media, Culture: An International Journal*, 4/1, 2008, s.11

⁹¹ Chas Critcher, “Introduction: More Questions than Answers”, *Critical Readings: Moral Panic and the Media*, (Ed. C. Critcher), Open University Press, Maidenhead, 2006, s. 9

gerektiren medya yargılaması, bu interaktiflik sayesinde adaletin kimi görünüm-lerini mahkemelerden alıp yurttaşlara verir. Bu süreç, normal koşullarda başla- mayabilecek yasal süreçleri başlatmanın yanı sıra önceden suçlu ilan etme pratiğini içermesi nedeniyle soruşturma sürecine zarar vermeye de sonuçlanabil- mektedir.⁹²

Greer ve McLaughlin, medya yargılamasının özellikle 1990'lerden itibaren medyanın piyasa koşullarına ayak uydurduğu çoğulcu ortamda ve devlet karşısında görece güçlü bir pozisyona sahip olduğu dönemde, ceza adalet sistem-ine müdahale biçimi olarak rol oynadığına işaret eder. İngiltere medyasına ref- eransla, bu dönemde gazetelerin kamu yararını temsilen geleneksel gündem belir- leme rolünü savunuculuk ve aktivizme kadar genişlettiğini, mağdur odaklı bir dizi kampanya sayesinde ceza adaleti sistemindeki başarısızlıklar karşısında sorumlu- luk üstlenmesi için devlete baskı yaptığını anlatır. 2000 yılında bir pedofili tarafın- dan kaçırılıp öldürülen sekiz yaşındaki Sarah Payne olayı üzerine başlatılan medya kampanyası sonucu "Sarah Yasası" olarak bilinen ve ailelere, çocuklarıyla irtibatlı olan kişilerin pedofili kaydı olup olmadığını öğrenme hakkı tanıyan düzen- lemenin yürürlüğe girmesi medya yargılamasına bir örnektir.⁹³

2007'de İngiliz bir ailenin Portekiz tatili sırasında kaybolan 3 yaşındaki kızı Mad- eleine McCann vakasının nasıl küresel çapta bir kampanyaya sahne olduğunun incelendiği çalışma da medya yargılamasının bileşenlerini ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu bileşenler, (i) korkunç koşullarda öldürülmüş bir ideal mağdur, (ii) şüpheli ya da suçu ispatlanmış ve şeytanileştirilebilecek bir katil, (iii) resmi kurumların problemi çözmedeki başarısızlığına dair kanıt ve (iv) kamunun

⁹² Greer ve McLaughlin, News Power, Crime and Media Justice, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, http://openaccess.city.ac.uk/17016/1/2017_OHB_Greer%20and%20McLaughlin_News%20Power%20Crime%20and%20Media%20Justice.pdf

⁹³ "Q&A: Sarah's Law Explained", Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, <https://www.bbc.com/news/uk-england-11427787>

empati kurabileceği, acıyı ve kaybı temsil eden, yürütülecek kampanyanın sembolik başkanı olmaya aday, tercihen anne rolündeki bir aile üyesi olarak özetlenebilir.⁹⁴ Masumiyeti temsil etmesi ve korunmaya duydukları ihtiyaç nedeniyle çocukların suç olaylarına konu olduğu haberler her zaman kamunun ilgisini çekmekle birlikte bu tür haberlerin küçük bir bölümü kesintisiz medya ilgisine değer bulunmuştur. Medyanın orantısız ilgi gösterdiği bu tür vakalarda çocuklar küçük, beyaz, sevimli ve genellikle kız çocuğu olmalarıyla öne çıkar. Bu anlamda Madeleine McCann vakası da, orta sınıfa mensup, küçük ve fotojenik bir kız çocuğunda temsil edilen “ideal mağdur” imgesi ve ebeveynlerin ıstırapıyla güçlendirilmiş dramatik etkiye sahip, dolayısıyla ideolojik farklılıklarından bağımsız olarak tüm medya kanalları için kolaylıkla satılabilir bir hikaye barındırmaktadır.⁹⁵

Medyanın suç mağdurlarına ilgisinin, tam da söz konusu vakadaki gibi “ideal” bir portre sunduğunda en yüksek seviyeye ulaştığına dikkat çeken Nils Christie, ideal mağduru (ideal victim) “Suça maruz kaldığında bütünüyle ve meşru mağdur statüsünün anında teslim edildiği kişi ya da kişiler kategorisi” olarak tanımlar ve ideal mağdurun beş özelliğini şöyle sıralar: (i) Mağdurun güçsüz olması. Hasta, yaşlı ya da çok genç insanlar ideal mağdur olmaya uygundur. (ii) Mağdurun -kız kardeşine bakmak gibi- saygıdeğer bir meşguliyetinin olması. (iii) Mağdurun orada olmakla suçlanamayacağı bir yerde olması -gündüz sokakta olmak gibi- (iv) Failin iri yarı ve kötü olması. (v) Failin tanınmayan ve mağdurla kişisel ilişkisi olmayan biri olması.⁹⁶ Greer de ideal mağduru, savunmasız, masum, korunmasız, sempati ve şefkate layık kişiler olarak tarif eder. Yaşlı kadınlar ya da küçük çocuklar, tipik ideal mağdurlardır. Buna karşın, genç erkekler, evsizler,

⁹⁴ Greer ve McLaughlin, News power, Crime and Media Justice, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, http://openaccess.city.ac.uk/17016/1/2017_OHB_Greer%20and%20McLaughlin_News%20Power%20Crime%20and%20Media%20Justice.pdf

⁹⁵ Greer, C., News media, Victims and Crime, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, <http://openaccess.city.ac.uk/16998/1/3%20Greer%20-%20News%20Media%20Victims%20and%20Crime%20CRO.pdf>

⁹⁶ Nils Christie, “The Ideal Victim”, From Crime Policy and Victim Policy, Ezzat A. Fattah (Ed.), Palgrave Macmillan, London, 1986, s. 18-19

uyuşturucu problemi olanlar ve o toplumdaki marjinal grupların meşru mağdur statüsüne ulaşmaları çok daha zordur. Bu anlamda medyaya ve resmi söyleme yansıyan ve yine onlar tarafından güçlendirilen bir mağduriyet hiyerarşisinden söz edilebilir. Bir uçta, ideal mağdur statüsüne kavuşanın dünya çapında kolektif bir yas yaratabildiği, sosyal ve ceza adaleti politikalarında anlamlı değişikliklere yön verebildiği örnek dururken, diğer uçta asla meşru mağdur statüsüne erişemeyen, hatta daha kötüsü “hakemeyen mağdur” olarak görülüp yok denecek kadar az medya ilgisine ulaşan ve daha geniş sosyal planda farkına bile varılmayan örnekler yer almaktadır.⁹⁷

Bu bağlamda piyasa koşullarının geçerli olduğu bir zeminde haber medyasının sahip olduğu cezalandırma gücü olarak medya yargılamasının, adaletin popülist bir versiyonunu sunma kapasitesine sahip olduğu savunulmaktadır. Bununla birlikte, ceza adalet sisteminin işlemediği durumlarda; şöhreti zedeleme, kariyeri yok etme, kurumların güvenilirliğini sorgulama ve yargı süreçlerini etkileme gücüyle hızlı bir şekilde etkisini gösteren paralel bir adalet mekanizması olarak kabul edilmektedir.⁹⁸ Bu süreçte atılan adımların ne kadar uygun, etkili ya da adil olduğu bir başka tartışmanın kapısını açmakla birlikte medyanın bu değişime ön ayak olacak tartışmayı üretebilme ve sürdürebilme kapasitesi önem kazanmaktadır. Yukarıda ele alınan örnekler, medyanın, özellikle kurumların sorumluluklarının gereğini yerine getirmediği durumlarda adaletsizliğin ifşası, mağdur imgesinin genel hafızaya kaydedilmesi, toplumsal infial yaratılması ve değişim yönünde destek oluşturulmasında araçsal bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır.

2.4. Sosyal Medya Yargılaması

Greer ve McLaughlin'in çerçevelediği medya yargılaması kavramı, son yıllarda iletişim teknolojilerinin gelişimi ve sosyal medya platformlarının

⁹⁷ C. Greer, News Media, Victims and Crime, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, <http://openaccess.city.ac.uk/16998/1/3%20Greer%20-%20News%20Media%20Victims%20and%20Crime%20CRO.pdf>

⁹⁸ C. Greer ve E. McLaughlin, Media Justice: Madeleine McCann, 412-413

yaygınlaşmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Bu bağlamda, sosyal medya platformlarında yürütülen tartışmaların medya yargılamasının yeni bir versiyonunu üretebilme kapasitesi de tartışmaya açılmıştır. Son birkaç yıllık dönemle sınırlı ve farklı odaklara sahip bu çalışmalar, konuyla ilgili kavramsallaştırma sürecinin de devam ettiğini göstermektedir. Sosyal medya yargılaması kavramını ilk ananlardan Milivojevic ve McGovern, Avustralya'da Jill Meagher adlı kadının kaçırılıp tecavüz edilerek öldürülmesi olayında Facebook üzerinden verilen kitlesel tepkinin geleneksel medyanın gündem belirleme sürecine etkisini incelemiştir.⁹⁹ Meagher'ın kaçırılmasına dair görüntülerin Youtube ve çeşitli Facebook sayfalarında paylaşılması aynı zamanda polisi de harekete geçirmiş, hatta polis kaynakları da görüntüleri yaymak için sosyal medyadan faydalanmıştır. Bu anlamda, görüntüler ve Meagher'ın failinin bulunması için Facebook kullanıcılarının gösterdiği tepki, geleneksel medyanın da cinayeti gündemde tutmasını sağlamış ve olay, failin yakalanmasının yanı sıra cinayetin aydınlatılmasında kritik rol oynayan güvenlik kameralarına yatırımla sonuçlanmıştır. Dolayısıyla Milivojevic ve McGovern, bu olay çerçevesinde sosyal medyanın rolünü, olayı haber medyasının gündemine taşıyarak gündem belirleme sürecine etkileme kapasitesi üzerinden tanımlamıştır.

Bununla birlikte bu süreçte Facebook kullanıcılarının yorumlarında açığa çıkan mağdura yönelik destek ve faile yönelik nefret de çalışmanın konusu olmuştur. Meagher'ın faili hakkında Facebook üzerinden kurulan nefret grupları ve paylaşımları, dava sürecinde tartışma yaratmış ve failin avukatı yargılamayı etkileyebileceği gerekçesiyle bu içeriklerin kaldırılmasını talep edilmiştir. Bunun üzerine eyalet başsavcısı, içerikleri kaldırmaması halinde Facebook'a yasal işlemler uygulanacağını açıklamış, bir süre sonra Facebook bahsi geçen sayfaları yayından kaldırmıştır.¹⁰⁰ Bu anlamda, sosyal medya yargılamasının -tıpkı medya yargılaması gibi- adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelebilecek pratikleri içermesi nedeniyle taşıdığı risklere de işaret edilmiştir.

⁹⁹ Milivojevic ve McGovern, *The Death of Jill Meagher*, s. 22-39

¹⁰⁰ Milivojevic ve McGovern, *The Death of Jill Meagher*, s. 31-32

Sosyal medyanın yargılama süreçlerine etkisiyle ilgili diğer çalışmalar, özellikle kadına yönelik şiddet, cinsel saldırı gibi suçlarda doğrudan mağdur veya yakını tarafından başlatılan çevrimiçi adalet arayışı kavramıyla da birlikte anılmaktadır.¹⁰¹ ABD’de tecavüze uğrayan Savannah Dietrich isimli genç kadının, yargılama sonucu -18 yaşından küçük olmaları nedeniyle- hafif cezalar alan faillerin isimlerini Twitter üzerinden ifşası çevrimiçi adalet arayışına bir örnektir.¹⁰² Dietrich’in dava sürecinde medyaya konuşma yasağını delmesi nedeniyle cezalandırılması gündeme gelmiş, bunun üzerine yargı sisteminin tecavüzcüleri koruduğu gerekçesiyle yoğun bir eleştiri ve mağdura destek kampanyası başlamıştır. Dietrich vakasına yer verdiği çalışmasında Salter, toplumsal cinsiyet temelli bir adaletsizliğin mağdur tarafından bireysel olarak protesto edilmesinin karşıt kamusal alanlar oluşumuna nasıl öncülük edebildiğine işaret eder. Öyle ki, yoğun medya ilgisinin de eşlik ettiği bu kampanyanın katkısıyla mahkeme geri adım atmış ve Dietrich hakkında ceza ihtimali ortadan kalkmıştır. Bununla da kalınmamış, failer dijital ortamda “tecavüzcü” olarak damgalanarak dünya çapında bir üne kavuşmuştur. Bu anlamda Salter, çevrimiçi kullanıcıların faile yönelik suçlamada bulunma, suçun delillerini yayma ve fail hakkında olumsuz kampanya yürütmesine dayanan bu pratikle medya yargılaması arasında paralellik kurar. Faili ifşa ve utandırmanın, hem mağdura destek hem de faili mahkeme dışı cezalandırma yöntemi olarak ortaya çıktığını anlatır. Bu anlamda çevrimiçi adalet arayışı, kadına yönelik cinsel şiddet bağlamında hakim toplumsal ve hukuki normlara meydan okuyan bir çevrimiçi karşıt kamusal alan pratiği olarak tanımlanmış, aynı zamanda medya yargılamasıyla paralellikler taşıdığına dikkat çekilmiştir.¹⁰³

Çevrimiçi adalet arayışı, iletişim teknolojilerinin resmi kurumlarca sağlanan adalete erişmek için bir araç olmanın yanı sıra resmi olmayan adaletin yeni

¹⁰¹ Powell, Seeking rape justice, s. 573-579

¹⁰² Salter, Justice and revenge, s. 229-232

¹⁰³ Salter, Justice and revenge, s. 231

mekanizmalarına aracılık ettiği (mediation) görüşüne de dayanmaktadır. Örneğin Powell, adalet ihtiyacı resmi kurumlar tarafından karşılanmayan tecavüz mağdurlarının iletişim teknolojileri ve sosyal medyadan nasıl faydalandığına odaklanır.¹⁰⁴ Resmi ceza yargılaması sürecinin gerek “Rızası vardı” savunmaları gölgesinde geçen duruşmalar gerek faille doğrudan yüzleşme gibi mağdura ikincil travma yaşatabilecek kurallar nedeniyle mağdurların adalet ihtiyacını karşılamakta başarısız olduğunu, buna karşın mağdurların sosyal medya yoluyla kendi mağduriyetini dile getirme, faili ifşa etme ve utandırma gibi yollarla geniş kitlelerden destek görebildiğini anlatır. Bu anlamda sosyal medyanın, cinsel şiddet mağdurlarına kendi gayri resmi adaletlerinin peşine düşmek için bazı hazır mekanizmalar sunduğunu öne sürer. Bu arayışın, karşıt kamusal alanda yürütülen bir direniş formu olarak da okunabileceğini fakat aynı zamanda adaletin, resmi ceza adalet sistemi tarafından karşılanmayan kimi yönlerine ışık tuttuğunu söyler. Ve bunları, katılım, sesini duyurma, onaylanma ve suçsuzluğunu ispat gibi cinsel şiddet mağdurlarının adalet tanımında yeri olan ancak ceza adaleti süreçlerinde karşılık bulmayan öncelikli ihtiyaçlar olarak tanımlar. Bu anlamda, tecavüz eyleminin haksızlığını teslim eden ve olayı cinsel şiddet bağlamına yerleştiren destekleyici bir çevrimiçi izleyici kitlesi eşliğinde mağduriyeti paylaşmanın, söz konusu ihtiyaçlara yanıt verebileceğini söyler. Dolayısıyla bu sürecin, otoriteler üzerinde ne ölçüde baskı oluşturduğu veya mahkumiyete yol açıp açmadığı sorusundan ziyade, bu tür topluluk güdümlü eylemlerin iletişim teknolojilerince kolaylaştırılan yeni ve resmi olmayan bir adalet ortamının işareti olup olmadığı sorusu önem kazanmaktadır. Bu bakımdan Powell, barındırdığı tüm risk ve sorunlara rağmen sosyal medya ve diğer çevrimiçi iletişim araçlarının cinsel saldırı olaylarında gayri resmi adaletin aracısı olma potansiyeli taşıdığını savunur.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Powell, *Seeking rape justice*, s. 571-588

¹⁰⁵ Powell, *Seeking rape justice*, s. 583

Türkiye’de de 2015’te üniversite öğrencisi Özgecan Aslan’ın bir minibüste tecavüz girişimine direnmesi üzerine işkenceyle öldürülmesi toplumsal infiale yol açmış, kitlesel protestoların yanı sıra kadınlar taciz, istismar ve şiddet hikayelerini anlatmak üzere #sendeanlat etiketiyle 400 bini aşkın tweet paylaşmıştır.¹⁰⁶ Cinayetin yıldönümünde ise “Özgecan Aslan Yasası” adı verilen ve kadın cinayetlerinde haksız tahrik ve iyi hal indiriminin kaldırılmasını öngören bir düzenleme Meclis’e sunulmuştur.¹⁰⁷ Benzer şekilde 2016 yılının Eylül ayında gerçekleşen ve medyada “Şortlu hemşireye tekme” olarak anılan Ayşegül Terzi olayı da kullanıcıların sadece #AyşegülTerzi etiketiyle toplamda 75 bin civarı tweet paylaştığı ve başlangıçta serbest bırakılan zanlının bir süre sonra tutuklanmasıyla sonuçlanan bir gündem oluşturmuştur. İki olay da temel olarak suç vakaları içermekle birlikte herhangi bir üçüncü sayfa haberi olmaktan çıkıp toplumsal ölçekte yankı uyandıran, toplumsal politikalara ve hukukun uygulanışına ilişkin değişiklik talepleri ya da itirazların dile getirilmesine vesile olan örneklerdir.

Bu çalışma, Ayşegül Terzi olayıyla ilgili Twitter üzerinden yürütülen tartışmayı Greer ve McLaughlin’in medya yargılaması kavramı çerçevesinde düşünmeyi içeren bir “sosyal medya yargılaması” kavramsallaştırması önermektedir. Bu anlamda olay, yukarıda bahsedildiği gibi, sosyal medya üzerinden bizzat mağdur tarafından başlatılan çevrimiçi adalet arayışına dayanan çalışmalardan farklılaşmakta, tamamen kullanıcıların olayla ilgili görüş ve tepkilerini dile getirdiği iletileri temel almaktadır. Bu çerçevede, suça verilen kamusal tepki olarak söz konusu iletilerin medya yargılamasının sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen bir versiyonu olarak ele alınıp alınamayacağı sorusu önemsenmiş, sosyal medya yargılamasının hangi koşullarda medya yargılamasına dönüşebileceği ve hangi noktalarda medya yargılamasını aşabileceği sorularına yanıt aranmıştır. Çalışmanın bundan sonraki bölümü, Ayşegül Terzi olayının Twitter üzerinden hangi kavramlarla tartışıldığını incelemek üzere belirlenen sınırlı bir örneklemin analizine dayanmaktadır.

III. VAKA İNCELEMESİ: AYŞEGÜL TERZİ OLAYI

Türkiye’de kadına yönelik şiddet, taciz, cinsel saldırı ve cinayet vakaları, medya, hukuk ve siyaset zemininde hemen her dönem sorunlu bir alan olarak varlığını sürdürmüştür. Her ne kadar, 1980’lerden itibaren, gerçekleşmesinde kadın hareketinin kilit rol oynadığı hukuk reformlarına işaretle kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda paradigmatik bir değişiklik yaşandığı kabul görse de¹⁰⁸, konuyla ilgili resmi olmayan veriler sorunun devam ettiğini göstermektedir. Kadına yönelik şiddet konusunda sistematik olarak veri toplayan kurumlardan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’na göre, 2016 yılında 328, 2017 yılında 409, 2018 yılında ise 440 kadın erkekler tarafından öldürülmüştür.¹⁰⁹ Medyaya yansıyan şiddet vakalarının raporlaştırıldığı bianet Erkek Şiddeti Çetelesi’ne göreyse, 2016 yılında 75 kadın tecavüze, 119 kadın cinsel tacize uğramış, cinsel tacizlerin yüzde 10’u toplu taşıma araçlarında gerçekleşmiştir.¹¹⁰ Aynı yıl, Üsküdar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nce yürütülen bir araştırma kapsamında kadınların yüzde 92.2’si toplu taşıma araçlarında tacize uğrama endişesi taşıdığını ifade etmiştir.¹¹¹

Türkiye 2009 yılında, eşi tarafından şiddete uğrayan Nahide Opuz’un yaşam hakkını korumadığı gerekçesiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin kadınlar

¹⁰⁶ “Rape and murder of young woman sparks mass Twitter protest in Turkey”, <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/17/turkish-woman-ozgecan-aslans-sparks-anti-violence-campaign-sendeanlat>

¹⁰⁷ “Meclis’e Özgecan Aslan Yasası sunuldu”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://www.cnnurk.com/turkiye/meclise-ozgecan-aslan-yasasi-sunuldu>

¹⁰⁸ Ayşe Gül Altınay ve Yeşim Arat, “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet”, Punto, İstanbul, 2007, s. 46, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019 <http://research.sabanciuniv.edu/7029/1/TurkiyedeKadinaYonelikSiddet.pdf>

¹⁰⁹ Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Veriler, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019 <http://kadincinayetleriniDurduracagiz.net/kategori/veriler>

¹¹⁰ Erkek Şiddeti Çetelesi 2016, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019 <http://bianet.org/kadin/kadin/183229-2016-da-erkekler-en-az-261-kadin-ve-kiz-cocugu-oldurdu>

¹¹¹ “Cinsel Şiddet ve Toplumsal Algı” araştırması, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019 <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/1581/cinsel-siddet-ve-toplumsal-almi-arastirmasindan-carpici-sonuc>

aleyhine cinsiyet ayrımcılığı yapmaktan mahkum ettiği ilk ülke olmuştur.¹¹² Bundan iki yıl sonra ise kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir aşamayı temsil eden İstanbul Sözleşmesi'nin ilk imzacısı olarak söz konusu davalar kapsamında önleyici, koruyucu, caydırıcı ve cezalandırıcı mekanizmalar oluşturacağına teminatını vermiştir.¹¹³ Buna karşın, kadına yönelik şiddet davalarında sıklıkla iyi hal, haksız tahrik ve rıza indirimlerine başvurulması yargıya yöneltilen en önemli eleştirilerden biri olmaya devam etmektedir.¹¹⁴ Mardin'de 13 yaşındaki N.Ç.'nin 26 erkeğin tecavüzüne uğradığı olayla ilgili on yıl süren davada mahkemenin, mağdurun rızası olduğu gerekçesiyle sanıklara alt sınırdan ceza vermesi, yargıya hakim olan eril geleneğin en belirgin örneklerinden biridir.¹¹⁵ Geçen yıl, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu tarafından takip edilen 35 davanın 10'unda iyi hal veya tahrik indirimi uygulanmıştır.¹¹⁶ Ceza indirimlerinin, "Erkekliğime laf söyledi" türünden ifadelerle ya da yalnızca pişmanlık beyanına dayanarak verilmesi ise eleştirilerin bir başka boyutunu oluşturmaktadır.¹¹⁷ Buna karşın özellikle tecavüz vakalarında mağdurun alkollü olup olmadığı, o saatte orada ne işi

¹¹² Av. Z. Elif Yarsuvat, "AİHM'nin Opuz-Türkiye kararı ve çıkarılması gereken dersler", Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://doeplayer.biz.tr/23026641-Aihm-nin-opuz-turkiye-karari-ve-cikarilmasi-gereken-dersler.html> Ayrıca Opuz-Türkiye kararı için bkz, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/kadına_karsi_siddet/OPUZ%20v%20T%C3%BCrkiye%20A%C4%B0HM%20Karar%C4%B1.pdf

¹¹³ İstanbul Sözleşmesi olarak anılan Kadına Yönelik Şiddet ve Hane İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi tam metni, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019, http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/uploads/file/istanbul_sozlesmesi.pdf

¹¹⁴ "Kadınlar hangi bahanelerle öldürülüyor? Katiller için nasıl ceza indirimi uygulanıyor?", Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019 <https://tr.euronews.com/2019/01/25/kadinlar-hangi-bahanelerle-olduruluyor-katiller-icin-nasil-ceza-indirimi-uygulaniyor>

¹¹⁵ Esra Demir Gürsel, "N.Ç. Davası: Tecavüze Razi Olmak ve Kadınların Ahlakı", Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2019, https://www.academia.edu/6577762/N.%C3%87._Davas%C4%B1-Tecav%C3%BCze_Raz%C4%B1_Olmak_ve_Kad%C4%B1nlar%C4%B1n_Ahlak%C4%B1

¹¹⁶ Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2018 Ocak-Kasım dönemini kapsayan "Yargıda Cinsiyetçilik Raporu", Erişim Tarihi 12 Mayıs 2019, <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/davalarimiz/2865/2018-ocak-kasim-kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-davaları-yargıda-cinsiyetçilik-raporu>

¹¹⁷ "Erkekliğime dokundu" savunması ve kadına şiddet davaları, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151106_turkiye_kadin_cinayetleri

olduğu, hatta bekaretine uzanan ayrıntılar, yargılama faaliyetinin bir parçası olarak sanık savunmalarında veya hakim sorgularında karşımıza çıkmaktadır.¹¹⁸

Kadına yönelik şiddet vakaları, kadına dair hakim temsil biçimlerinin yeniden üretilmesine olanak verdiği ölçüde medyadaki ele alınış biçimiyle de sorunlu alanlardan biridir. Türkiye’de 1990’lı yıllardan itibaren ivme kazanan bu alandaki çalışmalar, kadınların medyada anne veya eş olarak ya da cinsel nesne veya şiddet eyleminin nesnesi olarak üç farklı kategoride temsil edildiğine işaret etmektedir.¹¹⁹ Kadına yönelik şiddet haberlerinde ise bu temsillerle bağlantılı olarak kadınların “namus” ile ilişkilendirildiği ataerkil yapı ve şiddetin magazinelleştirildiği sansasyonel bir dil öne çıkmaktadır.¹²⁰ Söz konusu haberler, kadına yönelik şiddeti meşru ve doğal kılan cinsiyetçi söylemler üretmesi nedeniyle eleştirel birçok çalışmanın konusu olmuş. bu çalışmalar gazeteciliğin etik kodlarının sorgulanması ve alternatif bir haber dilinin geliştirilmesi yolunda öncü rol üstlenmişlerdir.¹²¹ Bununla birlikte, 2015 yılında yürütülen ve kadın cinayetlerinin 10 ulusal günlük gazete üzerinden dört hafta boyunca incelendiği bir araştırma, söz konusu haberlerde ağırlıklı olarak şiddeti sıradanlaştıran ve

¹¹⁸ Bu anlamda yaşanan son örneklerden biri, 24 Mayıs 2018’de Ankara’da bir plazanın 20. katından düşerek şüpheli bir şekilde hayatını kaybeden Şule Çet’le ilgili davanın 6 Şubat 2019’da görülen ilk duruşması olmuştur. Duruşmada sanık avukatı Çet’in bekareti üzerinden savunma yapmış, sanık yakınları Çet’in ailesine kızlarının o saatte orada ne işinin olduğunu sormuştur. İlgili haberler için, erişim tarihi 12 Mayıs 2019: <https://www.birgun.net/haber-detay/utandıran-savunma-utandıran-sorular.html> ; <http://www.5harfliler.com/sule-cet-bir-gumleme-bitmez-gibi-bir-yas/>

¹¹⁹ Mine Gencel Bek, Mutlu Binark, Medyada Kadın, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları ve Araştırma Merkezi, Ankara, 2000, s. 4-15

¹²⁰ Çiler Dursun, “Türkiye’de 1975-2010 arasında haber, habercilik ve gazetecilik çalışmalarında kadın sorunlarına bakış ve feminist yaklaşımlar”, Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar, (Der. Serpil Sancar), Koç Üniv. yay.: İstanbul, 2011, s. 583-628. Bahsi geçen araştırma: A. Aziz, E. Köker, A. Altun, M. Gencel, N. Tatal, Medya, Şiddet ve Kadın: 1993 Yılında Türk Basımında Kadınlara Yönelik Şiddetin Yer Alış Biçimi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Genel Müdürlüğü, Ankara, 1994

¹²¹ Çiler Dursun, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Haber Medyası: Alternatif Bir Habercilik, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008; Sevda Alankuş (Der.), Kadın Odaklı Habercilik, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012

meşrulaştıran bir söylemin hala benimsenmeye devam ettiğini ortaya koymuştur.¹²²

Türkiye'deki geleneksel medya ortamını, yalnızca kadınların temsil biçimlerindeki sorunlarla sınırlı olarak tanımlamak elbette yetersizdir. İlk gazetelerin ortaya çıktığı kuruluş döneminden çok partili hayata geçilen 1950'li yıllar boyunca basın, siyasi iktidarın kontrol altında tuttuğu, destekçilerini ödüllendirip muhaliflerine siyasi ve ekonomik baskı uyguladığı bir ortama sahne olmuştur.¹²³ 1970'li yıllardan itibaren farklı sektörlerden sermayedarların gazete sahibi olmaya başlama furçası, 1990'larda hızla gelişen ekonomik liberalleşme süreciyle birlikte medyanın tamamen özelleşmesiyle sonuçlanmıştır. Kısa zamanda sektöre hakim hale gelen büyük holdingler, iktidar odaklarıyla kurdukları iyi ilişkiler sayesinde devletin medya üzerinde kontrolünü korumasını sağlamıştır.¹²⁴ Buna ek olarak, bu süre boyunca her on yılda bir gerçekleşen askeri darbeler, muhalif gazetelerin kapanması ve gazetecilerin tutuklanmasıyla basın özgürlüğünü çok ciddi biçimde gerilemesine neden olmuştur. 1980-1990 yılları arasında basına karşı davaların sayısı iki binin üstüne çıkmış, üç bin gazeteci, yazar ve yayıncı yargılanmıştır.¹²⁵

Medya sektörüne birkaç ana aktörün hakim olduğu bu tablo, 2001 ekonomik kriziyle beraber değişmeye başlamıştır. Krizin doğrudan etkilediği, özellikle bankacılık ve finans alanında yatırımları olan medya grupları piyasadan çekilirken bazı gruplara da devlet el koymuştur. Krizden bir yıl sonra iktidara gelen AK Parti'nin ilk on yıllık döneminde ise ana akım medyaya hakim olan aktörler büyük

¹²² Hülya Uğur Tanrıöver, Gülsün Güvenli, Özlem Danacı Yüce, İdil Engindeniz Şahan, Barış Kara, Kadın Cinayetleri Önlenebilir, Filmor Kadın Kooperatifi, İstanbul, 2016, s. 61-62

¹²³ Ceren Sözeri, Türkiye'de Medya-İktidar İlişkileri / Sorunlar ve Öneriler, İstanbul Enstitüsü Yayınları, 2015, s. 8-9, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, <http://platform24.org/Content/Uploads/Editor/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20Medya-%C4%B0ktidar%20%C4%B0li%C5%9Fkileri-BASKI.pdf>

¹²⁴ Dilek Kurban, Ceren Sözeri, "Türkiye'de Özgür ve Bağımsız Bir Basın İçin Siyasa Önerileri", TESEV Demokratikleşme Programı Medya Raporları Serisi 4, s. 1-4, Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2016, http://tese.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Turkiyede_Ozgur_Ve_Bagimsiz_Bir_Basin_Icin_Siyasa_Onerileri.pdf

¹²⁵ Aktaran Sözeri, Türkiye'de Medya İktidar İlişkileri, s. 10

oranda değişmiştir. Bu süreçte, ülkenin en büyük medya grubu olan Doğan Grubu ağır vergi cezalarıyla küçülmeye zorlanırken en büyük ikinci grup olan Sabah-ATV grubu ise AK Parti'ye yakın bir sermaye grubu tarafından devlet bankalarından sağlanan kredilerle satın alınmış, böylece ana akım medyanın yeniden şekillendiği süreç başlamıştır.¹²⁶ Bu süreçte hükümete destek veren medya grupları çeşitli kamu ihaleleri alma yoluyla hızlı bir büyüme göstermiş, geleneksel medya da buna paralel olarak eleştirel yayıncılıktan hızla uzaklaşmıştır.¹²⁷ 2016 yılına gelindiğinde ise bu tablo, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından ilan edilen ve iki yıl yürürlükte kalan Olağanüstü Hal süreciyle de birleşerek ifade özgürlüğünün en ağır biçimde kısıtlandığı bir görünüm almıştır. 179 medya organının kapatıldığı 2016 yılında, hapisteki gazeteci sayısı 31'den 131'e çıkmış, en az 201 gazeteci ve medya çalışanı gözaltına alınmış, 29 yayın yasağı ilan edilmiştir.¹²⁸ Aynı yıl, Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (RSF) Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye, 180 ülke arasında 151. sıraya gerileyerek "en çok gerileyen ülkeler" arasında yer almıştır.¹²⁹ 2016 yılı, Cumhurbaşkanına hakaret suçundan açılan dava sayısının da dramatik artış gösterdiği yıllardan biri olmuş, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bu göreve geldiği 2014 yılında 132 dava varken, 2015'te bu sayı 1953'e, 2016'da ise 4187'ye yükselmiştir.¹³⁰

Geleneksel medyanın bağımsız bir kurum olarak var olamadığı, yerleşik ilişkileri ve hakim ideolojik pozisyonları nedeniyle ifade ve temsil olanaklarının daraldığı bir dönemde sosyal medya platformları, bu alandan dışlanan karşıt kamulara ev

¹²⁶ Dilek Kurban ve Ceren Sözeri, İktidarın Çarkında Medya: Türkiye'de Medya Bağımsızlığı ve Özgürlüğü Önündeki Siyasi, Yasal ve Ekonomik Engeller, TESEV Demokratikleşme Programı Medya Raporları Serisi 3, TESEV Yayınları, 2012, s. 54, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Iktidarın_Carkında_Medya.pdf

¹²⁷ Sözeri, Türkiye'de Medya İktidar İlişkileri, s. 16

¹²⁸ BİA Medya Gözlem Raporu 2016, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019,

<http://bianet.org/bianet/medya/183487-2016-gazeteciligin-ohal-kiskacina-alindigi-yil>

¹²⁹ Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, https://rsf.org/sites/default/files/rsf_index_16_tr_pdf.pdf

¹³⁰ "Eleştiren yanyor", Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/1166075/Elstiren_yaniyor_.html

sahipliği yapma potansiyeli taşımaktadır. Reuters Enstitüsü'nün 2016 Dijital Haber Raporu, Türkiye'de geleneksel medya kuruluşları üzerindeki siyasi baskı nedeniyle sosyal medyanın alternatif haber alma araçlarından biri olduğunu ortaya koymuştur. Rapora göre, 2016'da Türkiye'de habere ulaşım yüzde 73 oranında sosyal medya kanalıyla sağlanmış, bunun yüzde 30'u da Twitter üzerinden gerçekleşmiştir.¹³¹ Yine 2016 yılı istatistiklerine göre, 79.14 milyonluk Türkiye nüfusunun 42 milyonu aktif sosyal medya kullanıcısı olup en çok kullanılan sosyal medya platformlarında Twitter yüzde 17 ile dördüncü sırada yer almıştır.¹³² Bununla birlikte Türkiye, 2016 yılı boyunca Twitter'a toplamda 5000'in üzerinde içerik kaldırma talebinde bulunarak bu alanda sansür konusunda dünya birinciliğini korumuştur.¹³³

Bu çalışma çerçevesinde ele alınan Ayşegül Terzi olayı da, yaklaşık iki aylık süreçte üç gözaltı, iki tutuklama ve iki tahliye kararıyla Twitter'da yoğun biçimde tartışılan gündem maddelerinden biri olmuştur. Bu süreçte kullanıcıların #AyşegülTerzi etiketiyle paylaştığı yorumlarını incelemeye geçmeden önce olayın kronolojik gelişimine aşağıda detaylarıyla yer verilmiştir:

İstanbul'da hemşirelik yapan 23 yaşındaki Ayşegül Terzi, 12 Eylül 2016 günü çalıştığı hastaneden çıkıp evine giderken bindiği otobüste, Abdullah Çakıroğlu adlı kişinin saldırısına uğramıştır. Olayın basına yansımaları üzerine verdiği röportajda, saldırganın "Şort giyenler ölmeli" diyerek yüzüne tekme attığını detaylarıyla anlatmış, otobüsteki kamera kayıtlarının da ortaya çıkmasının ardından 35 yaşındaki özel güvenlik görevlisi Çakıroğlu 17 Eylül günü "basit yaralama" suçundan gözaltına alınmıştır.¹³⁴ Çakıroğlu'nun Emniyet'teki ifadesinde, "Ben

¹³¹ "Sosyal medya Türkiye'de 'en çok kullanılan 2. haber kaynağı", Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160615_turkiye_sosyal_medya

¹³² İnternet Ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri 2016, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2016/>

¹³³ Twitter Şeffaflık Raporu, Kaldırma Talepleri, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, <https://transparency.twitter.com/tr/removal-requests.html>

¹³⁴ "Ayşegül Terzi'ye saldıran kişi gözaltında", Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://www.cnnturk.com/turkiye/sort-giyen-aysegul-terziyi-doven-kisi-gozaltina-alindi>

psikolojik tedavi görüyorum. Bir anda istemdişı tekme attım” dediği, çıkışta gazetecilerin sorularını “Arkadaşlar her Şey kontrol altında. Sıkıntı yok, gerekli izahatları yapacağım. Vandalların saldırısına uğradım. 20 tane solcu terörist bana saldırdı. Her Şey İslam hukukuna göre oldu” diye yanıtladığı basına yansımtır.¹³⁵

Serbest bırakılan akıroğlu, 19 Eylül günü yeniden gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır. Bu esnada hükümeti temsilen resmi ilk açıklama dönemin Başbakan Yardımcısı Nurettin Canikli tarafından yapılmıştır. Canikli olayı, “Vahim bir hadise. En kararlı Şekilde üzerine gidilmesi gerekiyor. Buna benzer hadiselerde tutuklamayı zorunlu hale getirecek bir alışma Adalet Bakanlığımız tarafından yapılıyor” diye değerlendirmiştir.¹³⁶ Bundan birkaç gün sonra ise dönemin Başbakanı Binali Yıldırım, gazeteci Ahmet Hakan’a verdiği 22 Eylül tarihli mülakatta akıroğlu için “Normal biri değil. Ben onun normal bir adam olduğunu düşünmüyorum. Normal biri değil. Çünkü normal bir insanın yapacağı bir iç değil yaptığı. Hoşuna gitmeyebilir. mırıldanırsın... Bu adamın geçmiş kayıtlarına bakılırsa bir tıbbi sorunu olduğu çıkacaktır. Hal ve hareketlerinde de bir gariplik var. Gülüyor mülüyor.” demiştir.¹³⁷

İlerleyen günlerde akıroğlu hakkında “İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme”, “Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama”, “Kasten yaralama” ve “Hakaret” suçlarından toplamda 2 yıl 7 aydan 9 yıl 4 aya kadar hapis cezası istemiyle dava açılmıştır. 26 Ekim günü görülen, basının, baroların ve kadın örgütlerinin ilgi gösterdiği ilk duruşmada akıroğlu, “Erenköy’ün haricinde başka bir yerde tedavi görmedim. Hoca efendiye gittim, cinler musallat olmuş dediler. Ortak yaşam alanına yakışmayacak Şekilde giyim kuşamı vardı.

¹³⁵ “şortlu hemşireye tekme atan saldırgan tutuklandı”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/601490/Sortlu_hemsireye_tekme_atan_saldirgan_tutuklandi.html

¹³⁶ “Hemşireye tekme atan saldırgan tutuklandı”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.milliyet.com.tr/otobuste-sort-giyen-hemsireye-gundem-2313217/>

¹³⁷ “Başbakan Yıldırım’ın şortlu kadına tekme yorumu: Hoşuna gitmeyebilir, mırıldanırsın!”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://t24.com.tr/haber/basbakan-yildirim-in-sortlu-kadina-tekme-yorumu-hosuna-gitmeyebilir-mirildanirsin,361030>

Orada aile var, çocuk var, herkesin ruh dünyasını etkiliyordu. Kur'anı Kerim'de doğrular birinci derecede yazmaktadır. Kadının örtüsünün olması gerekir. Aksi halde insanları suça teşvik ve tahrik ediyor. İnsanın şehvet duygularını kabartıyor. Benim şehvet duygularımı kabartmadı ancak kendine yakışmadığı için istem dışı davranışta bulundum” demiş, mahkeme, Çakıroğlu'nun tahliyesine karar vermiştir.¹³⁸ Tahliye kararına yapılan itirazın kabul edilmesi üzerine Çakıroğlu 28 Ekim'de, hakkında tutuklamaya yönelik yakalama kararı çıkarılarak gözaltına alınmış ve ertesi gün tekrar tutuklanmıştır.¹³⁹ Sanık avukatının tutuklamaya yönelik itirazı üzerine mahkeme 1 Kasım'da tutuksuz yargılama kararıyla Çakıroğlu'nun ikinci kez tahliyesine hükmetmiştir. Terzi ise kararla ilgili “Türkiye'de adalet bu kadar. Bu ülkede kadın olmak böyle bir şey. Benim ölmemi bekliyorlar. İtiraz ediyoruz, itiraz ediyoruz serbest bırakılıyor” yorumunda bulunmuştur.¹⁴⁰

Çakıroğlu 21 Aralık'ta görülen ikinci duruşmaya katılmamıştır. Üçüncü duruşmada, sanığın akıl sağlığının tespiti için Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi'ne yatış işleminin yapıldığı bilgisi paylaşılmış¹⁴¹, 8 Mart 2017'de görülen dördüncü duruşmada ise bir sonraki duruşmaya zorla getirilmesi kararı verilmiştir.¹⁴² Mayıs ayındaki duruşmaya katılan Çakıroğlu, “Olayla ilgili bir şey hatırlamıyorum. Normalde ilaç kullanıyordum. Olay günü ilaçlarımı kullanmamıştım. Fazla bir şey hatırlamıyorum. Hatırladığım, iki kişilik yer

¹³⁸ “Şort giyen Ayşegül Terzi'ye saldıran Abdullah Çakıroğlu serbest”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://www.cnnturk.com/turkiye/sort-giyen-aysegul-terziye-saldiran-abdullah-cakiroglu-serbest>

¹³⁹ “Son dakika: Şortlu kadına tekme atan saldırgan tutuklandı”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.milliyet.com.tr/sortlu-kadina-tekme-atan-saldirgan-gundem-2335934/>

¹⁴⁰ “Ayşegül Terzi'ye tekme atan saldırgan ikinci tahliye”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/aysegul-terziye-tekme-atan-saldirgana-ikinci-tahliye,13j83-PLIUOM8M7H70Ekow>

¹⁴¹ “Genç hemşireye otobüste tekme atan saldırganla ilgili flaş karar”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/genç-hemşireye-otobüste-tekme-atan-saldirganla-ilgili-flaş-karar-40338989>

¹⁴² “Tekmeci saldırgan zorla getirilme kararı”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/tekmeci-saldirgana-zorla-getirilme-karari-40388211>

kapladığıdır” demiştir.¹⁴³ Son olarak 7 Eylül günü görülen altıncı duruşmada Çakıroğlu, daha önceki savunmalarına benzer bir yol izlemiş ve son söz olarak da “Ayıptır diye söylemeyecektim ama otururken iç çamaşırı görünüyordu. Devletimizin kırmızı çizgisini bilmek istiyorum. Burası Türkiye ve burası bir İslam ülkesi. Zaten gayrimüslim oldukları anlaşılmıştır. Beni tahrik ettiler. İlaçları alamamanın etkisi de vardır” demiştir. Mahkeme Çakıroğlu’nu, “İnanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme”, “Kasten basit yaralama” ve “Hakaret” suçlarından toplam 3 yıl 9 ay hapis cezasına çarptırmıştır.¹⁴⁴ Karardan yaklaşık bir yıl sonra ise Çakıroğlu, “kasten yaralama” ve “hakaret” suçlarından beraat etmiş ve cezası 2 yıla düşürülmüştür.¹⁴⁵

3.1. Örneklem Seçimi

Araştırma örneklemini oluştururken, olayın basına yansımından Abdullah Çakıroğlu’nun tutuksuz yargılanması kararıyla sonuçlanan ilk evresi olan dönemi kapsayacak şekilde 1 Eylül-1 Aralık 2016 tarihleri arasında #AyşegülTerzi etiketiyle atılan tweetler temel alınmıştır. Ancak tweetlere geriye dönük olarak ulaşmakta yaşanan bazı sınırlamalar nedeniyle çalışma, bu tarihlerde #AyşegülTerzi etiketiyle atılan tweetlerin rastsal seçilmiş yüzde onluk örnekleminin analizine dayanmaktadır. Söz konusu tweetlerden oluşan veri seti, Indiana University bünyesinde oluşturulan Observatory on Social Media (OSoMe) projesi kapsamında geliştirilen araçlarla elde edilmiştir.¹⁴⁶ Çalışmada, iletişim araştırmalarında sıklıkla kullanılan içerik analizi yöntemi benimsenmiştir.

¹⁴³ “Tekmecinin yeni savunması: İki kişilik yer kaplıyordu”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/tekmecinin-yeni-savunmasi-iki-kisilik-yer-kapliyordu-40446441>

¹⁴⁴ “Hemşire Ayşegül Terzi davasında karar çıktı”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/hemsire-aysegul-terzi-davasinda-karar-cikti-te-40571946>

¹⁴⁵ “Otobüste hemşire Ayşegül Terzi’ye saldıran zanlının cezasında indirim”, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/otobuste-hemsire-aysegul-terziye-saldiran-zanlinin-cezasinda-indirim.TpVZD3Ko5kWyn4fQ8lZPdG>

¹⁴⁶ Observatory on Social Media (OSoMe), <http://osome.iuni.iu.edu/faq/#data>

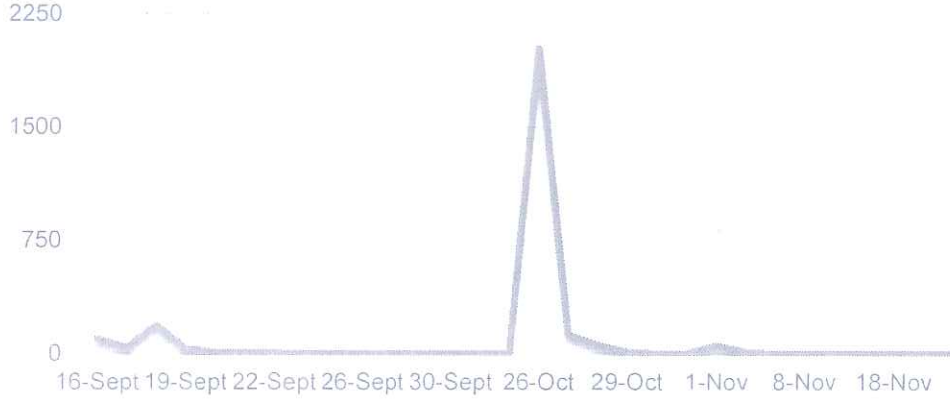
Çalışma kapsamında elde edilen toplam 7692 tweet incelenmiş ve reklam amaçlı 313 tweet ile karakter sayısı nedeniyle yarım kalan ve bugün hesabın kendisine ulaşamadığı için tamamlanamayan 134 tweet kapsam dışı bırakılmıştır. Geriye kalan ve çalışmaya konu olan 7245 tweetin toplam 2307 tekil kullanıcı tarafından oluşturulduğu tespit edilmiştir. Bu da mevcut içeriğin, üçte biri oranındaki (1/3.1) kullanıcı kitlesi tarafından oluşturulduğunu göstermektedir. Başka deyişle, 7245 tweetten oluşan listedeki 4532 tweet, bir başkasının paylaştığı iletinin tekrar paylaşılması anlamına gelen retweetlerden oluşmaktadır. Toplam tweetler, re-tweetlerden arındırıldığında mevcut tekil tweet sayısı 2713'e düşmüştür. Bunların 29'u başka bir kullanıcıya verilen yanıt anlamında mentionlardan oluşmaktadır. Tweetler ağırlıklı olarak Türkçe olup toplamda sadece 26 tweet (3/1000 oranında). İngilizce, Fransızca ve İspanyolca dillerinde paylaşılmıştır.

Tablo 3.1.1. 1 Eylül - 1 Aralık 2016 tarihleri arasında paylaşılan #AyşegülTerzi etiketli tweet örneklemindeki tweet, mention ve retweet sayı ve yüzdeleri

Birim	Sayı (N=7245)	Yüzde
Tweet	2684	%36.8
Retweet	4532	%62.8
Mention	29	%0.4

1 Eylül-1Aralık 2016 tarihlerini kapsayacak şekilde elde edilen tweetlerin günlere göre dağılımına bakıldığında ise 7245 tweetin toplam 31 güne yayıldığı gözlenmiştir. En fazla tweetin paylaşıldığı gün ise Çakıroğlu'nun 19 Eylül'de tutuklanmasının ardından görülen ve tahliyeyle sonuçlanan ilk duruşma günü olan 26 Ekim tarihi olmuştur. 26 Ekim'de paylaşılan 2022 tweet, toplam tweetlerin dörtte birinden fazlasını (yüzde 28) oluşturmaktadır. Çakıroğlu'nun ilk gözaltına alınıp serbest bırakıldığı tarih olan 18 Eylül ise en fazla tweetin paylaşıldığı (192) ikinci gün olarak ortaya çıkmaktadır.

Grafik 3.1.1. 1 Eylül-1 Aralık 2016 tarihleri arasında paylaşılan #AyşegülTerzi etiketli tweet örnekleminin günlere göre dağılımı (N=7245)

Çalışmada, farklı görüşlerden iletileri kapsamı amacıyla #AyşegülTerzi etiketiyle paylaşılan tweetler incelenmiştir. Bununla birlikte kullanıcıların, #AyşegülTerzi etiketinin yanı sıra başka etiketler de kullandıkları görülmüştür. Söz konusu etiketlerde, ağırlıklı olarak Ayşegül Terzi'ye destek ve olayla ilişkilendirilen diğer bağlamlarda çeşitli itirazlar dile getirilmiştir. #DilaraSina-Tabak etiketi ise Ayşegül Terzi'ye yönelik saldırıdan yaklaşık üç hafta sonra Ankara Üniversitesi'nde bir stantta görevli AK Parti Gençlik Kolları üyesi Dilara Sina Tabak'ın yüzüne cam şişe atılmasına dikkat çekmektedir.

Tablo 3.1.2. 1 Eylül - 1 Aralık 2016 tarihlerinde paylaşılan #AyşegülTerzi etiketli tweet örnekleminde yer alan diğer etiketler (N=7245)

Diğer etiketler	Listede yer alma sayısı
#AyşegülTerzininSesiOlalım	56
#ŞortunuGiySokağaÇık	45
#LaiklikVeÖzgürlüklerimizİçinDireneceğiz	35
#AysegülTerziYalnızDeğildir	31
#KadınaŞiddeteHayır!	20

#DilaraSinaTabak	15
#YobazlığınSonuGelsin	15
#şortumadokunma	11
#MırıldanmaBinali	10
#ZulmeKarşıDirenişHaktır	10

Çalışmaya konu olan 7245 tweet içerisinde en fazla retweet alan beş tweet ise toplamda tüm tweetlerin yüzde 10'undan fazlasını (yüzde 11.1) oluşturmuştur.

Tablo 3.1.3. #AyşegülTerzi etiketli tweetlerden en fazla retweet edilen beş tweet

Tweet	Retweet sayısı (N=7245)
#AyşegülTerzi yi bu hale getirenlere, "kucağımda poşet vardı, davada bacaklarım kapalıydı" demek zorunda bırakanlara asla teslim olmayacağız	223
Şu iki kareye bakın.. Ülkede adalet diye bir kavramın olmadığını görürsünüz.. Yazıklar olsun. #AyşegülTerzi	176
Bu ruh hastasını serbest bırakan, ondan daha tehlikeli bir ruh hastasıdır! #AyşegülTerzi	155
Ülkede adaletin nasıl işlediğini yüz ifadelerinden anlarsın. #AyşegülTerzi	130
#AyşegülTerzi Bir zamanlar Atatürk Türkiye'si.	122

3.2. Analiz

Çalışma kapsamında elde edilen 2713 tekil tweet, içerik analizi yöntemiyle kodlanmıştır. Kodlama yapılırken, araştırmaya kaynaklık eden “medya yargılaması” kavramından hareketle, iletilerin bu bağlamda taşıdığı anlamları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bunun için, önceki bölümde de anıldığı şekilde medya yargılamasında amaç olarak belirtilen (i) yasalara, ahlaki değerlere ya da kendi sorumluluklarına aykırı hareket eden kişi ya da kurumları ifşa etmek ve utandırmak, (ii) suça ilişkin süren soruşturmanın sonucunu etkilemek, (iii) ceza adaleti sisteminde kurtulduğu düşünülenleri yeniden yargılamak motivasyonları göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda kullanıcıların, Ayşegül Terzi olayıyla ilgili faili ifşa etme, adaletsizliği ifşa etme, soruşturmanın sonucunu etkileme ve yeniden yargılama amaçlı paylaşımlarının izi sürülmüştür.

Ifşa kategorisi, hem failin hem de adaletsizliğin ifşasını içermektedir. Faili ifşa, resmi kurumlarca suçlu bulunmayarak serbest bırakılan kişinin suçlu olduğunda ısrarcı olmak olarak tanımlanmıştır. Bu çerçevede, kullanıcıların faili açıkça tespit ve ilanını içeren iletilerinin yanı sıra mağdura doğrudan destek vererek failin karşısında pozisyon aldıkları iletiler de bu kategoride değerlendirilmiştir. Adaletsizliği ifşa da benzer biçimde, adalet dağıtmaktan sorumlu kurumların başarısızlığını, dolayısıyla adaletsizliğe yol açtığını vurgulamak anlamıyla kullanılmıştır. Bu kategori, iki ayrı alt başlıkta incelenmiştir. Birincisinde, tekil olarak Çakıroğlu'nun tahliyesini sağlayan yargı kararının adaletsizliğini vurgulayan iletiler, ikincisinde ise Çakıroğlu'nun tahliyesini sağlayan kararın bir parçası olduğu adalet sisteminin daha genel bir eleştirisinin yapıldığı iletiler toplanmıştır.

İkinci kategori olan soruşturmanın sonucunu etkileme ise, devam etmekte olan yargılama süreci çerçevesinde yargı kurumlarına çağrıda bulunarak failin cezalandırılmasını talep etmeyi anlatmaktadır. Bu başlıkta, kullanıcıların failin

hukuka uygun şekilde cezalandırılması yönünde taleplerini dile getirdiği iletiler incelenmiştir.

Son kategori olan yeniden yargılama ise adaleti sağlamadığı düşünülen yargı kurumlarının görev alanına giren cezalandırıcı hüküm verme pratiklerinin kullanıcılar tarafından benimsenmesi boyutuyla konu edilmiştir. Bu kategori, kullanıcıların adaleti sağlamak üzere bireysel ceza ve savunma önerilerini dile getirdiği iletileri kapsamaktadır.

Bu çerçevede, kullanıcıların faili ve adaletsizliği hangi yollarla ifşa ettiği, soruşturmanın sonucunu etkilemek üzere nelere başvurduğu ve yeniden yargılamayı ne tür bir adalet anlayışıyla gerçekleştirdiği, belirlenen bu üç ana kategori altında incelenmiştir. Bunun yanı sıra kullanıcıların Ayşegül Terzi olayıyla ilgili haber ve yorum yazılarının yanı sıra duruşma takibinde bulunarak güncel gelişmeleri birinci elden aktardıkları iletiler (n=604) yer almaktadır. Bu iletiler, kullanıcıların yargılama motivasyonu ile değil, bilgi aktarma ve olayı gündemde tutma motivasyonu ile paylaştığı iletiler olarak değerlendirilmiş ve analizin dışında tutulmuştur. Buna ek olarak, aralarında anlamlı ilişki kurulabilecek niceliğe ulaşmayan toplam 218 tweet analiz kapsamına alınmamıştır.

A- İfşa

a- Faili ifşa

Twitter kullanıcıları, #AyşegülTerzi etiketli paylaşımların yüzde 22'sinde (n=1615) fail ve mağduru tanımlama, konumlandırma ve mağdura destek verme yoluyla faili ifşaya yönelik paylaşımda bulunmuştur. Buna göre, Çakıroğlu'nun tekme atması öncelikle bir şiddet eylemi olarak tanımlanmış, kadına yönelik şiddet boyutuyla eleştirilmiş, ayrıca şiddetin kadının şort giymesi gerekçesiyle uygulanması nedeniyle "sapıklık" ve "yobazlık"la ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle

Çakıroğlu'nun davranışının kabul edilemeyeceğine ve suçlu olduğuna vurgu yapan kullanıcılar, onu "yobaz, sapık, ruh hastası, pislik, şerefsiz, canavar, vahşi, barbar" gibi ifadelerle damgalamıştır. Çakıroğlu ayrıca fiziksel görünümü nedeniyle de hakarete uğramış ve kendisiyle hiçbir şekilde empati kurulmamıştır. Buna karşın Ayşegül Terzi, şiddete uğraması ve otobüsteki diğer insanlardan yardım görmemesi nedeniyle "mağdur" olarak tanımlanmış, Çakıroğlu'nun tahliye edilmesi de Terzi'nin mağduriyetini derinleştiren bir faktör olarak yorumlanmıştır. Kullanıcılar, mağdur ve faili konumlandırırken, tahliye kararı sonrası Terzi'nin ağladığı ve Çakıroğlu'nun güldüğünü gösteren iki fotoğrafın tezatlığına sıklıkla başvurmuştur. Bu iki fotoğrafı yan yana getiren kullanıcılar, suçlu buldukları Çakıroğlu'na yönelik öfke ve aşağılama duygularını yöneltirken mağdur olarak tanımladıkları Terzi'ye şefkat ve üzüntü duygularıyla yaklaşmıştır. Mağdur ve failin ilanını içeren toplam 728 iletinin 4 tanesinde ise Terzi'yi suçlayan ya da Çakıroğlu'nun eylemini hafifseyen karşıt bir yaklaşım tespit edilmiştir.

"#AyşegülTerzi'ye saldıran yobaz. aşağılık yaratık tutuklanmış.."

"Şu pisliği nasıl bıraktınız ya yüzü ben sapığım diye bağıyor #AyşegülTerzi"

"Mazlumun ağlatıp, ruh hastasına tebbessüm ettirdiniz ya Allah yanınızda bırakmasın bunu! #AyşegülTerzi"

Kullanıcılar mağdur olarak konumlandıkları Ayşegül Terzi'ye doğrudan destek verdikleri iletilerde ise #AyşegülTerziYalnızDeğildir, #AyşegülTerzininSesiOalım gibi etiketler kullanmıştır. Bu iletilerde (n=887), Terzi'ye atılan tekmenin tüm kadınlara atıldığı vurgulanarak mağdurla özdeşlik kurulmuş, kadınlara özgürlüklerine sahip çıkma ve mücadele etme çağrısında bulunularak tahliye kararına karşı bir tür seferberlik yaratılmıştır. #ŞortunuGiySokağaÇık, #LaiklikveÖzgürlüklerimizİçinDireneceğiz gibi etiketlerin kullanıldığı iletilerde, kadınlar şortlu fotoğraflarını paylaşarak yaşam alanlarına müdahaleye karşı

direnme, teslim olmama mesajları vermiştir. Ayrıca meselenin yalnızca şort giymekle sınırlı olmadığı, tahliye kararının şortlu ya da türbanlı tüm kadınların özgürlük alanını daraltan bir müdahale olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu anlamda kullanıcılar, hem mağdur olarak tanımladıkları Ayşegül Terzi'nin yanında olduklarını ilan etmiş hem de bu mağduriyete karşı bir hak mücadelesi başlatmışlardır. Bu iletilerin yaklaşık yarısı (yüzde 43) kadın hakları savunucusu sivil toplum kuruluşları veya temsilcileri, siyasi partilerin kadın örgütleri, kadın dayanışma ağları ve kadın dernekleri gibi aktörler tarafından paylaşılmıştır.

"şortlarımızla #heryerdeyiz #AyşegülTerzi 'ye saldıran kişi serbest bırakıldı! #şortunugiysokağaçık"

"Nasil ki okula alınmayan türbanlıları savundıysam #AyşegülTerzi yi ve o tarz giyinenleri de savunmak boynumn borcu ve demokrasden anldığmdır"

"#AyşegülTerzi yi bu hale getirenlere. "kucağında poşet vardı, davada bacaklarım kapalıydı" demek zorunda bırakanlara asla teslim olmayacağız"

b- Adaletsizliği ifşa

Kullanıcılar, Abdullah Çakıroğlu'nun gözaltına alınıp serbest bırakılması ve iki defa tutuklanıp tahliye edilmesini kapsayan süreçte #AyşegülTerzi etiketli paylaşımlarında adaletin yerini bulmadığını ifade ederek resmi kurumların başarısızlığını dile getirmiş ve bu yolla bir adaletsizlik problemini de ifşa etmiştir. Bu itirazları, tekil olarak Çakıroğlu'nun tahliyesini sağlayan yargı kararının eleştirildiği iletiler ve Çakıroğlu'nun tahliyesinden yola çıkarak genel olarak adalet sisteminin eleştirildiği iletiler olarak iki başlıkta ele almak mümkündür. Bu anlamda kullanıcılar, hem tekil bir vaka etrafında adaletsizliği ifşa etmiş hem de tahliye kararının da bir parçası olduğu daha geniş bir adaletsizlik tanımı yapmışlardır. Bu çerçevede değerlendirilen iletiler (n=3475) toplam tweetlerin yaklaşık yarısını (yüzde 47) oluşturmaktadır.

Kullanıcıların, tekil olarak Çakıroğlu hakkındaki tahliye kararını eleştirdiği iletilerde, “Adalet bu mu?”, “Adalet yok”, “Adaletiniz batsın” gibi ifadeler öne çıkmaktadır. Bu iletilerde (n=2370) kullanıcılar, temel olarak tahliye kararının adaletsiz olduğunu vurgulamış ve gelecekte yaratabileceği sorunlara işaret etmiştir. Sanığın savunmasından bazı bölümlerin de alıntılandığı iletilerde “ruh sağlığı” ya da “din” bahanesiyle bir başkasına saldırıda bulunmanın suç olmaktan çıktığı vurgulanmış, tahliye kararının benzer ve daha ciddi saldırılara zemin hazırlayacağı, kadınların bundan sonra sokakta güvende hissetmeyeceği, kararlar mağdura bir de yargı tarafından tekme atıldığı yorumları yapılmıştır.

“Biri özgürce yaşama umudu'nu kaybetti, diğeri tekme atma özgürlüğü'nü kazandı bugün. #AyşegülTerzi Abdullah Çakıroğlu”

“Sokak ortasında bir kadını dövebilir, öldürebilir veya tecavüz edebilirsiniz (!) Çünkü mahkemede dini kullanınca serbestsiniz #AyşegülTerzi”

“Bu saldırgan, #AyşegülTerzi 'ye şort giydiği için tekme attı. Görüntüsü var, olayın tanığı var, saldırganın itirafı da var. Ama adalet YOK..”

Çakıroğlu'nun tahliyesinden yola çıkarak adalet sisteminin eleştirildiği iletilerde ise kullanıcılar, tahliye kararını daha geniş planda süregiden bir adalet(sizlik) probleminin parçası olarak yorumlamıştır. Problemin kaynağı olarak ise yargının siyasi iktidarın güdümünde hareket etmesi ya da erkek egemen değerler temelinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştiren kararlar vermesi adres gösterilmiştir. Bu anlamda Çakıroğlu'nun tahliyesi, adil ve tarafsız bir adalet sisteminin mevcut olmadığı eleştirisiyle temellendirilerek daha geniş bir adaletsizlik sorunu dile getirilmiştir.

Bu çerçevede, iletilerin bir bölümünde (n=389) kullanıcılar Ayşegül Terzi olayını kadına yönelik şiddet vakası olarak değerlendirmiş ve tahliye kararını bundan sonraki şiddet vakalarını meşrulaştıracağı gerekçesiyle eleştirmiştir. Özellikle kadın

cinayetleri, şiddet ve tecavüz davalarına, “iyi hal” indirimlerine göndermede bulunarak, adalet sisteminin başta yaşam hakkı olmak üzere kadın haklarını gözetmediği, kadınlara adalet dağıtmadığı, hatta erkekler lehine işlediği mesajı sık sık “erkek adalet” ifadesiyle özetlenmiştir.

“Özgecan'ın Münevver'in hesabını verememişken sizin adaletiniz daha yenilerine fırsat vermekten başka bir şey değildir. #AyşegülTerzi”

“Erkek adaletiniz batsın! Bu karar kadınları hedef haline getiriyor. Erkek şiddetini, hayat tarzına müdahaleyi meşrulaştırıyor #AyşegülTerzi”

“Tekme at 'cinliyim' de,tecavüz et 'rızası var' de,taciz et 'eteği kısa' de,mis gibi suçsuzsun.Ben demiyorum adalet(!) diyor #AyşegülTerzi”

Kullanıcıların adalet sistemiyle ilgili itirazlarını dile getirdiği diğer iletilerde (n=716) ise yargı ve iktidar ilişkisine işaret edilmiştir. Bunların başında, 2013 yılında Gezi Parkı protestoları sırasında dönemin başbakanı Tayyip Erdoğan tarafından gündeme getirilen ve daha sonra görüntülerin ortaya çıkmasıyla yalanlanan. Kabataş'ta türbanlı bir kadının protestocuların saldırısına uğradığı iddiası gelmektedir. Kullanıcılar sık sık bu iddiaya göndermede bulunarak tekme atılan kadının şortlu değil de başörtülü olması halinde sanığın tahliye edilmeyeceğini, dolayısıyla yargının adalete değil, siyasi iktidarın çıkarlarına hizmet ettiği eleştirisini dillendirmiştir. Yine Gezi protestoları sırasında Eskişehir'de dövülerek öldürülen Ali İsmail Korkmaz ile 2014 yılında 301 madencinin hayatını kaybettiği facianın ardından Soma'ya giden dönemin başbakanı Erdoğan'ı protesto eden bir madencinin başbakanlık müşaviri tarafından tekmelendiğini gösteren fotoğraf, Ayşegül Terzi'ye tekme atılması görüntüleriyle birlikte paylaşılmıştır. Bu üç fotoğraf, Çakıroğlu'nun tekmesiyle diğer tekmeler arasında paralellik kurulmasını ve tekmelenenlerin temsil ettiği ortak mağduriyetin kaynağı olarak siyasi iktidara işaret edilmesini sağlamıştır. Kullanıcılar ayrıca, gazetecilerin ve akademisyenlerin tutukluluğuna vurgu yaparak ya da iktidar partisinin ismine veya “Yeni Türkiye” söylemine göndermede bulunarak, Çakıroğlu'nun tahliyesini Adalet ve

Kalkınma Partisi dönemine özgü adalet sisteminin bir sonucu olarak yorumlamıştır. Bu iletilerin yüzde 2'sinde ise tahliye kararını siyasi iktidarla ilişkilendirmeye karşı argümanlar üretildiği gözlenmiştir.

"#AyşegülTerzi değilde türbanlı bir kadına "neden eşarp takıyorsun" diye tekme atılmış olsaydı müebbet konuşuluyor olcaktı. Yeni Türkiye bu..."

"Koca CUMHURBAŞKANI "Kabataş'ta başı kapalı bacimi yerlerde suruklediler" YALANINI söyledi ama #AyşegülTerzi için GERÇEK diyemedi !!!"

"Bağırın ulan "TÜRKİYE'DE ADALET PARTİ İSMİNDEN İBARET" diye! #AyşegülTerzi"

"tekmecilerin iktidarı... #AyşegülTerzi"

C- Soruşturmanın sonucunu etkileme

Çakıroğlu'nun tahliyesine adaleti sağlamadığı gerekçesiyle itirazda bulunan kullanıcıların başvurduğu yollardan biri de, adaletin yerini bulması için resmi kurumlara çağrıda bulunmak olmuştur. Toplam tweetlerin sınırlı bir bölümünü (n=221) oluşturan bu iletilerde, failin yasal yollarla ceza alması talebi ve resmi kurumların sorumluluk alması için çağrılar dile getirilmiştir. Bu iletilerin bir bölümünde kullanıcılar, Çakıroğlu'nun "cezasını çekmesi", "dışarı salınmaması", "ağır cezalandırılması" gibi ceza odaklı önerilerle yargıya açık çağrıda bulunmuş ve Çakıroğlu'nun tutuklanmasını adaletin sağlanmasının ön koşulu olarak ifade etmiştir. Tahliye kararına itirazın gerekçesi olarak ise sık sık, bir şehir efsanesi sayılmakla birlikte İngiltere'de geceyarısı parkta bir kızı korkutan adama 7 yıl 7 gün hapis cezası veren hakimin "Kızı korkutmanın karşılığı 7 gündür. 7 yıl, İngiliz kızlarının gece yarısı parkta dolaşma özgürlüklerine saldırmanın cezasıdır" yanıtı gösterilmiştir. Bu iletilerin 3'ünde ise failin eylemi hafifsenerek cezalandırılması konusunda karşı görüş bildirilmiştir.

"#AyşegülTerzi ye tekme atan, bir daha herhangi birine değil tekme atmak parmak ucuyla dahi dokunamayacak kadar ağır cezalandırılmalıdır!"

“O cehalet yoksunu insanı yeniden içeri almanız için yine tepki göstermemiz mi gerekiyor?Adaleti sağlamak bu kadar zor olmamalı #AyşegülTerzi”

“Türk kızının şort giyme özgürlüğüne yapılan saldırıya ceza verilemiyor mu? #AyşegülTerzi”

İletilerin diğer bölümünde ise kullanıcılar, Twitter’ın etkileşime izin veren yapısından faydalanarak olayın kimi yönlerini sorumlu buldukları kişi veya yetkili kurumlara mention yoluyla bildirerek bir tür ihbarda bulunmuşlardır. Bu iletilerde (n=54) kullanıcılar, doğrudan yargılamanın sonucunu etkileme boyutuyla olmasa da adaleti sağlamanın bir tür yan yolu olarak resmi kişi ve kurumlara hesap sorma pratiğine başvurmuştur. Çeşitli talep ve sorularla Emniyet Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı gibi resmi kurumları tartışmaya dahil etmesi ve sorumluluk almaya çağırması bağlamında bu iletilerin, soruşturmayı etkilemeye dolaylı bir katkı sağladığı söylenebilir.

“Benim sortlu bacimi hastanelik ettiler! Senin demokrasinin nerede? @RT_Erdogan #AyşegülTerzi”

“Otobüsünüzde saldırıya uğrayan #AyşegülTerzi’yi baygın halde indirip yola bırakan şoför hakkında ne işlem yaptınız? @ibbBeyazmasa @iETT”

“#AyşegülTerzi nin güvenliğini kim sağlayacak?Benzeri olayları nasıl önlemeyi düşünüyorsunuz? @TC_icisleri @EmniyetGM”

D- Yeniden yargılama

Çakıroğlu’nun tahliyesinin adaleti sağlamadığını düşünen kullanıcıların bir bölümü ise adaleti sağlamak üzere çeşitli bireysel ceza ve savunma önerilerini gündeme getirerek yargılama yetkisini sembolik olarak eline almıştır. Bu iletiler (n=195), Çakıroğlu’nun tutuklanması çağrısından farklı olarak gerektiği şekilde işlemediği düşünülen adalet sisteminden umudu kesip adaletin halk eliyle sağlanması fikrine dayanmaktadır. Bu anlamda kullanıcıların, ceza adaletini

sağlamak konusunda başarısız olduğunu düşündükleri resmi kurumların rolünü üstlendiğini söylemek mümkündür. Bu iletilerde kullanıcılar, Çakıroğlu'nun linç hatta idam edilmesi, türbanlı kadına tekme atmak olarak tarif edilen misilleme eylemleri, tahliye kararı veren hakimın hedef alınması, kadınların savunma amaçlı silahlanması gibi birçok ceza ve savunma önerilerinde bulunmuştur.

"Şey yapalım mı biz de çarşafli Bi kadına tekme atalım ne gulyabani gibi geziyorsun aq deyip. Şizofrenim deriz. #AyşegülTerzi"

"#AyşegülTerzi hapse at orda besle ben idam istiyorum sadece kadına siddete ve sapıklara tecavüzcülere yoksa bupis mahlukatın zaptolacağı yok"

"Artık şiddete,tacize uğrayan bayanların o piçleri öldürmesi meşrudur.Devlet açıkça "Adaletinizi kendiniz sağlayın" demektedir #AyşegülTerzi"

3.3. Değerlendirme

Twitter kullanıcılarının 1 Eylül-1Aralık 2016 tarihlerinde #AyşegülTerzi etiketiyle paylaştığı tweetlerin çalışma kapsamında incelenen 7245 iletiden oluşan bölümü, üç ana kategoride ele alınmıştır. Buna göre, kullanıcıların en yoğun biçimde paylaşımda bulunduğu iletiler, "Adaletsizliği ifşa" başlığında toplanmıştır. İkinci sırada, faili ifşa olarak kodlanan iletiler ve son olarak soruşturmanın sonucunu etkilemeye yönelik mesajlar gelmiştir. Bu anlamda, Twitter kullanıcılarının genel eğilimi, Abdullah Çakıroğlu'nun tahliye edilmesine karşı adaletsizlik tepkilerini dile getirmek olmuştur.

Tablo 3.3.1. #AyşegülTerzi etiketli tweetlerin belirlenen kategorilere dağılımı

Kategoriler	Tweet sayısı (N=7245)	Yüzde oranı
Faili ifşa	1615	%22
Adaletsizliği ifşa	3475	%47
Soruşturmanın sonucunu etkileme	221	%3
Yeniden yargılama	195	%2

İncelenen iletilerde öncelikle kullanıcıların, olay bağlamında mağdur ve faili konumlandırarak bir pozisyon benimsediği ve bu pozisyona dayanarak failin tahliye edilmesine yönelik tepkilerini dile getirdikleri söylenebilir. Kullanıcılar, Ayşegül Terzi'ye tekme atan Abdullah Çakıroğlu'nu "yobaz, sapık, canavar, barbar" gibi ifadelerle tanımlayarak etiketlemiş, şiddet eyleminin kabul edilemeyeceğine ve suçlu olduğuna vurgu yapmıştır. Çakıroğlu'nun tahliye kararının ardından ağladığını gösteren fotoğrafı yaygın şekilde paylaşılan Terzi ise mağdur olarak konumlandırılmıştır. Bu anlamda kullanıcılar, suçlu buldukları Çakıroğlu'na yönelik öfke ve aşağılama duygularını yöneltirken mağdur olarak tanımladıkları Terzi'ye şefkat ve acıma duygularıyla yaklaşmıştır. Terzi'ye ayrıca #AyşegülTerziYalnızDeğildir, #AyşegülTerzininSesiOlalım gibi etiketler aracılığıyla destek verilmiş, kadınlar şortlu fotoğraflarını #ŞortunuGiySokağaÇık etiketiyle paylaşarak özgürlüklere sahip çıkma ve direnme çağrısında bulunmuştur. Bu anlamda kullanıcılar, hem mağdur olarak tanımladıkları Ayşegül Terzi'nin yanında olduklarını ilan etmiş hem de bu mağduriyete karşı bir mobilizasyon başlatmışlardır.

İncelenen iletilerin yaklaşık yarısında kullanıcılar, Çakıroğlu'nun tahliyesini sağlayan yargı kararını adaletsiz bulduklarını ifade etmiş ve itirazlarını dile getirmiştir. Bu itirazların büyük bölümü, tekil olarak tahliye kararının eleştirildiği

iletiler olmuştur. Tahliye kararı, benzer saldırılara zemin hazırlayacağı, saldırganlara cezasızlık yolunu açtığı, kadınların sokaklarda güvensiz hissetmesine yol açacağı gibi gerekçelerle adaletsiz bulunmuş ve “yargının tekmesi” olarak tanımlanmıştır. Buna ek olarak kullanıcılar, Çakıroğlu'nun tahliyesini daha geniş planda süregiden bir adaletsizliğin parçası olarak yorumlamış, yargının siyasi iktidarın güdümünde ya da erkek egemen değerler temelinde verdiği kararlara işaret etmiştir. Bu anlamda Çakıroğlu'nun tahliyesi, adil ve tarafsız bir adalet sisteminin mevcut olmadığı eleştirisiyle temellendirilerek daha geniş bir adaletsizlik tanımı ortaya konmuştur. Bu iletilerin bir bölümünde Çakıroğlu'nun tahliyesiyle geçmişteki kadın cinayeti davaları, iyi hal indirimleri ve cezasızlık pratikleriyle bağlantı kurulmuş ve adalet sistemi erkek egemen değerlerin hakimiyetinde olmakla eleştirilmiştir. Söz konusu iletilerde Çakıroğlu'nun tahliyesi, yargının kadına yönelik şiddeti cezasız bırakarak meşrulaştırdığı şeklindeki, önceden beri var olduğu düşünülen yaygın bir sorunun uzantısı olarak görülmüştür. Diğer iletilerde ise yargının tarafsızlığı siyasi iktidarla ilişkisi bağlamında tartışmaya açılmıştır. Bu iletilerde kullanıcılar, Bu iletilerde kullanıcılar, Gezi Parkı protestoları sırasında dönemin başbakanı tarafından öne sürülen ve daha sonra yalanlanan, Kabataş'ta türbanlı bir kadının saldırıya uğradığı iddiasına sık sık göndermede bulunmuştur. Ayşegül Terzi'nin başörtülü olması halinde saldırganın tahliye edilmeyeceği öne sürülerek yargının siyasi iktidarın çıkarlarına hizmet ettiği, adaletin bu nedenle sağlanmadığı dile getirilmiştir. Yine Gezi protestoları sırasında Eskişehir'de dövülerek öldürülen Ali İsmail Korkmaz ile 301 madencinin hayatını kaybettiği Soma faciası ardından Erdoğan'ı protesto eden bir madencinin başbakanlık müşavirince tekmelendiğini gösteren fotoğraf, kullanıcıların Çakıroğlu'nun tahliyesiyle ilişki kurduğu diğer olaylar olmuştur. Böylece mevcut siyasi iktidar döneminde süregittiği düşünülen adaletsizliğin yeni yüzü Çakıroğlu ilan edilmiş, tahliye kararına itiraz aynı zamanda iktidarın adalet anlayışına karşı çıkmanın bir yolu olmuştur.

Çakıroğlu'nun tahliyesine adaleti sağlamadığı gerekçesiyle itirazda bulunan kullanıcıların başvurduğu yollardan biri de, adaletin yerini bulması için resmi kurumlara öneri ve çağrıda bulunmak olmuştur. Bu iletilerin bir bölümünde kullanıcılar, failin tutuklanması ve hukuka uygun şekilde cezalandırılmasını talep ederek adalet kurumlarına çağrıda bulunmuştur. İletilerin diğer bölümünde ise kullanıcılar, Twitter'in etkileşime izin veren yapısından faydalanarak olayın kimi yönlerini sorumlu buldukları kişi veya yetkili kurumlara mention yoluyla bildirerek bir tür ihbarda bulunmuşlardır. İçişleri Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı gibi kurumlara çeşitli soru ve taleplerini ileten kullanıcılar, adalete ulaşmanın bir tür yan yolu olarak resmi kişi ve kurumlara hesap sorma pratiğine başvurmuş ve soruşturmayı etkilemeye dolaylı bir katkı sağlamıştır.

Çakıroğlu'nun tahliyesinin adaleti sağlamadığını düşünen kullanıcıların bir bölümü ise adaleti sağlamak üzere çeşitli bireysel ceza ve savunma önerilerini gündeme getirmiştir. Bu anlamda kullanıcılar, adaleti sağlamak konusunda başarısız olduğunu düşündükleri resmi kurumların rolünü üstlenmiş ve adaletin halk eliyle sağlanması gerektiğini savunmuşlardır. Bu iletilerde, Çakıroğlu'nun linç, hadım, hatta idam edilmesi, türbanlı kadına tekme atmak olarak tarif edilen misilleme eylemleri, kadınların savunma amaçlı silahlanması gibi çeşitli şiddet eylemleri, adaletsiz bulunan durum karşısında bir tür "çare" olarak önerilmiştir.

Twitter üzerinden yürütülen Ayşegül Terzi tartışması, kullanıcıların Çakıroğlu'nun tahliyesini bir adalet(sizlik) problemi bağlamından çıkarıp çok daha olumsuz bir toplumsal dönüşümün işareti olarak yorumladığı iletiler de barındırmaktadır. Kullanıcıların, ağırlıklı olarak endişe ve korkularını dile getirdiği bu iletiler (n=917), olayın gerçekleştiği toplumsal bağlam ve kullanıcı tepkilerini şekillendiren saiklere dair fikir verici niteliktedir. Bu iletilerde kullanıcılar, Çakıroğlu'nun cezasız kalmasından yola çıkarak gelecekte kadınların taşlandığı çeşitli şeriat kurgularının yanı sıra sokaklarda kadınların tekmelendiği, sapık ve tecavüzcülerin kol gezdiği bir toplum tahayyülü sunmuştur. Bu tablonun karşısına ise eski güzel günleri temsil ettiği düşünülen Cumhuriyet'in kuruluş yılları ve kurucu figür olarak Mustafa Kemal Atatürk konularak geçmişe özlem

duygusu ifade edilmiştir. Kullanıcılar, o dönem yayınlanan “Kadınlara laf atanlar derhal tevkif edilecek” başlıklı bir haberi de yeniden dolaşıma sokarak kadınların el üstünde tutulduğu ideal bir geçmiş karşısında kadınların tekmelenip faillerinin cezasız kaldığı bir bugün resmi çizmiştir. Böylece Atatürk figüründe temsil bulan ortak kurucu değerlerin elden gittiği vurgusu güçlenirken, karanlık gelecek senaryoları bu değerlerin korunması gerektiği mesajını ifade etmenin bir yolu olmuştur.

Bu iletiler, Ayşegül Terzi olayının herhangi bir haber olarak kalmayıp sosyal medya yargılamasına dönüşmesinin işaretleri olarak da yorumlanabilir. Ahlaki paniğin, üzerinde toplumsal mutabakata varılmış değerlere tehdit olarak görülen belli bir gruba yönelik tepki olarak geliştiği ve özellikle toplumsal endişe, korku ya da geçmişe özlem duygularının dışavurumuyla açığa çıktığı önceki bölümde ele alınmıştı. Bu anlamda söz konusu iletilerin, görünürdeki adalet problemine verilen tepkinin gerisinde yatan endişeleri açığa çıkardığını söylemek mümkündür. Kullanıcılar Ayşegül Terzi olayını, münferit bir saldırı vakası olarak görmemiş, (o dönem) on dört yıldan beri iktidarda olan AK Parti'nin muhafazakar politikalarıyla şekillenen politik ortamın, ülkenin kurucu değerlerini temelinden sarsacak şekilde kalıcılaştığı bir aşamanın işareti olarak yorumlamıştır. Söz konusu iletiler, medya yargılamasında önemli rol oynayan ahlaki panik unsurunun, sosyal medyada bizzat kullanıcılar tarafından üretildiğini, bu anlamda sosyal medya yargılamasının medya yargılaması modeline uygun biçimde gerçekleştiğini destekleyici niteliktedir.

SONUÇ

Bu çalışma, 2016 yılı Eylül ayında gerçekleşen ve medyada “Şortlu hemşireye tekme” olarak anılan Ayşegül Terzi olayının Twitter’da hangi kavramlarla tartışıldığını ve bunun bir sosyal medya yargılaması olarak ele alınıp alınmayacağı sorusuna yanıt aramak üzere yürütülmüştür. Çalışmada, güncel kamusal alan tartışmaları bağlamında ele alınan Twitter’ın, mesele kamularına ev sahipliği yaptığı değerlendirilmesi temel alınmış ve #AyşegülTerzi etiketiyle paylaşılan tweetler içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır.

Ayşegül Terzi’nin İstanbul’da bir otobüste, kıyafeti nedeniyle Abdullah Çakıroğlu’nun saldırısına uğraması ve olayla ilgili diğer gelişmelerin Twitter’daki tartışılma biçimi medya yargılamasının izini sürmemize olanak verecek niteliktedir. Hemşirelik mesleği vurgulanan ve gündüz vakti işinden eve dönerken saldırıya uğrayan Ayşegül Terzi’nin, Çakıroğlu’nun ilk duruşmada serbest bırakılması üzerine ağlaması ve bir röportajında “Korkuyorum” ifadesi, Terzi’nin ideal mağdur olarak konumlandırılmasını sağlamış, kullanıcılar Terzi’ye yönelik sempati ve şefkat duygularını dile getirmiş ve desteklerini ifade etmiştir. Buna karşın Çakıroğlu, gerek “Bana cinler musallat oldu”, “Herşey İslam hukukuna göre oldu” şeklindeki ifadeleri gerek elleri kelepçeliyken güldüğü sırada çekilen fotoğrafına referansla ağırlıklı olarak “sapık, yobaz” olarak damgalanmış, fiziksel görünümü nedeniyle aşağılanmış ve kendisiyle hiçbir şekilde empati kurulmamıştır. Bu anlamda kullanıcıların gözünde “şeytanileştirilebilecek bir fail” olarak yer almıştır. Çakıroğlu’nun serbest bırakıldığı ilk duruşma günü olan 26 Ekim, aynı zamanda en fazla tweetin paylaşıldığı gün olmuş, kullanıcılar adaletin yerini bulmadığı, adalet sisteminin işlemediği yönündeki eleştirilerini yoğun biçimde dile getirmiştir. Bu çerçevede, medya yargılamasının amaçları arasında sayılan faili veya kurumların başarısızlığını ifşa, soruşturmanın gidişatını etkileme ve yeniden yargılamanın görünümleri Ayşegül Terzi olayıyla ilgili tweetlerin analizinde karşımıza çıkmaktadır.

Analiz kapsamında kullanıcı tepkilerinin en fazla yoğunlaştığı kategori, adaletsizliğin ifşası olmuştur. Bu iletilerde, hem tekil olarak Çakıroğlu'nun tahliyesini sağlayan yargı kararına hem de tahliye kararının bir parçası olduğu adalet sistemine eleştiriler yoğun biçimde ifade edilmiştir. Adalet kurumlarının başarısızlığının vurgulandığı ve adalet taleplerinin dile getirildiği bu iletiler, toplam tweetlerin yaklaşık yarısını (yüzde 47) oluşturmaktadır. Söz konusu iletilerin yaklaşık yüzde 30'unda ise adalet sistemindeki problem, bazı yapısal faktörlere dayandırılmıştır. Yargının siyasi iktidarın güdümünde hareket ettiği ya da "iyi hal" indirimleri gibi cezasızlık pratiklerini besleyen erkek egemen değerler temelinde kararlar verdiği argümanlarını öne süren kullanıcılar, Çakıroğlu'nun tahliyesini önceden beri var olduğunu düşündükleri bir adalet probleminin uzantısı olarak ifade etmiştir.

Medya yargılamasında amaç olarak belirtilen unsurlardan soruşturmanın sonucunu etkileme ve yeniden yargılama motivasyonları ise iki şekilde ortaya çıkmıştır. İlkinde kullanıcılar, soruşturmanın sonucunu etkileme motivasyonu ile yargı kurumlarına çağrıda bulunmuş ve açık biçimde failin tutuklanması ve cezalandırılmasını talep etmiştir. İkincisinde ise adaletin resmi kurumlarca sağlanmaması halinde halk eliyle sağlanacağı görüşü savunulmuştur. Çakıroğlu'nun linç hatta idam edilmesinden türbanlı kadına tekme atmak olarak tarif edilen misilleme eylemlerine çeşitli bireysel ceza önerileri getiren bu iletiler, kullanıcıların suçluyu ilan edip cezasını kestiği, hatta kimi durumlarda cezasını infaz etmek üzere bizzat gönüllü olduğu yargılama ötesi bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Söz konusu iletiler, medya yargılaması kavramının, kurum olarak medyanın uygulama alanından çıkıp tek tek kullanıcıların aktör olduğu sosyal medyanın uygulama alanına kaymasının taşıdığı risklere de işaret etmektedir. Toplum genelinde infial uyandıran olaylar karşısında kamuoyunun daha sert cezalar talep edebildiği, bu durumun da cezai popülizmle sonuçlandığına önceki bölümlerde değinilmişti. Sosyal medya gibi dünya genelinde hükümetler tarafından propaganda amaçlı

kullanılıp sahte ya da trol hesaplar aracılığıyla kolaylıkla manipüle edildiği bilinen¹⁴⁷ bir alanın, cezalandırıcı pratiklere yön vermek, hatta bizzat hüküm vermek üzere kullanılmasının oldukça sorunlu bir adalet tartışmasına kapı aralayacağı açıktır. Türkiye’de bunun en belirgin örneğini, cinsel suçlar çerçevesinde sıkça gündeme gelen hadım ve 2004 yılında kaldırılmasına rağmen 15 Temmuz darbe girişimi kapsamında yeniden gündeme getirilen idam cezası tartışmalarında görmek mümkündür.¹⁴⁸ Sosyal medya üzerinden yürütülen bu tür ceza kampanyalarının insan haklarına aykırı pratiklere toplumsal meşruiyet kazandırmanın gerekçesi olarak kullanılmasının önünde bir engel gözükmemektedir.

Medya yargılamasının sosyal medyanın uygulama alanına kaymasının doğurduğu risklerden biri de, sosyal medya gibi enformel bir alanda açığa çıkan dilin ağırlıklı olarak öfke ve nefretin dışavurulduğu, kişi ya da gruplara hakaret içeren ifadelerden oluşmasıdır. Bu yönüyle sosyal medya yargılaması, her ne kadar adalet talebi etrafında şekillense de, belli kişi veya gruplara karşı önyargıların ve nefret söyleminin yayılmasında da rol oynamaktadır. Bu anlamda, bilgiye erişimi olan insanların rasyonel bir tartışma yürüttüğü kamusal alan fikrinden uzaklaşıp daha çok duyguların hakim olduğu bir yargılama faaliyeti görünümü almaktadır.

Medya yargılaması, özellikle 1990’lı yıllardan itibaren medyanın devlet karşısında görece güçlü bir pozisyona sahip olduğu ve medya kuruluşları arasında yoğun rekabetin yaşandığı dönemde, ceza adalet sistemine müdahale biçimi olarak oynadığı rolle tanımlanmıştır. Bu bakımdan, ceza adalet sisteminin işlemediği durumlarda kurumların güvenilirliğini sorgulama ve yargı süreçlerini etkileme gücüyle hızlı bir şekilde etkisini gösteren paralel bir adalet mekanizması olarak da kabul edilmektedir. Bu çerçevede, sosyal medya yargılaması olarak

¹⁴⁷ “Invasion of the troll armies: from Russian Trump supporters to Turkish state stooges”, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, <https://www.theguardian.com/media/2016/nov/06/troll-armies-social-media-trump-russian>

¹⁴⁸ “Özgecan cinayeti ‘idam’ tartışması başlattı”, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, <https://www.dw.com/tr/%C3%B6zgecan-cinayeti-idam-tart%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1-ba%C5%9Flatt%C4%B1/a-18259231>, “Türkiye’nin idam cezası tarihinde neler var?”, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, <https://www.bbc.com/turkce/36828182>

nitelenen tartışmanın yargı kurumları üzerinde ne ölçüde baskı oluşturduğunu ve tutuklama kararına etkisini ölçmek bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Bununla birlikte kullanıcılar Çakıroğlu'nun tutuklanmasını “#AdaleTwitter” gibi etiketlerle açıklamış ya da tepkilerini dile getirme yoluyla verdikleri mücadeleye dayandırmıştır. Bu anlamda Twitter'ın, geleneksel medyanın hem gelişen teknolojiler karşısında güç kaybettiği hem de iktidarın kontrolü altına girerek güvenilirliğini kaybettiği bir toplumsal bağlamda kullanıcılar gözünde politik işlevlere sahip bir araç olarak kabul gördüğü söylenebilir. Bu doğrultuda kullanıcıların, devlet pratiklerini eleştirme yoluyla politik kararlar üzerinde etkili olabildikleri bir karşıt kamusal alan oluşturdukları ve sosyal medya yargılamasının bir karşıt kamusal alan pratiği olarak açığa çıktığı söylenebilir. Bununla birlikte, kullanıcıların söz konusu politik işlevler doğrultusunda Twitter'ı yoğun biçimde kullanımıyla, medyanın mağdurların ideal bir portre sunduğu vakalara orantısız ilgi göstermesi arasında paralellik kurmak mümkündür. Bu bakımdan, medya yargılamasına getirilen “adaletin popülist bir versiyonunu sunma” eleştirisi sosyal medya için de geçerlilik kazanmaktadır.

Sosyal medya yargılamasının, medya yargılamasına atfedilen “paralel bir adalet mekanizması” olma özellikleri taşımakla birlikte bazı bakımlardan onu aşan ve Powell'ın deyimiyle “resmi olmayan adaletin aracısı”, hatta taşıyıcısı olma işlevini üstlendiği söylenebilir. Çalışma, sosyal medyanın bu işlevi, özellikle geleneksel medyanın güvenilirliğini yitirdiği bir ortamda, adalet kurumlarının adaleti sağlamakta başarısız olduğu bir olayda ve ideal mağdur-fail denkleminin bir araya geldiği bir vakada nasıl üstlenebildiğini ortaya koyma çabası olarak da görülebilir. Bu anlamda, sosyal medya yargılamasının hukuk ve toplum arasındaki ilişkiye dair ayrıca incelenmeye değer bir alan sunduğunu da söylemektedir. Medya yargılamasında, medya kurumları eliyle yürütülen bir yargılama söz konusuysen sosyal medya yargılamasında bu gücü tek tek kullanıcıların eline alması, yargılamanın bir tarafı ve parçası haline geldikleri bir aşamaya da işaret etmektedir. Bu yönüyle sosyal medya yargılamasının, hukukun işleyişine dair

eleştiri ve talepte bulunma ayrıcalığını, iktidarın kontrolündeki medya kurumlarının elinden alıp sıradan bireylere aktarması söz konusudur. Bu anlamda, medya yargılamasından farklı olarak katılımcı bir formda gerçekleşen sosyal medya yargılaması, adaletin de katılımcı bir versiyonunu üretme potansiyeli taşımaktadır. Diğer deyişle, sosyal medya yargılaması adaletin sağlanması sürecinde toplumun katılım gösterebileceği bir alan açma potansiyeline sahiptir.

Söz konusu katılımcılık, özellikle Türkiye gibi, vatandaş odaklı bir hukuk kültürüne sahip olmayan, toplumun hukukla ilişkisinin sınırlı olduğu bir toplumda¹⁴⁹, yargı bağımsızlığı ve ifade özgürlüğünün gerilediği, siyasete katılım alanlarının daraldığı¹⁵⁰ bir konjonktürde ayrı bir önem kazanmaktadır. Böyle bir konjonktürde, adalet kurumlarının yerleşik pratiklerini, iktidarın uygulamalarını eleştirebilmenin yolu, sosyal medya yargılaması içinde en yaygın şekilde dile getirilen adalet talebi aracılığıyla gerçekleşmiştir. Bu anlamda sosyal medya yargılamasının, barındırdığı tüm risk ve soru işaretlerine rağmen, Türkiye’de büyük oranda daralmış haldeki kamusal alana katılımın sağlanması, karşıt kamusal söylemlerin dolaşıma girmesi bağlamında bir potansiyel taşıdığı söylenebilir. Bu katılımın sağlanması sürecinde kilit rol oynayan adalet talebi ise toplum ve hukuk arasındaki mesafeli ilişki üzerine yeniden düşünmeye, kamuoyu ve ceza yargılaması süreçleri arasındaki ilişkiyi çok daha detaylı biçimde incelemeye ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

¹⁴⁹ Seda Kalem, “Adalet Gözet Projesi”, Adalet Gözet, Der. Seda Kalem, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 12-17

¹⁵⁰ Avrupa Komisyonu 2016 Türkiye Raporu, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/son_2016_ilerleme_raporu_tr.pdf

KAYNAKÇA

Arendt, H., İnsanlık Durumu, (Bahadır Sina Şener, Çev.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.

Alankuş, S. (Der.), Kadın Odaklı Habercilik, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012.

Benhabib, S., Kamu Alanı Modelleri, (D. Şahiner, Çev.), Cogito, 8, İstanbul, 1996, s. 238-258.

Bek, M. G., Binark, M., Medyada Kadın, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları ve Araştırma Merkezi, Ankara, 2000.

Berktaş, F., "Hannah Arendt: "Çoğulluk Yeryüzünün Yasasıdır", Kamusal Alan, M. Özbek (Ed.), Hil , İstanbul 2015, s. 707-712.

Berry & Philo, Tiripelli, Docherty, Macpherson, "Media coverage and public understanding of sentencing policy in relation to crimes against children", Criminology & Criminal Justice, 12(5), 2012.

Bruns, A. ve Highfield, T., "Is Habermas on Twitter? Social Media and the Public Sphere", The Routledge Companion to Social Media and Politics, Bruns, Enli ve diğerleri (Ed.), Routledge, London, 2015.

Bruns, A. ve Burgess, J., "Twitter hashtags from ad hoc to calculated publics", Hashtag Publics: The Power and Politics of Discursive Networks, N. Rambukkana (Ed.), Peter Lang Publishing, New York, 2015, s. 13-28.

Bruns, A. ve Moe, H., “Twitter’da İletişimin Yapısal Katmanları”, Twitter ve Toplum, Weller, Bruns ve diğerleri (Der.), Kafka Yayınları, İstanbul, 2016., s. 62-78.

Calhoun, C., “Introduction: Habermas and the Public Sphere”, Habermas and the Public Sphere, C. Calhoun (Ed.), Cambridge, MA: MIT Press, 1992, s. 1-48.

Cohen, S., Folk Devils and Moral Panics, Routledge, Oxon, 2011.

Colleoni, E., Rozza, A., Arvidsson, A., “Echo Chamber or Public Sphere? Predicting Political Orientation and Measuring Political Homophily in Twitter Using Big Data”, Journal of Communication, 64, 2014, s. 317-332.

Christie, N., “The Ideal Victim”. From Crime Policy and Victim Policy, Ezzat A. Fattah (Ed.), Palgrave Macmillan, London, 1986. s. 17-30.

Critcher, C., “Introduction: More Questions than Answers”. Critical Readings: Moral Panic and the Media, C. Critcher (Ed.) Open University Press. Maidenhead, 2006, s. 1-24.

Dursun, Ç., “Türkiye’de 1975-2010 arasında haber, habercilik ve gazetecilik çalışmalarında kadın sorunlarına bakış ve feminist yaklaşımlar”, Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar, Serpil Sancar (Der.), Koç Üniv. Yay., İstanbul, 2011, s. 583-628.

Dursun, Ç., Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Haber Medyası: Alternatif Bir Habercilik, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008.

Dahlberg, L. "The Internet and Democratic Discourse: Exploring The Prospects of Deliberative Forums Extending the Public Sphere", *Information, Communication & Society*, 4(4), 2001, s. 615-633.

Fraser, N., "Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek: Gerçekte Var Olan Demokrasi-nin Eleştirisine Bir Katkı", *Kamusal Alan*, M. Özbek (Ed.), Hil, İstanbul, 2015, s. 103-132.

Ferrell, J., "Cultural Criminology", *Annual Review of Sociology*, 25, 1999, s. 395-418.

Fuchs, C., "Twitter ve Demokrasi: Yeni Bir Kamusal Alan?", *Sosyal Medya: Eleştirel bir Giriş*, İ. Kalaycı, D. Saraçoğlu (Çev.), Notabene Yayınları, İstanbul, 2014, s. 248-290.

Garland, D., "On the Concept of Moral Panic", *Crime, Media, Culture: An International Journal*, 4(1), 2008, s. 9-30.

Galtung, J., Ruge, M.H. . "The Structure of Foreign News", *Journal of Peace Research*, 2(1), 1965, s. 64-91.

Greer, C. ve McLaughlin, E., "Media justice: Madeleine McCann, intermediati-zation and 'trial by media' in the British press", *Theoretical Criminology*, 16/4, 2012, s. 395-416.

Golash & Lynch, "Should public opinion guide sentencing policy?", *Federal Sen-tencing Reporter*, Vol.12, 1999.

Guo, L., Rohde, J.A., Wu, H. D. "Who is responsible for Twitter's echo chamber problem? Evidence from 2016 U.S. election networks", *Information, Communi-cation & Society*, 2018.

Habermas, J., Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü, T. Bora, M. Sancar (Çev.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

Habermas, J., “Kamusal Alan”, Kamusal Alan, M. Özbek (Ed.), Hil, İstanbul, 2015, s. 95-102.

Habermas, J., “Political Communication in Media Society: Does democracy still enjoy an epistemic dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research”, Communication Theory, 16, 2006, s. 411-426.

Hansen, M., “Yirmi Yılın Ardından Negt ve Kluge’nin. ‘Kamusal Alan ve Tecrübe’si: Değişken Karışımlar ve Genişlemiş Alanlar”, Kamusal Alan, M. Özbek (Ed.), (s. 141-176). Hil, İstanbul, 2015.

İnal, A. “Tabloid habercilik”, Televizyon Haberlerinde Etik. B. Çaplı ve H. Tuncel (Ed.), Fersa Matbaacılık, Ankara, 2010, s. 163-178.

Jewkes, Y., “The Construction of Crime News”. Media & Crime, London, Sage, 2015, s. 44-78.

Jewkes, Y., “Theorizing Media and Crime”, Media & Crime, London, Sage, 2015, s. 1-41.

Jewkes, Y., “Media and Moral Panics”, Media & Crime, London, Sage, 2015, s.82-107.

Kalem, S., Jahic, G., and Elveriş, İ., Adalet Barometresi: Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.

Kalem, S. “Adalet Gözet Projesi”, Adalet Gözet, Der. Seda Kalem, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009.

Katz, J., “What makes crime ‘news’?”, Media, Culture and Society, 9, 1987.

Milivojevic, S., McGovern, A., “The Death of Jill Meagher: Crime and Punishment on Social Media”, International Journal for Crime, Justice and Social Democracy, 2014.

Negt, O., Kluge A., “Kamusal Alan ve Tecrübe’ye Giriş”, Kamusal Alan, Meral Özbek (Ed.), Hil, İstanbul, 2015.

Özbek, M., “Kamusal Alanın Sınırları”, M. Özbek (Ed.), Kamusal Alan, Hil, İstanbul, 2015, s. 21-90.

Papacharissi, Z., “The Virtual Sphere”, New Media & Society, 4(1), 2002, s. 9-27.

Pickett, J.T, Mancini C., Mears, D. P. ve Gertz, M., “Public (Mis)Understanding of Crime Policy: The Effects of Criminal Justice Experience and Media Reliance”, Criminal Justice Policy Review, 26(5), 2015.

Powell, A., “Seeking rape justice: Formal and informal responses to sexual violence through technosocial counter-publics”, Theoretical Criminology, 19(4), 2015.

Roberts, J.V., “Penal Populism in Context”, Penal Populism and Public Opinion: Lessons From Five Countries, J.V. Roberts, L.J. Stalans, D. Indermaur ve M. Hough, Oxford University Press, New York, 2003.

Roberts, J.V. ve diğçerleri, “Public Opinion about Crime and Punishment”, Penal Populism and Public Opinion: Lessons From Five Countries, J.V. Roberts, L.J. Stalans, D. Indermaur ve M. Hough, Oxford University Press, New York, 2003, s. 21-34.

Roberts, J.V., “Public opinion, crime and criminal justice”, Crime and Justice, 16, 1992, ss. 99-180.

Salter, M., Justice and Revenge in Online Counter-Publics: Emerging Responses to Sexual Violence in the age of Social Media. Crime Media Culture, 9(3), 2013, s. 225-242.

Shirky, C., “The Political Power of Social Media”. Foreign Affairs. 90(1), 2011, s. 28-41.

Schmidt, J.H., “Twitter ve Kişisel Kamuların Doğuşu”. Twitter ve Toplum, Weller, Bruns ve diğçerleri (Der.). Kafka Yayınları. İstanbul, 2016, s. 47-61.

Tunç, A. “Mediated Justice: Turkish Newspapers’ Coverage of Controversial Criminal Cases”, Turkish Studies, 11(4), 2010, s. 643-644.

Tanrıöver, H.U., Güvenli, G., Yüce, Ö. D., Şahan, İ.D., Kara, B., Kadın Cınayetleri Önlenebilir, Filmmor Kadın Kooperatifi, İstanbul, 2016.

Tüfekçi, Z., Freelon, D., “Introduction to the Special Issue on New Media and Social Unrest”, American Behavioral Scientist, 57(7), 2013, s. 843-847.

Elektronik makaleler

Altınay, A.G., Arat, Y., “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet”, Punto, İstanbul, 2007. Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019.

<http://research.sabanciuniv.edu/7029/1/TurkiyedeKadinaYonelikSiddet.pdf>

Bandura, A., Ross, D. ve Ross, A.S., Transmission of Agression through Imitation of Agressive Models, Journal of Abnormal and Social Psychology, 63, 1961.

Erişim tarihi: 6 Mayıs 2019, <https://psychclassics.yorku.ca/Bandura/bobo.htm>

Greer, C. ve McLaughlin E., “News Power, Crime and Media Justice”, The Oxford Handbook of Criminology, A. Liebling, L. McAra ve S. Manura (Ed.), Oxford University Press, Oxford, 2017, s. 260-283. Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019,

http://openaccess.city.ac.uk/17016/1/2017_OHB_Greer%20and%20McLaughlin_News%20Power%20Crime%20and%20Media%20Justice.pdf

Greer, C., “News Media, Victims and Crime”, Victims, Crime and Society, P. Davies, P. Francis ve C. Greer (Ed.), Sage, London, 2017. s. 48-65, Erişim tarihi:

14 Mayıs 2019, <http://openaccess.city.ac.uk/16998/1/3%20Greer%20-%20News%20Media%20Victims%20and%20Crime%20CRO.pdf>

Gürsel, D. E., “N.Ç. Davası: Tecavüze Razi Olmak ve Kadınların Ahlakı”, Erişim

Tarihi: 1 Temmuz 2019, https://www.academia.edu/6577762/N.%C3%87._Davas%C4%B1-

[_Tecav%C3%BCze_Raz%C4%B1_Olmak_ve_Kad%C4%B1nlar%C4%B1n_Ahlak%C4%B1](https://www.academia.edu/6577762/N.%C3%87._Davas%C4%B1-__Tecav%C3%BCze_Raz%C4%B1_Olmak_ve_Kad%C4%B1nlar%C4%B1n_Ahlak%C4%B1)

Kurban, D., Sözeri, C., “Türkiye’de Özgür ve Bağımsız Bir Basın İçin Siyasa Önerileri”, TESEV Demokratikleşme Programı Medya Raporları Serisi 4, Erişim

Tarihi: 1 Temmuz 2016, http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Turkiyede_Ozgun_Ve_Bagimsiz_Bir_Basin_Icin_Siyasa_Onerileri.pdf

Kurban, D., Sözeri, C., İktidarın Çarkında Medya: Türkiye’de Medya Bağımsızlığı ve Özgürlüğü Önündeki Siyasi, Yasal ve Ekonomik Engeller, TESEV Demokratikleşme Programı Medya Raporları Serisi 3, TESEV Yayınları, 2012, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Iktidarın_Carkinda_Medya.pdf

Morozov, E., “The brave new world of slacktivism”, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, <https://foreignpolicy.com/2009/05/19/the-brave-new-world-of-slacktivism/>

Pariser, E., The Filter Bubble, The Penguin Press, New York, 2011, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019, https://www.academia.edu/34426834/The_Filter_Bubble_Eli_Pariser

Rasmussen, T., Internet and the Public Sphere, Sociology Compass, 8/12, 2014, s. 1315-1329, Erişim tarihi 5 Mayıs 2019, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/soc4.12228>

Sözeri, C., Türkiye’de Medya-İktidar İlişkileri / Sorunlar ve Öneriler, İstanbul Enstitüsü Yayınları, 2015, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, <http://platform24.org/Content/Uploads/Editor/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20Medya-%C4%B0ktidar%20%C4%B0li%C5%9Fkileri-BASKI.pdf>

van Dijk, J. A.G.M., The Evolution of the Digital Divide, Digital Enlightenment Yearbook, (ss. 57-75). IOS Press, Amsterdam, 2012. Erişim tarihi: 5 Mayıs 2019, <https://www.utwente.nl/en/bms/vandijk/news/The%20Evolution%20of%20the%20Digital%20Divide/Evolution%20of%20the%20Digital%20Divide%20Digital%20Enlightment%20Yearbook%202012.pdf>

Vreese, C.H., “News Framing: Theory and Typology”, Information Design Journal + Document Design 13(1), 2005, s. 51-62. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019,

https://www.researchgate.net/publication/250888488_News_Framing_Theory_and_Typology

Yarsuvat, E. Z., “AİHM’nin Opuz-Türkiye kararı ve çıkarılması gereken dersler”, Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://docplayer.biz.tr/23026641-Aihm-nin-opuz-turkiye-karari-ve-cikarilmasi-gereken-dersler.html>

Elektronik rapor ve belgeler

5187 Sayılı Basın Kanunu, Resmi Gazete 26.06.2004-25504, Erişim Tarihi: 6 Mayıs 2019, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5187-20080320.pdf>

Türkiye Psikiyatri Derneği 51. Ulusal Psikiyatri Kongresi Basın Toplantısı-İntihar ve Medya Sorumluluğu. Erişim tarihi: 6 Mayıs 2019, <http://www.psikiyatri.org.tr/basin/408/tpd-51-upk-basin-toplantisi-intihar-ve-medya-sorumlulugu>

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Opuz-Türkiye kararı, Başvuru No: 33401/02, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/kadina_karsi_siddet/OPUZ%20v%20T%C3%BCrkiye%20A%C4%B0HM%20Karar%C4%B1.pdf

Avrupa Komisyonu 2016 Türkiye Raporu, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/son_2016_ilerleme_raporu_tr.pdf

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Veriler, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2019 <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/kategori/veriler>

bianet 2016 Erkek Şiddeti Çetelesi. Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019
<http://bianet.org/kadin/kadin/183229-2016-da-erkekler-en-az-261-kadin-ve-kiz-cocugu-oldurdu>

BİA Medya Gözlem Raporu 2016, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019,
<http://bianet.org/bianet/medya/183487-2016-gazeteciligin-ohal-kiskacina-alindi-gi-yil>

Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, https://rsf.org/sites/default/files/rsf_index_16_tr_pdf.pdf

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019, http://kadincinayetleriniidurduracagiz.net/uploads/file/istanbul_sozlesmesi.pdf

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2018 Ocak-Kasım dönemini kapsayan "Yargıda Cinsiyetçilik Raporu". Erişim Tarihi 12 Mayıs 2019, <http://kadincinayetleriniidurduracagiz.net/davalarimiz/2865/2018-ocak-kasim-kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platforumu-davaları-yargıda-cinsiyetçilik-raporu>

Twitter Şeffaflık Raporu, Kaldırma Talepleri. Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, <https://transparency.twitter.com/tr/removal-requests.html>

Elektronik haber kaynakları

"Meclis'e Özgecan Aslan Yasası sunuldu", Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://www.cnnturk.com/turkiye/meclise-ozgecan-aslan-yasasi-sunuldu>

"Deviance amplification and how the media perpetuates it", Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, <https://www.thoughtco.com/deviance-amplification-3026252>

“Kadınlar hangi bahanelerle öldürülüyor? Katiller için nasıl ceza indirimi uygulanıyor?”. Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2019,
<https://tr.euronews.com/2019/01/25/kadinlar-hangi-bahanelerle-olduruluyor-katiller-icin-nasil-ceza-indirimi-uygulaniyor>

“Eleştiren yaniyor”, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/1166075/Ellestiren_yaniyor_.html

“Özgecan cinayeti ‘idam’ tartışması başlattı”, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019,
<https://www.dw.com/tr/%C3%B6zgecan-cinayeti-idam-tart%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1-ba%C5%9Flatt%C4%B1/a-18259231>

“Otobüste hemşire Ayşegül Terzi'ye saldıran zanlının cezasında indirim”, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/otobuste-hemsire-ayse-gul-terziye-saldiran-zanlinin-cezasinda-indirim.TpVZD3Ko5kWyn4fQ8lZPdg>

“Türkiye'nin idam cezası tarihinde neler var?”, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019,
<https://www.bbc.com/turkce/36828182>

“Cinsel Şiddet ve Toplumsal Algı” araştırması, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019
<https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/1581/cinsel-siddet-ve-toplumsal-algi-arastirma-sindan-carpici-sonuc>

“Utandıran savunma, utandıran sorular”. Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019,
<https://www.birgun.net/haber-detay/utandiran-savunma-utandiran-sorular.html>

“Şule, bir gümlleme, bitmez gibi bir yas”. Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019,
<http://www.5harfliler.com/sule-cet-bir-gumleme-bitmez-gibi-bir-yas/>

İnternet Ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri 2016, Erişim tarihi: 1 Temmuz 2019, <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2016/>

“‘Erkekliğime dokundu’ savunması ve kadına şiddet davaları”. Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151106_turkiye_kadin_cinayetleri

“Rape and murder of young woman sparks mass Twitter protest in Turkey”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2016: <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/17/turkish-woman-ozgecan-aslans-sparks-anti-violence-campaign-sendeanelat>

“Q&A: Sarah’s Law Explained”. Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, <https://www.bbc.com/news/uk-england-11427787>

“Ayşegül Terzi’ye saldıran kişi gözaltında”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://www.ennturk.com/turkiye/sort-giyen-aysegul-terziyi-doven-kisi-gozaltina-alindi>

“Şortlu hemşireye tekme atan saldırgan tutuklandı”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/601490/Sortlu_hemsireye_tekme_atan_saldirgan_tutuklandi.html

“Hemşireye tekme atan saldırgan tutuklandı”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.milliyet.com.tr/otobuste-sort-giyen-hemsireye-gundem-2313217/>

“Başbakan Yıldırım’ın şortlu kadına tekme yorumu: Hoşuna gitmeyebilir, mırıldanırsın!”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://t24.com.tr/haber/basbakan-yildirim-sortlu-kadina-tekme-yorumu-hosuna-gitmeyebilir-mirildanirsin.361030>

“Şort giyen Ayşegül Terzi’ye saldıran Abdullah Çakıroğlu serbest”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://www.cnnturk.com/turkiye/sort-giyen-aysegul-terziye-saldiran-abdullah-cakiroglu-serbest>

“Son dakika: Şortlu kadına tekme atan saldırgan tutuklandı”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.milliyet.com.tr/sortlu-kadina-tekme-atan-saldirgan-gundem-2335934/>

“Ayşegül Terzi’ye tekme atan saldırganına ikinci tahliye”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/aysegul-terzive-tekme-atan-saldirganina-ikinci-tahliye.13j83-PLIUOM8M7H70Ekow>

“Genç hemşireye otobüste tekme atan saldırganla ilgili flaş karar”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/genç-hemşireye-otobüste-tekme-atan-saldirganla-ilgili-flaş-karar-40338989>

“Tekmeci saldırganına zorla getirilme kararı”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/tekmeci-saldirganina-zorla-getirilme-karari-40388211>

“Tekmecinin yeni savunması: İki kişilik yer kaplıyordu”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/tekmecinin-yeni-savunmasi-iki-kisilik-yer-kapliyordu-40446441>

“Hemşire Ayşegül Terzi davasında karar çıktı”. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/hemşire-aysegul-terzi-davasinda-karar-cikti-te-40571946>

“Sosyal medya Türkiye’de en çok kullanılan ikinci haber kaynağı”. Erişim tarihi:
13 Mayıs 2019, [http://www.bbc.com/turkce/haber-
ler/2016/06/160615_turkiye_sosyal_medya](http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160615_turkiye_sosyal_medya)

“Invasion of the troll armies: from Russian Trump supporters to Turkish state stooges”. Erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, [https://www.theguardian.com/me-
dia/2016/nov/06/troll-armies-social-media-trump-russian](https://www.theguardian.com/media/2016/nov/06/troll-armies-social-media-trump-russian)